

Κ. ΟΡΑΤΙΟΥ ΦΛΑΚΚΟΥ

ΕΙΚΟΣΙΝ ΕΚΛΕΚΤΑΙ ΩΔΑΙ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΥ

Nil parvum aut humili modo
Nil mortale loquar.

(Όρατ. φδ. III, 25, 17).

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ 3438

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

Τιμάται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου καὶ φόρου δραχ. 9.—

Βιβλιόσημον καὶ Φόρος Ἀναγκαστ. Δανείου. δρ 3.10

Ἀριθμὸς ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως 37431

Ἀριθ. ἀδείας κυκλοφορίας 61457

12-7-38

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α. Ε.

42 Ὁδὸς Σταδίου 42

1938

ΙΣΤ
ΛΑΤ
1938

Κ. ΟΡΑΤΙΟΥ ΦΛΑΚΚΟΥ

35

ΕΙΚΟΣΙΝ ΕΚΛΕΚΤΑΙ ΩΔΑΙ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΥΠΟ

Κ. ΓΡΑΤΣΙ

Nil par
Nil μοι
(^ο).

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ

ΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ίτυπα 1.500

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α. Ε.

42 Ὁδὸς Σταδίου 42

1938

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ
Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».

ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ, Περιεχόμενος 30

Q. HORATI FLACCI

CARMINA SELECTA

1.

(I, 1)

→ **M**aecenas atavis edite regibus,
O et praesidium et dulce decus meum,
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse iuvat metaque fervidis

Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad deos ;
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus,

Illum, si proprio condidit horreo,
Quicquid de Libycis verritur areis.

→ Gaudentem patrios findere sarculo
Agros Attalicis condicionibus

Numquam demoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.

π Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens otium et oppidi

Laudat, rura sui ; mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici
Nec partem solido demere de die

11 Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra iuvant et lituo tubae
Permixtus sonitus bellaque matribus

25 Detestata, manet sub Jove frigido
Venator tenerae coniugis immemor,
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

30 Me doctarum hederæ præmia frontium
Dis miscent superis, me gelidum nemus.
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo, si neque tibus

Euterpe cohibet nec Polyhymnia
Lesboun refugit tendere barbiton.
35 Quodsi me lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sidera vertice.

2.

(I, 3)

→ Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida sidera
Ventorumque regat pater

Obstrictis aliis præter Iapyga,
5 Navis, quæ tibi creditum
Debes Vergilium, finibus Atticis.

Reddas incolumen precor,
Et serves animæ dimidium meae.

→ Illi robur et aes triplex
10 Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africum

Decertantem Aquilonibus	
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti,	
Quo non arbiter Hadriae	15
Maior tollere seu ponere volt freta.	
Quem mortis timuit gradum,	
Qui siccis oculis monstra natantia,	
Qui vidit mare turgidum et	
Infames scopulos, Acroceraunia ?	20
Nequiquam deus abscidit	
Prudens Oceano dissociabili	
Terras, si tamen impiae	
Non tangenda rates transiliunt vada.	
Audax omnia perpeti	25
Gens humana ruit per vetitum (nefas !)	
Audax Iapeti genus	
Ignem fraude mala gentibus intulit.	
Post ignem aetheria domo	
Subductum macies et nova febrium	30
Terris incubuit cohors,	
Semotique prius tarda necessitas	
Leti corripuit gradum	
Expertus vacuum Daedalus aera	
Pinnis non homini datis ;	35
Perrupit Acheronta Hercules labor.	
Nil mortalibus ardui est :	
Caelum ipsum petimus stultitia, neque	
Per nostrum patimur scelus	
Iracunda Jovem ponere fulmina.	40

3.

(I, 6)

Scriberis Vario fortis et hostium
 Victor, Maconii carminis alite,
 Quam rem cumque ferox navibus aut equis
 Miles de duce gesserit.

- 5 Nos, Agrippa, neque haec dicere nec gravem
 Pelidae stomachum cedere nescii
 Nec cursus duplicis per mare Ulixei
 Nec saevam Pelopis domum,
- 10 Conamur, tenues grandia, dum pudor
 Imbellisque lyrae Musa potens vetat
 Laudes egregii Caesaris et tuas
 Culpa deterere ingeni.
- 15 Quis Martem tunica tectum adamantina
 Digne scripserit aut pulvere Troico
 Nigrum Merionen aut ope Palladis
 Tydiden superis parem?
- 20 Nos convivia, nos proelia virginum
 Sectis in iuvenes unguibus acrium
 Cantamus, vacui sive quid urimur,
 Non praeter solitum leves.

4.

(I, 24)

- Quis desiderio sit pudor aut modus
 Tam cari capitis! Praecepit lugubres
 Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
 Vocem cum cithara debet.
- 5 Ergo Quintilium perpetuus sopor
 Urget! Cui Pudor et Justitiae soror,
 Incorrupta Fides, nudaque Veritas
 Quando ullum inveniet parem?
- 10 Multis ille bonis frebilis occidit,
 Nulli frebiliores quam tibi, Vergili.
 Tu frustra pius, heu, non ita creditum
 Poscis Quintilium deos.

Quid ? si Threicio blandius Orpheo
 Auditam moderere arboribus fidem,
 Num vanae redeat sanguis imagini, 15

Quam virga semel horrida,
 Non lenis precibus fata recludere,
 Nigro compulerit Mercurius gregi ?
 Durum : sed levius fit patientia,
 Quicquid corrigere est nefas. 20

5.

(II, 7)

O saepe mecum tempus in ultimum
 Deducte Bruto militiae duce,
 Quis te redonavit Quiritem
 Dis patriis Italoque caelo,

Pompei, meorum prime sodalium, 5
 Cum quo morantem saepe diem mero
 Fregi, coronatus nitentes
 Malobathro Syrio capillos ?

Tecum Philippos et celerem fugam
 Sensi relictæ non bene parmula, 10
 Cum fracta virtus et minaces
 Turpe solum tetigere mento.

Sed me per hostes Mercurius celer
 Denso paventem sustulit aere ;
 Te rursus in bellum resorbens 15
 Unda fretis tulit aestuosis.

Ergo obligatam redde Jovi dapem,
 Longaque fessum militia latus
 Depone sub lauru mea nec
 Parce cadis tibi destinatis. 20

Oblivioso levia Massico
 Ciboria exple, funde capacibus
 Unguenta de conchis. Quis udo
 Deproperare apio coronas

25 Curatve myrto? Quem Venus arbitrum
 Dicet bibendi? Non ego sanius
 Bacchabor Edonis: resepto
 Dulce mihi furere est amico.

6.

(III, 8)

Martiis caelebs quid agam kalendis,
 Quid velint flores et acerra turis
 Plena miraris positusque carbo in
 Caespite vivo.

5 Docte sermones utriusque linguae!
 Voveram dulces epulas et album
 Libero caprum prope funeratus
 Arboris ictu.

Hic dies anno redeunte festus
 10 Corticem adstrictum pice demovebit
 Amphorae fumum bibere institutae
 Consule Tullo.

Sume, Maecenas, cyathos amici
 Sospitis centum et vigiles lucernas
 15 Perfer in lucem; procul omnis esto
 Clamor et ira.

Mitte civiles super urbe curas:
 Occidit Daci Cotisonis agmen,
 Medus infestus sibi luctuosis
 20 Dissidet armis

Servit Hispanae vetus hostis orae
 Cantaber, sera domitus catena.
 Jam Scythae laxo meditantur arcu
 Cedere campis.

Neglegens, ne qua populus laboret, 25
 Parce privatus nimium cavere :
 Dona praesentis cape laetus horae et
 Linque severa.

7.

(I, 14)

O navis, referent in mare te novi
 Fluctus ! O quid agis ? fortiter occupa
 Portum. Nonne vides, ut
 Nudum remigio latus

Et malus celeri saucius Africo 5
 Antemnaeque gemant, ac sine funibus
 Vix durare carinae
 Possint imperiosius

Aequor ? Non tibi sunt integra lintea
 Non di, quos iterum pressa voces malo. 10
 Quamvis Pontica pinus,
 Silvae filia nobilis,

Jactes et genus et nomen inutile :
 Nil pictis timidus navita puppibus
 Fidit. Tu, nisi ventis 15
 Debes ludibrium, cave.

Nuper sollicitum quae mihi taedium,
 Nunc desiderium curaque non levis.
 Interfusa nitentes
 Vites aequora Cycladas. 20

8.

(I, 37)

Nunc est bibendum, nunc pede libero
 Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
 Ornare pulvinar deorum
 Tempus erat dapibus, sodales.

5 Antehac nefas depromere Caecubum
 Cellis avitis, dum Capitolio
 Regina dementes ruinas,
 Funus et imperio parabat

Contaminato cum grege turpium
 10 Morbo virorum, quidlibet impotens
 Sperare fortunaque dulci
 Ebria. Sed minuit furorem

Vix una sospes navis ab ignibus,
 Mentemque lymphatam Mareotico
 15 Redegit in veros timores
 Caesar, ab Italia volantem

Remis adurgens, accipiter velut
 Molles columbas aut leporem citus
 Venator in campis nivalis
 20 Haemoniae, daret ut catenis

Fatale monstrum. Quae generosius
 Perire quaerens nec muliebriter
 Expavit ense nec latentes
 Classe cita reparavit oras.

25 Ausa et iacentem visere regiam
 Volta sereno, fortis et asperas
 Tractare serpentes, ut atrum
 Corpore combiberet venenum,

Deliberata morte ferocior ;
 Saevīs Liburnis scilicet invidens 30
 Privata deduci superbo
 Non humilis mulier triumpho.

9.

(III, 1)

Odi profanum volgus et arceo ;
 Favete linguis ! Carmina non prius
 Audita Musarum sacerdos
 Virginibus puerisque canto.
 Regum timendorum in proprios greges, 5
 Reges in ipsos imperium est Jovis,
 Clari Giganteo triumpho,
 Cuncta supercilio moventis.

Est ut viro vir latius ordinet
 Arbusta sulcis, hic generosior 10
 Descendat in campum petitor,
 Moribus hic meliorque fama

Contendat, illi turba clientium
 Sit maior : aequa lege Necessitas
 Sortitur insignes et imos : 15
 Omne capax movet urna nomen.

Destructus ensis cui super impia
 Cervice pendet, non Siculae dapes
 Dulcem elaborabunt saporem,
 Non avium citharaeque cantus. 20

Somnum reducent : somnus agrestium
 Lenis virorum non humiles domos
 Fastidit umbrosamque ripam,
 Non zephyris agitata Tempe.

25 Desiderantem quod satis est neque
 Tumultuosum sollicitat mare
 Nec saevus Arcturi cadentis
 Impetus aut orientis Haedi.

Non verberatae grandine vineae.
 30 Fundusque mendax, arbore nunc aquas
 Culpante, nunc torrentia agros
 Sidera, nunc hiemes iniquas.

Contracta pisces aequora sentiunt
 Jactis in altum molibus; huc frequens
 35 Caementa demittit redemptor
 Cum famulis dominusque terrae

Fastidiosus. Sed Timor et Minae
 Scandunt eodem, quo dominus, neque
 Decedit aerata triremi et
 40 Post equitem sedet atra Cura.

Quodsi dolentem nec Phrygius lapis
 Nec purpurarum sidere clarior
 Delenit usus nec Falerna
 Vitis Achaemeniumque costum,

45 Cur invidendis postibus et novo
 Sublime ritu moliar atrium?
 Cur valle permutem Sabina
 Divitias operosiores?

10.
 (III, 5)

Caelo tonantem credidimus Jovem
 Regnare: praesens divus habebitur
 Augustus adiectis Britannis
 Imperio gravibusque Persis.

Milesne Crassi coniuge barbara 5.
 Turpis maritus vivit et hostium
 (Pro curia inversique mores !)
 Consenuit socerorum in armis

Sub rege Medo, Marsus et Apulus.
 Anciliorum et nominis et togae 10.
 Oblitus aeternaeque Vestae,
 Incolumi Jove et urbe Roma ?

Hoc caverat mens provida Reguli
 Dissentientis condicionibus
 Foedis et exemplo trahentis 15.
 Perniciem veniens in aevom,

Si non periret immiserabilis
 Captiva pubes. «Signa ego Punicis
 Adfixa delubris et arma
 Militibus sine caede», dixit. 20.

«Derepta vidi ego civium
 Retorta tergo brachia libero
 Portasque non clausas et arva
 Marte coli populata nostro.

Auro repensus scilicet acrior 25.
 Miles redidit ! Flagitio additis
 Damnum : neque amissos colores
 Lana refert medicata fucō,

Nec vera virtus, cum semel excidit,
 Curat reponi deterioribus. 30.
 Si pugnat extricata densis
 Cerva plagis, erit ille fortis

Qui perfidis se credidit hostibus,
 Et Marte Poenos proteret altero,
 Qui loro restrictis lacertis 35.
 Sensit iners timuitque mortem.

Hic, unde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor!

O magna Carthago, probrosis
40 Altior Italiae ruinis!»

Fertur pudicae coniugis osculum
Parvosque natos ut capitis minor
Ab se removisse et virilem
Torvus humi posuisse voltum,

45 Donec labantes consilio patres
Firmaret auctor numquam alias dato,
Interque maerentes amicos
Egregius properaret exsul.

Atqui sciebat, quae sibi barbarus
50 Tortor pararet. Non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos
Et populum reditus morantem,

Quam si clientum longa negotia
Diiudicata lite relinqueret,
55 Tendens Venafranos in agros
Aut Lacedaemonium Tarentum.

11.

(III, 6)

Delicta maiorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris
Aedesque labentes deorum et
Foeda nigro simulacra fumo.

5 Dis te minorem quod geris, imperas.
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.

Jam bis Monaeses et Pacori manus
 Non auspicatos contudit impetus 10
 Nostros et adiecisse praedam
 Torquibus exiguis renidet.

Paene occupatam seditionibus
 Delevit urbem Dacus et Aethiops,
 Hic classe formidatus, ille 15
 Missilibus melior sagittis,

Fecunda culpa saecula nuptias
 Primum inquinavere et genus et domos :
 Hoc fonte derivata clades
 In patriam populumque fluxit. 20

Motus doceri gaudet Ionicos
 Matura virgo et fingitur artibus
 Jam nunc et incestos amores
 De tenero meditatatur ungui.

Mox iuniores quaerit adulteros 25
 Inter mariti vina, neque eligit
 Cui donet impermissa raptim
 Gaudia luminibus remotis,

Sed iussa coram non sine conscio
 Surgit marito, seu vocat institor 30
 Seu navis Hispanae magister,
 Dedecorum pretiosus emptor.

Non his iuventus orta parentibus
 Infecit aequor sanguine Punico
 Pyrrhumque et ingentem cecidit 35
 Antiochum Hannibalemque dirum ;

Sed rusticorum mascula militum
 Proles, Sabellis docta ligonibus
 Versare glaebas et severae
 Martis ad arbitrium recisos 40

Portare fustes, sol ubi montium
Mutaret umbras et iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.

- 45 Damnosa quid non imminuit dies ?
Aetas parentum, peior avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiore.

12.

(I, 21)

Dianam tenerae dicite virgines,
Intonsum, pueri, dicite Cynthium
Latonamque supremo
Dilectam penitus Jovi.

- 5 Vos laetam fluviis et nemorum coma,
Quaecumque aut gelido prominet Algido
Nigris aut Erymanthi;
Silvis aut viridis Cragi;

- 10 Vos Tempe totidem tollite laudibus
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Insignemque pharetra
Fraternaue umerum lyra.

- Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque a populo et principe Caesare in
15 Persas atque Britannos
Vestra motus aget prece.

13.
(I, 31)

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates ? Quid orat, de patera novum
Fundens liquorem ? Non opimae
Sardiniae segetes feraces,

Non aestuosae grata Calabriae
Armenta, non aurum aut ebur Indicum,
Non, rura quae Liris quieta
Mordet aqua taciturnus amnis.

Premant Calena falce quibus dedit
Fortuna vitem, dives et aureis
Mercator exsiccet culillis
Vina Syra reparata merce.

Dis carus ipsis, quippe ter et quater
Anno revisens aequor Atlanticum
Impune. Me pascunt olivae
Me cichorea levesque malvae.

Frui paratis et valido mihi,
Latoe, dones at precor integra
Cum mente, nec turpem senectam
Degere nec cithara canentem.

14.
(III, 13)

O fons Bandusiae, splendidior vitro,
Dulci digne mero non sine floribus,
Cras donaberis haedo,
Cui frons turgida cornibus

Primis et venerem et proelia destinat.
Frustra : nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi suboles gregis.

Te flagrantis atrox hora Caniculæ
 10 Nescit tangere, tu frigus amabile
 Fessis vomere tauris
 Praebes et pecori vago.

Fies mobilium tu quoque fontium,
 Me dicente cavis impositam ilicem
 15 Saxis, unde loquaces
 Lymphae desiliunt tuae.

15.
 (III, 25)

Quo me, Bacche, rapis tui
 Plenum? Quae nemora aut quos agor in specus
 Velox mente nova? Quibus
 Antris egregii Caesaris audiat
 5 Aeternum meditans decus
 Stellis inserere et consilio Iovis?
 Dicam insigne, recens, adhuc
 Indictum ore alio. Non secus in iugis
 Exsomnis stupet Euhias,
 10 Hebrum prospiciens et nive candidam
 Thracen ac pede barbaro
 Lustratam Rhodopen, ut mihi devio
 Ripas et vacuum nemus
 Mirari libet. O Naiadum potens
 15 Baccharumque valentium
 Proceras manibus vertere fraxinos,
 Nil parvum aut humili modo,
 Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
 O Linaee, sequi deum
 20 Cingentem viridi tempora pampino.

16.
(I, 22)

Integer vitae scelerisque purus
Non eget Mauris iaculis neque arcu
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra.

Sive per Syrtes iter austuosas 5
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum vel quae loca fabulosus
Lambit Hydaspes

Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen et ultra 10
Terminum curis vagor expeditis,
Pugit inermem :

Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis
Nec Iubae tellus generat, leonum 15
Arida nutrix

Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura.
Quod latus mundi nebulae malusque 20
Iuppiter urget ;

Pone sub curru nimium propinqui
Solis in terra domibus negata
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

17.
(II, 13)

Ille et nefasto te posuit die,
Quicumque, primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem opprobriumque pagi,

5

Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis ; ille venena Colcha

10

Et quicquid usquam concipitur nefas
Tractavit, agro qui statuit meo
Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.

15

Quid quisque vitet, numquam homini satis
Cautum est in horas : navita Bosphorum
Poenus perhorrescit neque ultra
Caeca timet aliunde fata.

20

Miles sagittas et celerem fugam
Parthi, catenas Parthus et Italum
Robur ; sed improvisa leti
Vis rapuit rapietque gentes.

25

Quam paene furvae regna Proserpinae
Et iudicatem vidimus Aeacum
Sedesque discriptas piorum et
Aeoliis fidibus querentem

30

Sappho puellis de popularibus
Et te sonantem plenius aureo,
Alcææ, plectro dura navis
Dura fugae mala, dura belli.

35

Utrumque sacro digna silentio
Mirantur umbrae dicere ; sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum umeris bibit aure volgus.
Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras belua centiceps
Aures et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues ?

Quin et Prometheus et Pelopis parens
 Dulci laborum decipitur sono,
 Nec curat Orion leones
 Aut timidos agitare lyncas 40

18.

(III, 26)

Vixi puellis nuper idoneus
 Et militavi non sine gloria ;
 Nunc arma defunctumque bello
 Barbiton hic paries habebit. 5

Laevum marinae qui Veneris latus
 Custodit. Hic, hic ponite lucida
 Funalia et vectes et arcus
 Oppositis foribus minaces.

O quae beatam diva tenes Cyprum et
 Memphin carentem Sithonia nive, 10
 Regina, sublimi flagello
 Tange Chloen semel arrogantem !

19.

(II, 20)

Non usitata nec tenui ferar
 Pinna biformis per liquidum aethera
 Vates, neque in terris morabor
 Longius invidiaque maior.

Urbes relinquam. Non ego, pauperum 5
 Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
 Dilecte Maecenas, obibo
 Nec Stygia cohibebor unda.

- 10 iam iam residunt cruribus asperae
 Pelles, et album mutor in alitem
 Superne, nascunturque leves
 Per digitos umerosque plumae
 iam Daedaleo tutior Icaro
 Visam gementis litora Bospori
 15 Syrtesque Gaetulas canorus
 Ales Hyperboreosque campos.
 Me Colchus et, qui dissimulat metum
 Marsae cohortis, Dacus et ultimi
 Noscent Geloni, me peritus
 20 Discet Hiber Rhodanique potor
 Absint inani funere neniae
 Luctusque turpes et querimoniae ;
 Compesce clamorem ac sepulcri
 Mitte supervacuos honores.

20.
(III, 30)

- Exegi monumentum aere perennius
 Regalique situ pyramidum altius,
 Quod non imber edax, non aquilo impotens
 Possit diruere aut innumerabilis
 5 Annorum series et fuga temporum.
 Non omnis moriar multaque pars mei
 Vitabit Libitinam ; usque ego postera
 Crescam laude recens, dum Capitolium
 Scandet cum tacita virgine pontifex.
 10 Dicar, qua violens obstrepit Aufidus
 Et qua pauper aquae Daunus agrestium
 Regnavit populorum, ex humili potens.
 Princeps Aeolium carmen ac Italos
 Deduxisse modos Sume superbiam
 15 Quaesitam meritis et mihi Delphica
 Lauro cinge volens Melpomene, comam.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΟΡΑΤΙΟΥ

Ὁ Κόϊντος Ὀράτιος Φλάκκος ἐγεννήθη ἐν Οὐενουσία, πόλιν τῆς κάτω Ἰταλίας εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σαυνιτῶν καὶ Λευκανῶν, τῇ 8 Δεκεμβρίου τοῦ 65 π. Χ. Περὶ μὲν τῆς μητρὸς, ἧς ὁ ποιητὴς οὐδόλως μνημονεύει, οὐδὲν γινώσκουμεν οὐδὲ τὸ ὄνομα, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ἀπελεύθερος (*libertinus*), ποριζόμενος τὰ τοῦ βίου ἐκ τῶν προσόδων μικροῦ κτήματος, ὅπερ εἶχεν ἀποκτήσει διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ οἰκονομίας, ἐγγὺς τῆς Οὐενουσίας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Αὐρίδου ποταμοῦ. Ἐκεῖ δὲ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Οὐολτούργνου, μιᾶς τῶν κορυφῶν τῶν Ἀπεννίνων κειμένης παρὰ τὰ ὄρια τῆς Σαυνίτιδος, ἐπέρασεν ὁ Ὀράτιος τὴν πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν, ἀπολαύων τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀγροτικοῦ βίου καὶ ἀναπνέων τὸν καθαρὸν ἀέρα χώρας ὄρεινῆς καὶ δασώδους.

Ἀλλ' ὁ πατὴρ, μεριμνῶν περὶ τῆς τελείας παιδείσεως τοῦ υἱοῦ, προΐμως μετέφησεν ἐξ Οὐενουσίας εἰς Ρώμην, ἔνθα ἐπέτρεψεν αὐτὸν εἰς διδασκάλους ἱκανούς, παρ' οὓς ἐφοίτων τῶν ἐπιφανῶν Ρωμαίων τὰ τέκνα. Ὅπως ἐπαρκῆ εἰς τὰς νέας δαπάνας, ἠναγκάσθη γὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦ εἰσπράκτορος τῶν ἐκ τῶν δημοπρασιῶν προσερχομένων χρημάτων (*coactor auctionum*). Γινώσκων δὲ κάλλιστα ὁ συνετὸς ἀνὴρ εἰς ὁπόσους ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πόλει ἐξέκειντο κινδύνους οἱ ἄπειροι ἔτι νέοι, εὐχαρίστως κατηνάλισκε τὸν ἀπὸ τοῦ ἔργου ἐκείνου παρεχόμενον αὐτῷ χρόνον εἰς τὴν ἐπιμελῆ ἐποπτείαν τοῦ παιδευομένου υἱοῦ. Αὐτὸς δ' ὁ ποιητὴς περιγράφει μετὰ συγκινήσεως ἐν τινι χωρίῳ (Σατιρ. 1, 6, 72), μοναδικῶ σχεδὸν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ λογοτεχνίᾳ, τὴν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀφοσίωσιν καὶ αὐταπαρνησίαν τοῦ πατρός. Οὐδὲν ἄλλο ἐπιζητῶν οὗτος ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ του ἢ τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ παιδὸς προκοπὴν, οὐ μόνον προθύμως κατέβαλλε τὰ παιτούμενα ἀναλώματα μοχθῶν καὶ στερῶν ἑαυτὸν τῆς ἔστω

καὶ μικρᾶς ἐκείνης ἐν τῷ ἰδίῳ κτήματι εὐζωίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ἐπεμελεῖτο ἰσχυρῶς τῆς ἠθικῆς τοῦ υἱοῦ ἀγωγῆς, συμβουλευῶν δι' ἐπιτηδείων παραδειγμάτων καὶ ποιῶν τοῦτον ἱκανὸν νὰ διακρίνη αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τί εἶναι καλὸν καὶ τί κακόν, πρὸς δὲ καὶ παρακολουθῶν αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐντεῦθεν ὑποστρέφοντα οἴκαδε.

Ἄγων τὸ 19ον ἔτος τῆς ἡλικίας (περὶ τὸ 46 π.Χ.) ὁ Ὀράτιος ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὡς ἦτο ἔθος εἰς τοὺς εὐπόρους νέους Ρωμαίους, ὅπως συμπληρώσῃ τὴν παιδείου αὐτοῦ διὰ τῆς περὶ τὴν φιλοσοφίαν σπουδῆς. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐπέστησε σύντονον τὴν ἑαυτοῦ προσοχήν. Εἰς δὲ τοὺς φίλους αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διατριβὴν δύνανται νὰ καταλεχθῶσιν ὁ νεαρὸς Μάρκος Κικέρων, υἱὸς τοῦ ρήτορος καὶ ὁ Μ. Οὐαλέριος Μεσσάλας, οἵτινες μετ' ἄλλων πολλῶν Ρωμαίων διέτριβον ἐν Ἀθήναις πρὸς εὐρύτερας μελέτας.

Μετὰ δύο περίπου ἔτη τοῦ Ὀρατίου τὰς σπουδὰς διακόπτουσιν ἔκτακτα πολιτικά γεγονότα. Ὁ Καῖσαρ ἐδολοφονήθη μηνὶ Μαρτίῳ (τοῦ 44 π.Χ.), οὗ ἕνεκα ἐξεργαγὴ νέος ἐμφύλιος πόλεμος σφόδρα συνταράξας τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Μηνὶ δὲ Σεπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας ὁ τυραννοκτόνος Βρούτος κηρύττων μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἀπὸ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ ἀπαλλαγὴν τῆς πατρίδος. Ὁ δὲ Ὀράτιος, ὅπως καὶ ἄλλοι συμφοιτηταὶ αὐτοῦ, προθύμως ἔσπευσε νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὴν σημαίαν τούτου· καίπερ δ' οὐδέποτε πρότερον στρατεύσας ἔλαβεν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Βρούτου τὸ ἀξίωμα τοῦ χιλιάρχου. Ἀλλ' ἡ ἐν Φιλίπποις μάχη (κατὰ Νοέμβριον τοῦ 42 π.Χ.) διέλυσε τὰ ὄνειρα καὶ ἠφάνισε τὰς ἐλπίδας τῶν δημοκρατικῶν, ὁ δὲ Ὀράτιος κατήντησεν εἰς δεινὴν στενοχωρίαν. Ὁ ἀξιόλογος αὐτοῦ πατὴρ ἦτο ἤδη τεθνεώς, καὶ ἡ μικρὰ πατρικὴ περιουσία, ἣτις θὰ περιήρχετο εἰς τὸν υἱόν, ἐδημεύθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ μετ' ἄλλων πολλῶν κτηματικῶν περιουσιῶν ὑπὲρ τῶν ἀπομάχων στρατιωτῶν.

Ἐπωφελούμενος ὁ Ὀράτιος τὴν παρὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ δοθεῖσαν γενικὴν ἀμνηστίαν κατήλθεν εἰς Ρώμην (τῷ 41 π.Χ.), ἔνθα κατώρθωσεν, ὅπως πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ν' ἀναλάβῃ ἐπικερδὲς ἀξίωμα, τὸ τοῦ ταμιακοῦ γραμματέως· κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῆς ἀπὸ τοῦ ἔργου τούτου σχολῆς, ὄντα οὐχὶ ὀλίγον, διέ-

τριβε περὶ τὴν ποίησιν. Οὕτως ἐγένετο ταχέως φίλος τῶν ἤδη γνωστῶν ποιητῶν Βεργιλίου καὶ Οὐαρίου καὶ διὰ τῆς τούτων θεομῆς συστάσεως κατέστη (τῷ 39 π. Χ.) οἰκειὸς καὶ φίλτατος τοῦ Μαικήνου, πιστοῦ τοῦ Ὀκταβιανοῦ συμβούλου καὶ γενναίου τῶν γραμμάτων προστάτου. Μετὰ ἕξ δὲ περίπου ἔτη (πιθανῶς τῷ 33 π. Χ.) ἐδωρεῖτο εἰς αὐτὸν ὁ Μαικήνας τὴν Σαβινικὴν ἔπαυλιν, κειμένην εἰκοσιπέντε περίπου μίλια πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς τῆς Ρώμης ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Διγεντίας, μικροῦ ποταμίου χυνομένου εἰς τὸν Ἀνίωνα. Τὸ κτῆμα τοῦτο ἦτο οὐ μόνον ἱκανὸν πρὸς συντήρησιν τοῦ Ὁρατίου, δυναμένου νῦν ἀμερίμνως καὶ ἀπερισπάστως νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὰς φιλολογικὰς μελέτας, ἀλλ' ἀπέβη καὶ πηγὴ ἀσφαλῆς καὶ ἀκένωτος χαρᾶς καὶ εὐδαιμονίας· συχνὰ ὁ ποιητὴς ἀσμενίζει νὰ ὑμῇ τὰ θέληγτρα αὐτοῦ.

Διὰ τῆς πρὸς τὸν Μαικήναν φιλίας καὶ διὰ τῶν θαυμασίων κοινωνικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς ποιητικῆς εὐφυΐας αὐτοῦ εὐχερῶς εἰσῆλθεν ὁ Ὁράτιος εἰς τὴν ἀρίστην ρωμαϊκὴν κοινωνίαν. Αἱ δὲ ᾧδαι αὐτοῦ περιτράνως μαρτυροῦσι τὴν πρὸς πάντας τοὺς συγχρόνους διαπρεπεῖς Ρωμαίους φιλίαν. Ἐκ τούτων ἦσαν ὁ Ἀγρίππας, τοῦ Ὀκταβιανοῦ ὁ πιστὸς στρατηγὸς καὶ ὕστερον γαμβρός, ὁ Μεσσάλας, ὁ ἐν Ἀθήναις συμφοιτητὴς τοῦ Ὁρατίου καὶ ὕστερον εἰς τῶν κρατίστων ρητόρων, ὁ Πωλίων, διαπρέπας ἔν τε τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ρητορικῇ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις. Πλὴν δὲ τῶν προμνημονευθέντων ποιητῶν, Βεργιλίου καὶ Οὐαρίου, οἰκεῖοι αὐτοῦ ἦσαν οἱ ἑξῆς, δόκιμοι κριτικοὶ καὶ λογοτέχναι, ὁ Κοῖντίλιος Οὐάρος, ὁ Οὐάλγιος, ὁ Πλώτιος, ὁ Ἀρίστιος Φύσκος καὶ ὁ ποιητὴς Τίββουλος.

Ἡ πρὸς τὸν ἡγεμόνα Αὐγουστον οἰκειότης τοῦ Ὁρατίου ἦτο εἰλικρινὴς καὶ ἐγκάρδιος. Ἄν καὶ μετὰ πεποιθήσεως ἐτάχθη ὑπὸ τὰς σημαίας τῶν δημοκρατικῶν Βρούτου καὶ Κασσίου καὶ ἐπολέμησεν ἐν Φιλίπποις, εἶχεν ὁμως πλείστην σύνεσιν καὶ φιλοπατρίαν, ὥστε μετὰ τὴν προσηγηθεῖσαν μακρὰν ἐκείνην περίοδον τῶν δεινῶν ταραχῶν καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν νὰ μὴ τυφλώτῃ νῦν πρὸς τὴν θαυμασίαν τάξιν καὶ τὴν εἰρήνην τὴν ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει ἐπικρατήσασαν διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ εὐκόσμου διοικήσεως τοῦ Αὐγούστου. Εἰλικρινῶς ἀφωσιωμένος πρὸς

τὸν ἡγεμόνα δὲν ἔστερξε ἀπλῶς τὸ νέον καθεστώς, ἀλλὰ διὰ τῶν ἑαυτοῦ ποιημάτων ὕμνησε τοῦτο καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐμπέδωσιν αὐτοῦ.

Ἀπέθανε τῇ 27 Νοεμβρίου τοῦ 8ου ἔτους π. Χ. μικρὸν προ- τοῦ νὰ συμπληρώσῃ τὸ 57ον ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἀφ' οὗ ἐπεῖδε τὸν θάνατον τοῦ φίλου καὶ προστάτου Μαικίνου, ὅστις τελευτῶν συνίστα θερμῶς τῷ Αὐγούστῳ τὸν ἀγαπητὸν Ὀράτιον : *Horatii Flacci ut mei esto memor*. Ἐτάφη δ' ὁ ποιητὴς ἐπὶ τοῦ Ἡσυχλίνου λόφου παρὰ τοῦ Μαικίνου τὸ μνημα.

Τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ὀρατίου ἐκδοθὲν ἔργον ἦτο τὸ I βιβλίον τῶν σατιρῶν τῷ 35 π.Χ. Μετὰ 5 δ' ἔτη ἐξεδόθη τὸ II. Τὰ ποιήματα ταῦτα προσαγορεύονται μὲν συνήθως *σάτιραι* (*satirae*) καὶ αὐτὸς ὁ Ὀράτιος ὑπαινίσσεται πού εἰς τὴν προσηγορίαν ταύτην, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ ρητῶς ὀνομάζονται *sermones*, ἦτοι *διάλογοι* ἢ ὁμιλίας συντεταγμέναι κατὰ τὸν ἀνειμένον τρόπον τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου. Παρ' Ὀρατίῳ αἱ σάτιραι εἶναι κομψαὶ διατριβαί, ὑποκείμενον ἔχουσαι τὰς κακίας καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν συγχρόνων παρενεύρουνται δ' ἐν αὐταῖς τερπνὰ περιστατικὰ ἐξ ἀτομικῆς ἐμπειρίας, ἀνακινοῦνται λογοτεχνικὰ ζητήματα, περὶ ἃ ἡσχολοῦντο οἱ σύγχρονοι, καὶ χαριέντως ἐπισκώπτονται αἱ ὑπερβολαὶ τῶν τότε ἀκμαζόντων φιλοσοφικῶν συστημάτων, τῶν Ἐπικουρείων καὶ Στωικῶν, περὶ ἃ ἐνδελεχῶς ἐσπούδαζεν ὁ Ὀράτιος, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι οὐδενὸς τούτων ἀπόλυτος ὁπαδὸς (*nullius addictus iurare in verba magistri*).

Οἱ *ἐπῳδοί*, δημοσιευθέντες περὶ τὸ 29 π. Χ., ἀποτελοῦσι μετάβασιν ἀπὸ τῶν σατιρῶν εἰς τὰς ᾠδὰς. Πρὸς μὲν τὰς σατίρας ὁμοιάζουσι κατὰ τὸν συχνὸν ψογερὸν χαρακτῆρα, πρὸς δὲ τὰς ᾠδὰς κατὰ τὴν λυρικὴν μορφήν.

Τῶν *ᾠδῶν* (*carmina*) τὰ τρία πρῶτα βιβλία ἐδημοσιεύθησαν τῷ 23 π. Χ., ὅτε ὁ Ὀράτιος ἦγε τὸ 42ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Πολλὰ δὲ τούτων ἀναντιρρήτως ἐποιήθησαν ἔτη τινὰ πρότερον καὶ εἶναι προφανῶς περὶ τὸ 32 π. Χ. Διὰ τῶν ᾠδῶν κατελέχθη ὁ Ὀράτιος εἰς τοὺς δοκιμωτάτους Ρωμαίους ποιητὰς καὶ ἡσφάλισεν ἑαυτῷ διαρκῇ φήμην. Μετὰ ἔξ δ' ἔτη ἀνετέθη κατ' ἐκλογὴν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἡ σύνθεσις τοῦ ἑκατονταετηρικοῦ ὕμνου (*carmen saeculare*), ὅστις ἐψάλη κατὰ τὴν

τῷ ἔτει ἐκεῖνῳ γενομένην δημοτελεστάτην ἑορτὴν τῶν Σαικου-
λακίων. Τὸ τέταρτον βιβλίον ἐξεδόθη τῷ 13 π. Χ.

Ἔργον τέλος κάλλιστον τῆς ὥριμου τοῦ ποιητοῦ ἡλικίας εἶναι αἱ *ἐπιστολαί* ἐν δακτυλικῷ ἑξαμέτρῳ, ὅπως καὶ αἱ σάτιραι πεπονημένοι, ὧν τὸ μὲν I βιβλίον ἐδημοσιεύθη περὶ τὸ 20 π.Χ., τὸ δὲ II περὶ τὸ 14 π. Χ. Εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ ἀνήκει ἡ *Epistola ad Pisones*, συνήθως *Ars poetica* καλουμένη, ἐν ᾗ οὗτος πραγματεύεται περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ποιη-
τικῆς συνθέσεως καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ δράματος.

Ὡς καλλιτέχνης τῆς λυρικῆς μορφῆς ὁ Ὀράτιος εἶναι ἐν τοῖς Ρωμαίοις ποιηταῖς ἀνυπέρβλητος. Κατὰ δὲ τὸ περιεχόμενον πολ-
λαὶ τῶν ᾠδῶν αὐτοῦ εἶναι ποιητικὰ ἀριστουργήματα. Ἡ φιλο-
πατρία αὐτοῦ ἦτο ἄδολος καὶ γνησία, ἥ εἰς τὸν Αὔγουστον ἀφο-
σίωσις βαθεῖα, ἥ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν πίστις ἀγνή καὶ ἀκράδαντος.
Ὅσάκις δ' ἐπιλαμβάνεται τῶν θεμάτων τούτων, ὁμιλεῖ εἰλικρι-
νῶς καὶ ἐκ πεποιθήσεως, καὶ συχνάκις ἀποδεικνύεται ἔχων διάγραμμα καὶ ὕψος λυρικόν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ᾠδαί, αἱ εἰς τὰ ἄλλα εἶδη τῆς ποιήσεως ἀναφερόμεναι, αἱ τε φριδραὶ καὶ αἱ συμποτικαὶ καὶ ἑρωτικά, μετὰ πολλῆς τέχνης ἐπεξεργασμένοι θέλγουσιν ἰσχυ-
ρῶς τὸν ἀναγνώστην διὰ τῆς ἐπανθούσης χάριτος καὶ ἀβιάστου εὐτραπείας. Ἀκολουθεῖ μὲν ὁ Ὀράτιος, ὡς αὐτὸς σεμνυνόμενος ὁμολογεῖ, εἰς τοὺς Ἑλλήνας λυρικούς, τὴν Σαπφώ, τὸν Ἀλκαῖον, τὸν Ἀρχίλοχον, ἀλλὰ διασώζει καὶ τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν καὶ πρωτοτυπίαν, ὥστε νὰ ἐμφανίζεται ὡς γνήσιος Ρωμαῖος ποιη-
τής, εἰς οὗ τὰ ποιήματα ἀποτυποῦνται καὶ ἀποκαταφαίνονται οἱ διαλογισμοί, τὰ συναισθήματα, τὰ πάθη καὶ οἱ πόθοι τῶν συγ-
χρόνων Ρωμαίων.

ΕΞΗΓΗΤΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

1.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ ποιητής. «Οἱ μὲν πολλοὶ εὐχαριστοῦνται ἄλλοι εἰς ἄλλα καὶ ὑπ' ἄλλων ἐλαύνονται ἐπιθυμημάτων, ταπεινῶν καὶ ἀναξίων λόγου, εἰς ἑμὲ δὲ μεγίστη ἡδονὴ καὶ ὑψηλὸν ἰδεῶδες εἶναι αἱ περὶ τὴν ποίησιν ἀσχολίαι καὶ εὐδοκίμησις. Ἐὰν λοιπόν, σύ, ὦ Μαικήνα, μὲ καταλέξης εἰς τοὺς λυρικοὺς ποιητάς, θὰ λάβω κλέος οὐράνιοι καὶ ἀθάνατον».

Ἡ προκειμένη ᾠδή, δι' ἧς ὁ Ὅρατιος ἀφιερῶι πρὸς τὸν Μαικήναν τὰ τρία πρῶτα βιβλία τῶν ἑαυτοῦ ᾠδῶν, χρησιμεύει ἅμα καὶ ὡς *εἰσαγωγή*, ἐν ᾗ ὁ ποιητής προαγγέλλει ὅτι ἡ ποίησις, ἣν μέλλει νὰ ἀσκήσῃ, εἶναι ἡ *λυρική*.

(*Μέτρον — πρῶτον Ἀσκληπιάδειον*).

1. Atavis edite regibus] «ἐκ βασιλικῶν προγόνων καταγόμενε». Ἡ παράθεσις regibus ἀντὶ ἐπιθετικοῦ διορισμοῦ: regiiis. Τὸ δὲ atavus κυρίως=ἐπίπαππος, ὁ εἰς πέμπτον βαθμὸν πρόγονος (pater, avus, proavus, abavus, atavus). Οἱ Κίλνιοι, οἱ τοῦ Μαικήνου πρόγονοι, ἀνῆκον εἰς ἀρχαῖον Τυρρηνικὸν γένος τῶν Λουκουμῶνων (οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Τυρρηνῶν οἱ βασιλεῖς), ὅπερ πάλαι ποτὲ κατῴκει ἐν τῇ πόλει Ἀρρητίῳ, φθονούμενον δὲ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν ἐξεδιώχθη ἐκεῖθεν καὶ καθιδρύθη ἐν Ρώμῃ. Ὁ Μαικήνας, καίπερ τοιαύτην ἔχων καταγωγὴν, ἤρκεϊτο νὰ μένῃ *ἱππεὺς* καὶ μηδὲν δημόσιον ἀξίωμα ν' ἀναλαμβάνῃ. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ποιηταὶ ἐξαίρουσι τὴν τοιαύτην τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς μετριοφροσύνην.

2. O et] χασμωδία ἀνεκτὴ ἐπὶ ἐπιφωνήσεως. Ὁ Ὅρατιος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι σύγχρονοι Ρωμαῖοι ποιηταί, ἀξιωθεὶς τῆς φιλίας καὶ ὑψηλῆς προστασίας τοῦ Μ., ἐσεμνύνετο ἐπὶ τούτῳ. Ὁ πρῶτος στίχος, ὅστις δὲν εἶναι ἀπλὴ φιλοφρονητικὴ προσφωνήσις, ἐν συνδέσει μετὰ τοῦ δευτέρου στίχου σημαίνει: «καίπερ οὕτως ὑπεράνω ἡμῶν ἰστάμενε, ἀλλ' οὕτινος ἡ δύναμις εἶναι ἐμὴ προστασία καὶ ἡ δόξα ἐμὸν κόσμημα».

3. sunt quos . . . iuvat]=nonnullos iuvat (πρὸβλ. τὰ ἑλλην.

είσιν οἱ, ἔστιν οἷς, κτλ. κατωτέρω στ. 19 est qui). Τὰς παντοίας τῶν ἀνθρώπων κλίσεις καὶ ἐπιθυμίας παρέστησαν ἤδη οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες λυρικοὶ· πρβλ. Σόλωνος ἀπόσπ. 12, 43 κέ.: *Σπεύδει δ' ἄλλοθεν ἄλλος· ὁ μὲν κατὰ πόντον ἀλᾷται ἐν νηυσὶν χρηζὼν οἴκαδε κέρδος ἄγειν ἰχθυόεντα, ἀνέμοισι φορεύμενος ἀργαλέοισιν, φειδωλὴν ψυχὴν οὐδεμίαν θέμενος· ἄλλος γῆν τέμνων πολυδένδρεον εἰς ἐνιαυτὸν λατρεύει τοῖσιν καμπύλ' ἄροτρα μέλει κτλ.*—*curriculo*] διὰ τοῦ «ἄρματος», ὀνομαστικὴ *curriculus*, ὑποκορ. τοῦ *currus*.

4. *collegisse metaque... evitata*] ὑποκείμενα τοῦ *iuvat*. Παρατηρητέα ἡ ποικιλία τῆς συντάξεως· ὑποκείμενα ὡσαύτως τοῦ *iuvat* εἶναι καὶ αἱ κατωτέρω ὑποθετ. προτάσεις (7—9: *hunc, si... illum, si*), «Τινὲς ἤδονται ὅτι συνέλεξαν διὰ τοῦ ἄρματος Ὀλυμπιακὴν κόνιν καὶ παρέκαμψαν τὴν στήλην». Ἡ μεγίστη τέχνη τοῦ ἄρματηλάτου ἦτο προλαβὼν νὰ παρακάμψῃ ὡς οἶόν τε ἐγγύτατα τὴν στήλην ἢ νύσσαν (*meta*), ὅπως μὴ ἄλλος τις τῶν διαμιλλωμένων προδράμῃ, ἀλλ' ἅμα καὶ νὰ μὴ προσκρούσῃ εἰς ταύτην μηδὲ ν' ἀνατραπῇ (πρβλ. τὴν παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἡλέκτρῳ (741 κέ.) περιγραφὴν. Τοὺς ἔνεκα τῆς ταχίστης περιστροφικῆς κινήσεως καταθερμαινόμενους τροχοὺς καλεῖ ὁ ποιητὴς *fervidos* (διαπύρους).

5. *palmaque nobilis... evehit*] «καὶ ὁ φοίνιξ τῆς δόξης... ἀνυποῖ». Ἡ πρότασις αὕτη συνδέεται μετὰ τῆς προηγουμένης *sunt quos iuvat* κτλ. διὰ τοῦ *que* παρατακτικῶς (= *eosque*), ἐν ᾧ κατ' ἐννοιαν εἶναι ὑποτεταγμένη εἰς αὐτὴν (= *quos... evehit*). —*palma*] ἄθλον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἦτο ὁ κότινος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου οἱ νικηταὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἀγῶσιν ἐλάμβανον καὶ κλάδον φοίνικος. Ἡ χρῆσις τούτου πρῶίμως εἰσῆχθη καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους, παρ' οἷς ἐν τῷ ποιητικῷ λόγῳ ἡ λ. *palma* κατήντησε συνώνυμος τῇ *victoria*. —*ad deos*] τὴν ἀποθέωσιν τῶν ἐν ἀγῶσι νικητῶν ἐξαίρει καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Ὅρατιος (IX, 2, 17: *quos Elea domum reducit palma calestes*). —*Terrarum dominos*] ἀναφέρεται εἰς τὸ *quos* «καὶ ἀνυποῖ αὐτοὺς ὡς δεσπότας τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς θεοὺς». Πρὸς ταῦτα πρβλ. στίχ. 30.

7—9. *Hunc... illum*] δηλ. *iuvat*, οὗ ὑποκείμ. αἱ ἐπόμεναι δύο ὑποθ. προτάσεις. — *mobiliūm*] «τῶν ἀσταθῶν Κυριῶν»,

δηλ. τῶν Ρωμ. πολιτῶν ὅτε μὲν ὑπὲρ τοῦ δεῖνος, ὅτε δὲ ὑπὲρ τοῦ δεῖνος ψηφισομένων. Τὸν ὄχλον ἀλλαχοῦ καλεῖ ὁ ποιητὴς *turbam ventosam* — 8. *tergeminis honoribus*] ἀφαιρετική ὄργαν. «διὰ τῶν τριπλῶν ἀξιομάτων», τ. ἔ. διὰ τῆς μείζονος ἀγορανομίας (ἢ τῆς ταμείας), τῆς στρατηγίας καὶ τῆς ὑπατείας. Διὰ τοῦ ἐπιθέτου *tergeminus* παρίσταται ἡ διαδοχικὴ σειρὰ, καθ' ἣν οἱ Ρωμαῖοι καθίσταντο συνήθως εἰς τὰς ἀνωτέρας ταύτας ἀρχάς. — 9. — *proprio*] = *suo proprio*, ὅπως συνήθως παρὰ Κικέρωνι. — 10. *verritur*] = *σαρώνεται*, τ. ἔ. *συνάγεται*. «Ἐὰν ἐκρυψεν ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ σιτοβολῶνι ὅ,τι δῆποτε συναθροίζεται κτλ.» ποιητικὴ παράστασις τοῦ πάθους τῶν πλουσίων, ὅπως ἀποθησανορίζωσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα. Μὴ οὔσης τῆς Ἰταλίας αὐτάρχους, ἤρχετο σῖτος εἰς Ρώμην ἐκ τῆς Αἰγύπτου, Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς (*Libycis areis*).

11. *gaudentem* κτλ.] «τὸν χαίροντα νὰ κτλ.» ποιητικὴ παράστασις τοῦ μικροῦ γεωργοῦ, ὅστις μένων προσκεκολλημένος εἰς τὸ πατρικόν του χωράφιον, εὐχαριστεῖται νὰ καλλιεργῇ μετὰ κόπου πολλοῦ τὸ σκληρὸν αὐτοῦ ἔδαφος. — 12. *Attaliciis condicionibus*] «διὰ προσφορῶν Ἀττάλου», ὅς δηλ. Ἀτταλος μόνον ἠδύνατο νὰ κάμῃ. Ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν παροιμιώδη πλοῦτον τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου, ὅστις ἀποθνήσκων ἐκληροδότησε τὸ ἑαυτοῦ βασίλειον εἰς τοὺς Ρωμαίους (τῷ 133 π. Χ.). Παρατηρητέα ἡ χρῆσις τοῦ ἀτομικοῦ ἐπιθέτου *Attalicus* ἀντὶ γενικοῦ τινος ἐπιθέτου, ὅπως καὶ κατωτέρω τῶν ἐπιθέτων *Cypria* (στ. 13), *Myrtoum* (14), *Icariis* — *Africum* (15), *Massici* (18), *Marsus* (28). Διὰ τῆς τοιαύτης χρήσεως ὀνομάτων συγκεκριμένων καὶ δηλωτικῶν γνωστῶν σχέσεων ἐν τῇ φύσει ἢ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ προσποιοῦσιν οἱ ποιηταὶ ἐνάργειαν καὶ ζωηρότητα εἰς τὸν λόγον. — 13. *demonveas*] «δύναται τις ν' ἀπομακρύνῃ», δηλ. ἀπὸ τῶν πατρικῶν ἀγρῶν. — *ut*] συμπερασματικόν, οὐχὶ τελικόν· ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐπίθ. *pavidus* «περιδεὴς ναύτης», οἷος δηλ. πάντως θὰ εἴναι ὁ τέως ἀγρότης. — *trabe*] μετωνυμικῶς = *navi*. Ἀλλὰ διὰ τῆς μετωνυμίας (κυρίως = *ἐπὶ δοκοῦ*) ἐμφανίζεται ὁ ἐπικείμενος κίνδυνος. Ἡ Κύπρος ἦτο περίφημος διὰ τὴν ἐξαγωγήν ἀφθόνου ναυπηγησίμου ὕλης.

14. *Icariis fluctibus*] δοτ. πτώσις «πρὸς τὰ κύματα τοῦ Ἰκα-

ορίου πελάγους», τ. ἔ. τοῦ πρὸς δυσμὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους, οὕτω κληθέντος ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου γῆσου.—16. *metuens laudat...reficit*] ὁ νοῦς : Καθ' ὃν χρόνον ὁ ἔμπορος πλέων κινδυνεύει ἐκ τῆς τρικυμίας, ἐπαινεῖ τὸν ἄνετον ἀγροτικὸν βίον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον παρελθόντος τοῦ κινδύνου λησμονεῖ τὰ πάντα. Τὸ διερωτῶν πλοῖον, ὅπερ ἐπισκευάζει, οὐδόλως ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην του τοὺς προτέρους κινδύνους.—*otium et rura*] διὰ τοῦ *rura* ἐρμηνεύεται σαφέστερον τὸ *otium* : «τὸν ἄνετον ἀγροτικὸν βίον τῆς πόλεώς του». 18. *indocilis... patij*] ἡ ἐξ ἐπιθέτων καὶ μετοχῶν ἐξάρτησις ἀπαρεμφάτου ἅπαντ' παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ἰδίᾳ τοῖς τῶν Αὐγουστείων χρόνων. Ἐπίθετα συντασσόμενα ἀπαρεμφάτῳ παρ' Ὁρατίῳ εἶναι : *audax, dignus, doctus, indocetus, indocilis, blandus, fortis, lenis, sciens, nesciens, timidus* κτλ. Τὸ δὲ *pauperies* σημαίνει οὐχὶ παντελῇ ἔνδειαν (*ege-stas*), ἀλλὰ *πενίαν*, ἣν ὑποφέρει, ὅστις ἀρέσκεται *patrios findere sarculo agros*.

18—22. *est qui*] πρὸβλ. στ. 3.—*nec pocula...nec demere spernit*] ποικιλία καὶ ἐνταῦθα συντάξεως ἐκ τοῦ *q. spernit* ἐξαορτᾶται ὄνομα καὶ ἀπαρέμφατον.—*Massici*] οἶνος περίφημος τῶν λόφων τῆς Καμπανίας ἐγγὺς τῆς Σινουέσης.—*solido de die*] «ἐκ τῆς ἐργασίμου ἡμέρας». *Solidus dies* εἶναι ἡ ἡμέρα ἡ ἀφιερωμένη ἀκεραία καὶ χωρὶς διακοπὴν εἰς τὴν ἐργασίαν.—21. *stratus membra*] «ἐστρωμένος τὰ μέλη». Ἡ τοῦ παθητικοῦ ρήματος καὶ ἰδίᾳ τῆς μετοχῆς τοῦ παρακειμένου σύνταξις μετ' αἰτιατικῆς, σπανιωτέρα οὖσα ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ λατινισμῷ, ἀποβαίνει συχνὴ παρὰ τοῖς ποιηταῖς τῶν Αὐγουστείων χρόνων κατὰ ζῆλον ἑλληνικόν.—22. *ad lene caput*] «παρὰ τὴν ἡρέμα κελαρύζουσαν πηγὴν», οὐχὶ δηλ. θορυβώδη, ὥστε νὰ διαταράττῃ τὸν ὕπνον τοῦ ἀναπαυομένου. Καλεῖται δὲ τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ἱερὸν (*sacrae*), διότι πᾶσαι αἱ πηγαὶ ἦσαν ἱεραί, παρὰ τὰς ὁποίας ἐπιστεύετο ὅτι κατῴκουν νύμφαι.

24—28. *lituo*] βραχυλογικῶς ἀντὶ *sonitu litui*. Ὁ *lituus* ἦτο σάλπιγξ τοῦ ἱππικοῦ κυρτῆ κατὰ τὸ ἄκρον καὶ δξύηχος, ἡ *tuba* σάλπιγξ τοῦ πεζικοῦ εὐθεῖα.—25. *detestata*] καίτοι ἀποθετικὸν τὸ ρῆμα, ἡ μετοχὴ τοῦ παρακειμένου ἔχει παθητικὴν σημασίαν· τὸ δὲ *matribus* εἶναι πτώσεως δοτικῆς, «οἱ ὑπὸ τῶν μητέρων

αὐτῶν μισητοὶ πόλεμοι».—sub Jove]=sub caelo, τὸ δὲ manet =διανυκτερεύει.—26. tenerae] «τῆς τρυφεράς», «τῆς νεαρᾶς», ἣς ὁμως δεικνύται immemor ὁ περὶ τὴν θήραν ἐπτοημένος σύζυγος.—27—28. seu... seu] παρὰστάσις διὰ συγκεκριμένων παραδειγμάτων τῆς κρισιμωτάτης στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ κυνηγὸς ἀμνημονεῖ τῆς φίλης συζύγου· ἐὰν μὴ ἐφαίνετο ἔλαφος, ἐὰν ὁ κᾶπρος συνελαμβάνετο ἐν τοῖς δικτύοις, ὁ κυνηγὸς θ' ἀπῆρχετο οἴκαδε, ἵνα διανυκτερεύσῃ. — teretes plagas] «εὐστρέπτους ἄρκους», teretes=ex contortis funiculis factas, ἃς ὁμως διαορύξας ὁ κᾶπρος ἔφυγε—Marsus]=Marsicus.

29—32. me] «ἐμὲ δέ», ἐν ἀντιθέσει πρὸς πάντας τοὺς ἐν ταῖς προηγουμέναις στροφαῖς καταλεχθέντας: sunt quos; hunc illum; gaudentem; luctantem; mercator; est qui; multos castra; venator:—29. doctarum frontium] «τῶν σοφῶν μετώπων», τ. ἔ. τῶν μετώπων τῶν ποιητῶν. Docti καλοῦνται οἱ ποιηταὶ κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἑλλήν. ὀνόματος **σοφός**, οὗ ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπὶ τῶν ἀοιδῶν καὶ ποιητῶν. Ὁ ποιητὴς κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐδιδάσκετο παρὰ τῶν Μουσῶν καὶ ἀνεμιμνήσκετο μᾶλλον ἢ ἐδημιουργεῖ (πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. 8, 481 **ὄν μουσ' ἐδίδαξε**). Μάλιστα δὲ εἰς Ρωμαῖον ποιητὴν ἤρμοζε τὸ ἐπίθετον doctus, διότι ὥφειλε νὰ εἶναι διδαγμένος καὶ νὰ μιμῆται τὰ ἑλληνικὰ πρότυπα.—hederae] ὁ κισσὸς ἦτο ἱερὸς τοῦ Βάκχου, θεοῦ τῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως.—30. dis miscent] ἀπάντησις εἰς τὸ ἀνωτέρω evehit ad deos, ὅπως τὸ hederae ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ palma. Ὁ νοῦς: οὐχὶ ἀπλῶς μὲ δοξάζουσι καὶ μὲ καθιστῶσι τόσον εὐτυχῇ, ὅσον εἶναι οἱ θεοί, ἀλλὰ μοὶ ἐπιτρέπουσι τὴν εἴσοδον εἰς τὴν χορείαν τῶν θεῶν, μὲ καθιστῶσι συνέδρον αὐτῶν. Φαντάζεται δ' ὁ ποιητὴς ὅτι ἀποκεχωρισμένος τοῦ ἀναισθήτου ὄχλου διατρίβει εἰς τὰ δημοσερὰ ἄλσιν, ὅπου συνορχοῦνται αἱ νύμφαι μετὰ τῶν Σατύρων.

32—36. si neque... Euterpe... Polyhymnia] τ. ἔ. ἐὰν βεβαίως αἱ Μοῦσαι μοὶ εἶναι εὐμενεῖς· διὰ τῆς ὑποθέσεως ἐκφράζει ὁ ποιητὴς βεβαιότητα περὶ τῆς εὐμενείας. Διὰ τῶν δύο μουσικῶν ὀργάνων (tibia, barbitos) παρίστανται τὰ ποικίλα εἶδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως.—Lesboun... barbiton] ἐν σχέσει δηλ. πρὸς τοὺς Λεσβίους ποιητὰς Σαπφὼ καὶ Ἀλκαῖον. Μεταχειριζόμενος

ὁ ποιητὴς ἑλλήν. τύπους ἐπιθέτου καὶ οὐσιαστικοῦ ἐμφανίζει τὸν μιμητικὸν χαρακτῆρα τῆς ποιήσεώς του.—35. quodsi] «ἐὰν λοιπόν», τ. ἔ. ἀφ' οὗ αἰσθάνομαι τοσαύτην ἡδονὴν εἰς τὴν ποίησιν καὶ εὐδοκιμῶ περὶ αὐτήν, ἐὰν σὺ μὲ καταλέξης κτλ. — lyricis vatibus] δηλ. οἱ ἐν τῷ ἀνεξανδρινῷ κανόνι περιεχόμενοι ἑννέα Ἕλληνες λυρικοὶ ποιηταὶ (Πίνδαρος, Ἀλκαῖος, Σαπφώ, Στησίχορος, Ἴβυκος, Βακχυλίδης, Σιμωνίδης, Ἀλκμάν, Ἀνακρέων). —36. feriam sidera] «θὰ πλῆξω τὰ ἄστρα», τ. ἔ. θ' ἀποκτήσω κλέος οὐρανόμηκες· πρβλ. Ὅδ. 9,20 κλέος οὐρανὸν ἔκει. Σαπφ. ἀπ. 9 ψαύει δὲ πόλον δοκεῖ μοι οὐρανῷ δυσπάχεια. Εὐριπ. Βακχ. 672 ὥστ' οὐρανῷ στηρίζον εὐρήσεις κλέος. Σοφ. Οἶδ. Κολ. 381 πρὸς οὐρανὸν βιβῶν.

2. (I, 3)

Ῥδὴ προπεμπτική εἰς τὴν ναῦν τὴν μέλλουσαν νὰ φέρῃ τὸν Βεργίλιον εἰς Ἑλλάδα. Δὲν πρόκειται βεβαίως ἐνταῦθα περὶ τοῦ γνωστοῦ πλοῦ τοῦ Ρωμαίου ποιητοῦ, γενομένου μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (τῷ 19 π. Χ.), ὅτε ἦσαν ἤδη ἐκδεδομένα τὰ τρία πρῶτα βιβλία τῶν ᾠδῶν τοῦ Ὀρατίου (ὄρα ἀνωτέρω σελ. 30), ἀλλὰ περὶ ἄλλου τινὸς πλοῦ, ὃν πρότερον ἐσκόπει νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκεῖνος.—«Ἦ ναῦ, ἀπόδος μοι, θερμῶς σὲ ἱκετεύω, εἰς τὴν Ἀττικὴν χώραν ἀσφαλῆ καὶ σῶον τὸν πολυτίμητον ἐπιβάτην, τὸ ἡμῖς τῆς ψυχῆς μου. Δεινότατον κακὸν ἢ θάλασσα. Σκληρὸς ἦτο καὶ ὑπέρτολμος ὁ πρῶτος ἐπιχειρήσας νὰ πλεύσῃ αὐτήν. Ὁ μὲν θεὸς παρενέβαλε ταύτην ὡς φραγμὸν ἀνυπέρβλητον, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἀρέσκειται ν' ἀπειθῇ καὶ νὰ παραβαίνει τοὺς θείους νόμους ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ὀλέθρῳ. Ὁ Προμηθεὺς κλέψας ἐκόμισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ πῦρ καὶ μετ' αὐτοῦ τὰς νόσους. Ὁ Δαίδαλος ἐπειράθη τοῦ ἀέρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς διέρρηξε τὸν φραγμὸν τοῦ Ἀχέροντος. Οὐδὲν τοῖς θνητοῖς δυσχερές. Ποῦ λοιπὸν ἀσεβοῦντες θὰ σταθῶμεν; πότε ὁ Ζεὺς θὰ δυνηθῇ νὰ κατάρθῃ τοὺς ὀργίλους κεραυνούς του;»

Πρὸς τὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης τόλμης λεγόμενα παραβλητέον τὸ παρὰ Σοφοκλεῖ (ἐν Ἀντιγ. στ. 332 κέ.) στάσιμον: Πολλὰ τὰ δεινὰ κοῦδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει· κτλ., τὰ δὲ περὶ τῶν ἀπὸ τῆς τόλμης ταύτης καὶ ἀπειθείας συμφορῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ περὶ τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν διατυπούμενα εἶναι ποιητικὴ παράστασις φιλοσοφικῆς διδασκαλίας τῆς τῶν Κυνικῶν καὶ Στωικῶν, καθ' οὓς ὁ μὲν πολιτισμὸς εἶναι παρεκτροπὴ τις καὶ πηγὴ δυστυχίας, ἡ δὲ ἀληθὴς εὐδαιμονία ἔγκειται εἰς τὴν αὐτάρκειαν καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον· τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ἐπιμειξία τῶν λῶν κατ' αὐτοὺς εἶναι τι παρὰ φύσιν καὶ πρόξενον κακοῦ, ἐὰν δέ ποτε ἐπανήρχετο ὁ πόλις χρυσοῦς αἰὼν, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὁμοία θὰ κατηργούντο.

(Μέτρον—πρώτη Ἀσκληπιάδειος στροφή)

1—4 Sic...sic...regat] παρατήρει τὴν ἐμφαντικὴν ἐπανάληψιν τοῦ sic καὶ τὴν ζωηρὰν προσωποποιίαν: «εἴθ' οὕτως... εἴθ' οὕτως νὰ σὲ κατευθύνῃ, ὦ ναῦ, ἀπόδος». Εἰς τὸ regat ὑποκείται ἡ ἔννοια τοῦ «πάντοτε ἐν τῷ μέλλοντι». Ἄλλως περιοριζομένη ἡ εὐχὴ εἰς τὴν προκειμένην μόνον περίπτωσιν, θὰ ἦτο παράλογος, διότι ἡ ποθητὴ σωτηρία τοῦ πλείοντος Βεργίλιου δὲν εἶναι δυνατὴ ἄνευ τῆς σωτηρίας τῆς νεώς. Διὰ τοῦ sic μεθ' ὑποτακτικῆς εὐχεται τις πρὸς τινα ἀγαθόν τι ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἐκτελέσεως παρακλήσεώς τινος (reddas).—potens Cypri] τὸ ἐπίθετον potens μετὰ γενικῆς. «Κύπρου μεδέουσα», τ. ἔ. ἡ Ἀφροδίτη, ἧς ὑπῆρχε περίφημος ναὸς ἐν Πάφῳ τῆς Κύπρου. Ὡς προστάτις τῶν πλεόντων ἐκαλεῖτο Venus Marina (**Θαλασσία, Ποντία, Πελαγία, Εὐπλοία**).—2. fratres Helenae] οἱ Διόσκουροι, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, λατρουόμενοι ὡς θαλάσσιαι θεότητες, αἵτινες ἐνομίζοντο ὅτι παρίσταντο τοῖς ναυτιλλομένοις εὐμενεῖς διὰ τοῦ ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν ἰστίων κατόπιν θυελλώδους καιροῦ ἀπαστράπτοντος ἡλεκτρικοῦ φωτός.—3. ventorum pater] παρὰ Βεργίλιῳ ὁ Αἴολος καλεῖται rex (Αἴν. 1,52), παρ' Ὀμήρῳ (Ὀδ. κ. 21) **ταμῖης ἀνέμων**.—4. obstrictis aliis] πρὸβλ. Ὀμ. Ὀδ. ε, 338 **ἦτοι τῶν ἄλλων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα**, κ. 20 **βυκτιάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα**.—aliis]=ceteris.—Jaryga] ἄνεμος βορειοδυτικός, ἀλλαχοῦ ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου albus καλούμενος (**αἰθρηγενέτης**), ὅστις πνέων ἐκ τοῦ Ἰαπυγίου ἄκρωτηρίου τῆς Ἀπουλίας ἦτο εὐνοϊκὸς πρὸς τοὺς εἰς Ἑλλάδα πλέοντας.

5. tibi creditum] «τὸν εἰς σὲ διαπεπιστευμένον Βεργίλιον». Ἐνταῦθα ὑπόκειται ἡ εἰκὼν τῆς παρακαταθήκης (depositum), ἔξ οὗ καὶ ἡ χρῆσις τῶν ο. debes καὶ reddas. Ἡ ναῦς ἡ φέρουσα τὸν Βεργίλιον ὡς παρακαταθήκην εἶναι ὀφειλέτις (debes), ἣν παρακαλεῖ ὁ Ὁράτιος νὰ παραδώσῃ τὸν παρακατατεθειμένον ἐκεῖ, ἔνθα οὗτος πλέει.—6. finibus Atticis] ἐξαργτᾶται ἐκ τοῦ reddas, ὅπερ ἐνταῦθα κεῖται ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, ἐφ' ἧς καὶ τὸ reddere epistulam=διδόναι τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν πρὸς ὃν αὕτη πέμπεται.—8. animae dimidium] «τὸ ἥμισυ τῆς ἡμῶν ψυχῆς» κατὰ τὸν ὀρισμὸν **«φιλία ἐστὶ μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν»**.

10. circa pectus] μεταφορικῶς «περὶ τὴν καρδίαν» (πρβλ. Ὅμηρ. *σιδήρεος θυμός, σιδήρεον ἦτορ*). Ἡ δρῦς καὶ ὁ τριπλοῦς χαλκὸς περὶ τὴν καρδίαν εἶναι ποιητικὴ παρὰστασις τοῦ ἀδαμάστου θάβρου, δι' οὗ ὥς διὰ θώρακος ἀδιατρήτου ὠπλίσθη ἡ ψυχὴ τοῦ πρώτου θαλασσοπόρου.—fragilem truci] διὰ τῆς παρὰθέσεως τῶν δύο ἐπιθέτων ἐμφανίζεται ἐντονωτέρα ἡ ἀντίθεσις.

12. praecipitem] πρβλ. τὸ ὁμηρ. (β, 148) *λάβρον ἐπαιγίζοντα*.—13. decertantem] πρβλ. Ὅμηρ. «Εὐρὸς τε καὶ Νότος ἐριδαίνετον ἀλλήλοισιν» (II, 765).

14. Hyadas] σύμπλεγμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ταύρου, ὅπερ ἐνομίζετο ὅτι κατὰ τε τὴν ἐπιτολὴν καὶ τὴν δύσιν ἐπέφερεν ὑετοὺς καὶ καταιγίδας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπίθετον *tristes*, διότι διὰ τῆς συναγωγῆς τῶν νεφῶν ὁ οὐρανὸς οἰονεῖ σκυθρωπάζει.

15. arbiter]=dux, «δεσπότης», «τύραννος». — 16. tollere seu ponere volt freta] «εἴτε θέλει νὰ ἐξεγείρῃ εἴτε νὰ καταπαύῃ». Τὸ seu ἐτέθη ἅπαξ ποιητικῶς ὅπως καὶ παρ' Ἑλλήσι ποιηταῖς τὸ *εἴτε*, πρβλ. Σοφ. Οἶδ. Τύρ. 517 *λόγοισιν εἴτ' ἔργοισιν*. Ὁ ἄνεμος παρίσταται ὥς καταπαύων τὰ κύματα ἐνῷ κυρίως αὐτὸς παύει νὰ πνέῃ, πρβλ. Σοφ. Αἶαντ. 670 «δεινὼν ἄημα πνευμάτων ἐκοίμησε στένοντα πόντον».

17. quem gradum] «ποῖον βῆμα», τ. ἔ. οὐδὲν βῆμα, ἥτοι οὐδεμίαν προσέγγισιν τοῦ θανάτου ἐφοβήθη. Προσωποποιούμενος ὁ θάνατος παρίσταται βαδίζων καὶ προσεγγίζων, πρβλ. στ. 33.—18. siccis oculis] «*ξηροῖς ἀκλαύτοις ὄμμασι*» (Αἰσχύλος)· ὅπερ εἶναι σημεῖον ἀδιατρεψίας.—monstra natantia] «τὰ νηρόμενα τέρατα».—mare turgidum] «τὴν οἰδαίνουσαν θάλασσαν», πρβλ. Σοφ. Ἀντιγ. 335 κἔ. *περιβρυχίοισιν περῶν ὑπ' οἴδμασιν*.—20. infames] «*δυσωνύμους*» ἐν σχέσει πιθανῶς πρὸς αὐτὸ τὸ φοβερὸν ὄνομα «*Ἀκροκεράυνια*», καὶ διὰ τὰ ναυάγια, ἅτινα συνέβαινον παρὰ τὰς ἐκεῖ ἀκτάς.

21. abscidit terras] «ἀπέσχισε», «ἀπεχώρισε» τὰς χώρας (ἀπ' ἀλλήλων).—22. prudens] κατηγορούμενον ἐν τῇ προνοίᾳ αὐτοῦ.—Oceano dissociabili] ἀφαιρ. ὀργανικὴ «*διὰ τοῦ ἀμείκτου Ὠκεανοῦ*», τ. ἔ. πρὸς ὃν οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐπικοινωνία. Ἐχόντες ἐν νῷ οἱ ἀρχαῖοι τὴν περὶ χουσοῦ αἰῶνος

μυθικὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἔζη τότε μακαρίως, ἀπέδιδον τὰς ὑστερον δυστυχίας εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δραστηριότητα καὶ πλεονεξίαν, εἰς τὰς ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις. Τὸ **πρῶτον ξίφος** καὶ τὸ **πρῶτον πλοῖον** ὑπῆρξαν αἰτίαι συμφορῶν. Ἡ παράστασις δὲ αὕτη ἐγένετο καὶ ὑποκείμενον πραγματείας παρὰ τοῖς ποιηταῖς τῆς τε Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ρώμης ἐπὶ Αὐγούστου. Οἱ θεοὶ ἔπλασαν τὸν ἄνθρωπον, ὅπως κατοικῇ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἐφ' ἧς καὶ κατῴκει εὐδαίμων κατὰ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα. Ἡ θαλασσοπλοία, ἄγνωστος οὔσα τότε, εἶναι παράβασις τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τῆς θείας βουλήσεως, συνεπαγομένη βαρεῖαν τιμωρίαν. Διὸ καὶ αἱ *rates* καλοῦνται *impiae* καὶ τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα *non tangenda*. Τὴν τοιαύτην παράστασιν ἀνύψωσαν, ὡς προερρήθη, εἰς φιλοσοφικὴν διδασκαλίαν οἱ τοῦ ἱστορικοῦ πολιτισμοῦ πολέμιοι Κυνικοὶ καὶ Στωικοὶ φιλόσοφοι· κατὰ τούτους ἐν τῇ τύχῃ τοῦ εἰσαγαγόντος εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ πῦρ καὶ τὴν ἔντεχον σοφίαν Προμηθεὺς (πρβλ. κατωτέρω στ. 27), ὅστις πρὸς τιμωρίαν διὰ τὴν ψευδῇ **ἐπιμέλειαν** τοῦ καὶ **προμήθειαν** προσεπατταλεύθη ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ Καυκάσου, αἰτὸς δὲ κατέτρωγε τὸ ἥπαρ αὐτοῦ, σαφῶς εἰκονίζεται ὁ ὄλεθρος, ὃν αὐτοὶ εἰς ἑαυτοὺς οἱ ἄνθρωποι ἐπιφέρουσιν ἕνεκα τῶν πρὸς τὰ ἔξωτερικὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς ἡδονὰς σπουδῆς καὶ ἐπιθυμίας τῶν.

25—26. *audax omnia perpeti*] «τολμηρὸν ὥστε τὰ πάντα νὰ ὑπομένῃ». Περὶ τῆς συντάξεως πρβλ. ῥδ. I, 18. Ἡ ἀνωτέρω (23—24) διὰ μιᾶς περιπτώσεως ὑποδηλωθεῖσα ἔννοια τῆς ἀνθρωπίνης τόλμης, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς κακῶν, διατυπῶνται ἐνταῦθα μὲν γενικώτερον, κατωτέρω δὲ (25—26) διασαφεῖται διὰ τριῶν μυθολογικῶν παραδειγμάτων.—26. *ruit per vetitum*] «φέρεται ὀρμητικὸς διὰ τῆς ἀπηγορευμένης ὁδοῦ». Ὁ ἄνθρωπος δῆλον ὅτι ἀπειθῶν εἰς τοὺς θείους νόμους καὶ πράττων ὅ,τι ἐκείνοι ἀπαγορεύουσιν, ἁμαρτάνει καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐπισύρει καθ' ἑαυτοῦ συμφοράς. Μέλλων δ' ὁ ποιητὴς νὰ παραστήσῃ τὰ πρῶτα τοῦ ἀνθρώπου (τὰ οὕτως εἰπεῖν προπατορικὰ) ἁμαρτήματα, ἀναφωνεῖ μετ' ὀδύνης: *nefas* «φεῦ!».

27. *Iapeti genus*] «Ἰαπετοῦ γένος» ἦτοι ὁ Προμηθεύς, ὅπως παρ' Εὐριπίδῃ (ἐν Κύκλωπι 104) ὁ Ὀδυσσεὺς καλεῖται

Σισύφου γένος.—28. fraude mala] «ὀλεθρίῳ δόλῳ». Ὁ Προμηθεὺς ἔκλεψε τὸ πῦρ ἐν κοίλῳ νάρθηκι. — intulit gentibus] «ἐπλήνεγκε τῇ ἀνθρωπότητι». Διὰ τοῦ intulit σημαίνεται τὸ ἐχθρικὸν καὶ ἐπιβλαβὲς τῆς πράξεως, ὡς δηλοῦσι καὶ τὰ ἐφεξῆς.—29. post ignem subductum] οὐχὶ χρονικῶς (postquam ignis subductus est), ἀλλὰ τοπικῶς. Οὕτως ἡ παράστασις γίνεται εἰκονικωτέρα: «μετὰ τὸ κλαπέν πῦρ», τ. ἔ. ὅπισθεν τοῦ κλαπέντος πυρὸς ἐπηκολούθησε κτλ.—30. macies] «φθίσις» τ.ἔ. φθαρτικαὶ νόσοι, οὐχὶ πολὺ διάφορον τοῦ ἐπομένου febres.—nova]=ἄγνωστος ἕως τότε.—incubuit] «ἐνέσκηπεν» ὡς τις καταιγίς. — 32. necessitas] μετὰ τοῦ leti: «καὶ ἡ βραδεῖα μοῖρα τοῦ πρότερον ἀφροσύνης θανάτου, ἐπετάχυνε τὸ βῆμα», τ. ἔ. οἱ ἄλλοτε ποτε μακρόβιοι ἐγένοντο ταχυθάνατοι.

34. expertus] δηλ. est. Ἡ πρὸς τὰ προηγούμενα ἀσύνδετος ἀναφορὰ ὑπεμφαίνει ἰσχυρὰν ἀντίθεσιν· ἂν ἡ κλοπὴ τοῦ Προμηθέως ἐπλήνεγκε τοιαύτας συμφοράς, ὅμως τὸ ἀνθρώπινον γένος δὲν ἐσωφρονίσθη, ἀλλ' ἐπιμένει εἰς τὰς παραβόλους καὶ ἀνοήτους πράξεις του.—36. non homini datis]=homini negatis.

36. Hercules labor] πρβλ. Ὁμ. βίη Ἡρακλεῖη, «Ἡράκλειος ἄθλος», τ.ἔ. ἀπαιτεῖτο ἄθλος Ἡρακλέους, ὅπως διασραγῇ ὁ φραγμὸς τοῦ Ἀχέροντος.

37. nil ardui] «οὐδὲν ἀνάντες», οὐδὲν δυσχερές. Τὸ ardui γενικὴ τοῦ ὅλου.—30. caelum κτλ.] «εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν πειρώμεθα ν' ἀναβῶμεν». Παροιμιώδης φράσις ἀδυνάτου πράξεως. Ὁ χάλκειος οὐρανὸς οὐποὶ ἀμβατὸς αὐτῷ (Πίνδαρος). Τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν τολμημάτων τοῦ ἀνθρώπου περαίνει ὁ ποιητῆς μνημονεύων πράξεως ἀδυνάτου, ἧς πειραθέντες οἱ Γίγαντες ἠττήθησαν.

30. neque per nostrum patimur scelus] «καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἡ ἡμετέρα ἁμαρτία». Τὸ patior συντάσσεται μετὰ τῆς προθέσεως per, ὅπως καὶ τὸ licet.—40. iracunda] «τοὺς κεραυνοὺς τῆς ὀργῆς αὐτοῦ». Τὸ ἐπίθετον καθ' ὑπαλλαγὴν ἐπὶ τῶν κεραυνῶν τοῦ Διὸς ἀντὶ ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν τοῦτον.—ponere]=deponere «ν' ἀποθέσῃ».

3. (I, 6)

Ἡ ᾠδὴ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Μ. Ἀγρίππαν. Παρακληθεῖς, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τούτου ὁ Ὅρατιος, ὅπως ὑμνήσῃ τὰ πολεμικά αὐτοῦ κατορθώματα, ἀρνείται ἄλλ' ἢ ἀρνησις εἶναι ἅμα καὶ ὕμνος. «Τὰ μεγάλα ἥρωικά κατορθώματα, λέγει, χρῆζουσιν Ὅμηρου, ὅπως ψαλῶσιν ἐπαξίως· ἀλλ' ἐγὼ ὁ τὸν ἰσχνὸν τοῦ ποιητικοῦ λόγου χαρακτῆρα ἐπιτηδεύων καὶ περὶ τὰ ἐλαφρά καὶ εὐτράπελα ἀσχολούμενος δὲν εἶμαι ἱκανὸς πρὸς οὕτω μέγα ἐγχείρημα. Ἄλλος εἶναι ὁ πρὸς τοῦτο ἐνδεδειγμένος, ὁ ἐπικὸς ποιητὴς Οὐάριος, ὁ διαπρέπων ἐπὶ διάγραμματι καὶ μεγαλοπρεπεῖα ὁμηρικῇ».

Ὁ Μ. Οὐϊπάνιος Ἀγρίππας ἦτο ὁ ἐκ τῶν ἀρίστων στρατηγῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ Αὐγούστου. Τοσοῦτον δ' ἠγάπα καὶ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ, ὥστε ἀποθανόντος προώρως τοῦ γαμβροῦ του Μαρκελλοῦ (23 π. Χ.) ἔδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν νεαρὰν χήραν Ἰουλίαν, ἑαυτοῦ θυγατέρα. Διέπρεπεν ἰδίᾳ ὁ Ἀγρίππας ὡς σύμβουλος τοῦ νεαροῦ καὶ ἀπείρου ἔτι Ὀκταβιανοῦ κατὰ τὰς ἐν Φιλίπποις καὶ ἐν Περουσίᾳ μάχας. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐγράφη ἡ ᾠδὴ (μετὰ τὸ 29 π. Χ.), εἶχεν ἤδη καταστῆ ἔνδοξος διὰ τὰς ἐν Ναυλόχῳ κατὰ τοῦ Σέξτου Πομπηίου (36 π. Χ.) καὶ ἐν Ἀκτίῳ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου (31 π. Χ.) νίκας αὐτοῦ.— Ὁ δὲ Δ. Οὐάριος Ροῦφος ἦτο οἰκειότατος τοῦ τε Βεργιλίου καὶ τοῦ Ὅρατιου (δρα ἀνωτ. σ. 29). Ὁ ἐπικὸς ἐγένετο ὀνομαστὸς διὰ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ de morte Caesaris, ἐποίησε δὲ καὶ τραγωδίαν Thyestes, ὡς υποδηλοῦται ἐν τῇδε τῇ ᾠδῇ (στ. 8), ἣν ὁ ἐμπειρότατος περὶ τὰ τοιαῦτα Κοϊντιλιανὸς θεωρεῖ ὡς τὴν τελειοτάτην τῶν ρωμαϊκῶν τραγωδιῶν, δυνάμεν νὰ παραβληθῇ πρὸς οἵανδήποτε ἐλληνικὴν.

(Μέτρον—δευτέρα Ἀσκληπιάδειος στροφῇ)

1. Scriberis...fortis] ὁ μέλλων ἐπὶ ἐννοίας δυνητικῆς ἢ παραχωρητικῆς (=scribaris licet) «δύνασαι νὰ ὑμνηθῇς ὑπὸ τοῦ Οὐαρίου ὡς ἥρως», «ἄς ὑμνήσῃ τὰ ἥρωικά σου κατορθώματα ὁ Οὐάριος». τ. ἔ. θ' ἀφήσω τὸν Οὐάριον νὰ σὲ ὑμνήσῃ κτλ. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ scribere πρβλ. καὶ στ. 14.—Vario...Maeonii carminis alite] ἀφαιρετ. τοῦ ποιητ. αἰτίου ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ a Vario Ales καλεῖται ὁ ποιητὴς Οὐάριος, ὅπως ἀλλαχοῦ (IV, 2, 23) ὁ Πίνδαρος Dircaeus cycnus, καὶ ἐν ᾠδῇ II, 20, 10 αὐτὸς ὁ Ὅρατιος μεταμορφοῦται εἰς album alitem. Τὸ δὲ Maeonii carminis εἶναι γενικὴ ἰδιότης, ὥστε ales M. carminis=ποιητὴς ἄδων καθ' Ὅμηρικὸν τρόπον, ποιητὴς ἔχων οἶστρον Ὅμηρικόν. Ἐν τῇ Μαιονίᾳ, ἥτοι ἐν τῇ Λυδίᾳ, ἐλέγετο κατὰ τινὰ παράδοσιν ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ὅμηρος.

3—4. *quam rem cumque... gesserit*] τμήσις καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἀπαντῶσα=*quamcumque rem*. Τὸ δὲ *gesserit* εἶναι μέλλον Π ἢ τετελεσμένος, οὐ ποιεῖται χρῆσιν ὁ ποιητὴς ἐν σχέσει πρὸς τὸν μέλλοντα *sriberis*, οὐχὶ δ' ὥς μὴ λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ πρότερον ὑπὸ τοῦ Ἀργίππα κατορθωμένα μὴδ' ὥς ἀπλῶς ἀναφερόμενος εἰς τὰ μέλλοντα.—*navibus... equis*]=«κατὰ θάλασσαν...κατὰ ξηράν».

4—9. *Nos conamur*] πληθυντικὸς τῆς *μετριότητος*, (πρβλ. στ. 17) «ἡμεῖς», τ. ἔ. ἐγὼ καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, οἷος ἐγώ, ἦτοι ἄνθρωποι ἔχοντες τὴν ἐμὴν ποιητικὴν ἀξίαν.—*dicere*]=*canere* «ᾄδειν». Ὁ νοῦς: Ἐγὼ οὔτε ταῦτα τὰ κατορθώματα ἐπιχειρῶ νὰ ὑμνήσω οὔτε εἶμαι ἱκανὸς νὰ ποιήσω Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν. Λέγει δὲ ταῦτα, διότι ἀνωτέρω διέστειλε τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀργίππα, εἰς κατορθώματα κατὰ γῆν, ἅτινα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὴν Ἰλιάδα, καὶ εἰς κατορθώματα κατὰ θάλασσαν, ἅτινα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὴν Ὀδύσειαν. Τὴν μὲν Ἰλιάδα ὑποδηλοῖ ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ *gravem Pelidae stomachum*=*μῆνιν Πηληιάδεω οὐλομένην* τὴν δὲ Ὀδύσειαν διὰ τοῦ *nec cursus duplicis per mare Ulixei* (στ. 7)=*Ἄνδρα...πολύτροπον δὲ μάλα πολλὰ πλάγχθη*.—6. *cedere nescii*]=τοῦ ἀγνοοῦντος νὰ ὑποχωρῇ, τ. ἔ. τοῦ *ἀμυχάνου*, ἀκάμπτου.—7. *duplicis*] μετάφρασις τῶν ὀμην. ἐπιθέτων *πολύτροπος*, *πολύμητις*, πρβλ. Εὐριπ. ἐν *Ρήσῳ* 193 *διπλοῦς ἀνὴρ*. Ὁ τύπος *Ulixei* ἐξ ὀνομ. *Ulixes*, ὅπως *Achilei*, *Pentheï* κτλ.—8. *saevam domum*] «τὸν σκληρὸν οἶκον τοῦ Πέλοπος», τ. ἔ. τὸν οἶκον ὅστις ἐγένετο ὑποκείμενον πραγματείας κυρίως τῶν τραγικῶν ποιητῶν διὰ τε τὰ διαπραχθέντα ἐν αὐτῷ κακουργήματα καὶ τὴν ἐπισκῆψασαν κακοδαιμονίαν εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ, Πέλοπα, Ἀτρεά, Θυέστην, Ἀγαμέμνονα κτλ. Διὰ τοῦ προκειμένου στίχου ὑπαινίσσεται ὁ Ὀράτιος καὶ τὴν δραματικὴν τέχνην τοῦ Οὐαρίου.

9. *tenues grandia*] «ταπεινοὶ τὰ ὑψηλά», τ. ἔ. ταπεινοί, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ ἐπιληφθῶμεν οὕτως ὑψηλῶν θεμάτων. Διὰ τῶν δύο τούτων ἐπιθέτων χαρακτηρίζονται καὶ τὰ δύο γένη τοῦ λεκτικοῦ χαρακτήρος, τὸ *ισχνὸν* (*tenue*), ὅπερ ἦτο ἴδιον τῶν ἀτιτικίζόντων Ρωμαίων συγγραφέων καὶ τοῦ ὁποίου ποιεῖται χρῆσιν καὶ ὁ Ὀράτιος ἐν τῇ ἐλαφρᾷ λυρικῇ αὐτοῦ ποιήσει, καὶ

τὸ *ἀδρὸν* ἢ μεγαλοπρεπὲς (*grande*), ὅπερ ἤρμοξε μᾶλλον εἰς τὸ ἥρωικὸν ἔπος.—*pudor*] αἰδεῖται ὁ Ὀράτιος νὰ ἐπιληφθῇ τοιαύτης ποιήσεως, πρὸς ἣν δὲν αἰσθάνεται ἱκανὰς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις.—10. *imbellis Iyrae Musa potens*] περὶ τῆς συντάξεώς προβλ. ᾠδ. 2, 1 *Poten Cypri*, «καὶ ἡ Μοῦσα ἡ δέσποινα τῆς ἀπολέμου λύρας», τ. ἔ. τῆς εἰρηνικῆς ποιήσεως.—11—12. *laudes*] «τὰ κλέα», τὰ ἐνδοξα κατορθώματα.—*deterere*] κυρίως σημαίνει ἐπιτρίβειν τὴν ὀξεῖαν ἄκραν, ἀμβλύνειν, ἐλαττοῦν (*tenuare*).—*culpa ingeni*] διὰ τὴν ἐμὴν ἀφύπιν.

13—14. *Quis...scripserit*] «τίς δύναται νὰ ὑμνήσῃ», τ. ἔ. πόσον ὀλίγοι δύνανται ἐπαξίως νὰ παραστήσωσι τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἐκείνας σκηνὰς τῆς Ἰλιάδος! Δὲν εἴμεθα πάντες Ὅμηροι, ὅπως ὁ Οὐάριος, ὁ μόνος ἐπιτήδειος νὰ ψάλλῃ τὰ σὰ καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος κατορθώματα.—*tunica tectum adamantina*] «ἀδαμαντοχίτωνα»· προβλ. ὁμηρ. *χαλκοχίτων, χαλκεοθώρηξ*. Ἀδάμας ἐνταῦθα δὲν εἶναι τὸ πολύτιμον μέταλλον, ὅπερ ἐγένετο γνωστὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς εἰς τὰς Ἰνδίας στρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ὁ σκληρὸς ἐκεῖνος χαλκός, ἐξ οὗ ἐπιστεύετο ὅτι κατεσκευάζοντο αἱ οἰκίαι καὶ τὰ ὅπλα τῶν θεῶν.—15. Ὁ Μηριόνης ἦτο ἐταῖρος τοῦ Ἰδομενέως, καλούμενος ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου *θοῶ ἀτάλαντος Ἄρηι*.—16. Ὁ Τυδεΐδης Διομήδης τῇ βοήθειά τῆς Ἀθηνᾶς ἐπληξε τὸν Ἄρην καὶ τὴν Ἀφροδίτην κατὰ τὴν μάχην (Ἰλ. Ε. 330, 846), δι' ὃ καὶ καλεῖ ὁ Ὀράτιος *superis parem*=ἰσόθεον.

17. Ἀπὸ τῆς δευτέρας στροφῆς (στ. 5), εἰσαγομένης διὰ τοῦ *nos*, εἶπεν ὁ ποιητὴς τίνα ποιήσιν δὲν δύναται νὰ ἀσκήσῃ διὰ τῆς τελευταίας στροφῆς ἀρχομένης πάλιν ἀπὸ τοῦ *nos* λέγει περὶ τίνα ποιήσιν ἀσχολεῖται: συμπόσια καὶ ἔρωτες εἶναι ὑποκείμενον τῶν ποιημάτων μου.

18. *sectis unguibus*] εἰρωνικῶς, «μετὰ κεκομμένων τῶν ὀνύχων», ὥστε δηλ. ἡ μάχη νὰ εἶναι ἀναίμακτος.—*in iuvenes acrium*]=*acriter pugnantium cum iuvenibus*. — 19. *vacui*] δηλ. *amore*, ἐκ δὲ τοῦ ἐπομένου *sive urimur* ὑπονοητέον τὸ *sive (sumus)* καὶ πρὸ τοῦ *vacui* (προβλ. ᾠδ. 2, 16): «εἴτε καιόμεθα ὑπ' ἔρωτος, εἴτε μή». Περὶ τῆς σημασίας τοῦ *urimur* προβλ. Βεργ. Αἰν. 4, 68 *uritur infelix Dido*.—20. *non praeter solitum*]=

secundum solitum=κατὰ τὸ σύνηθες.—*leves*]=*non graves*,
ἐλαφροί, εὐθυμοί: εἴτε δηλ. ἐρῶντες εἴτε μή, ἐπιλαμβανόμεθα
συνήθως θεμάτων ἐλαφρῶν καὶ εὐτραπέλων.

4. (I, 24)

Ἡ ᾠδὴ ἐποιήθη ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Κοϊντίλιου Οὐάρου, φιλιτάου
τοῦ Ὁρατίου καὶ τοῦ Βεργιλίου. Περί τοῦ Κοϊντίλιου οὐδὲν ἄλλο γινώσκο-
μον ἐξ ἀρχαίων μαρτυριῶν ἢ ὅτι κατήγετο ἐκ τῆς Κρεμώνης, πόλεως γει-
τονικῆς τῆς Μαντούης, πατρίδος τοῦ Βεργιλίου, καὶ ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς
τὸν ἄλλαχού παρὰ τοῦ Ὁρατίου (*de arte poet.* 438 κέ.) μνημονευόμενον
Κοϊντίλιον, οὗ ἐξαίρεται ἡ εἰλικρίνεια ὡς κριτικοῦ (ᾄρα ἀνωτ. σελ. 29).

Τὸν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ κοινοῦ φίλου βαρέως πενθοῦντα Βεργίλιον
πειράται ἐν τῇ προκειμένῃ ᾠδῇ ὁ Ὁράτιος νὰ παρηγορήσῃ. Δικαιολογεῖ
ἐν ἀρχῇ τὸ μέγα πένθος τοῦ Βεργιλίου καὶ συμπενθεῖ καὶ αὐτὸς μετὰ
τούτου καὶ συνθρηγεῖ. Ἐγκωμιάζων δὲ τὰς ἀρετὰς τοῦ τεθνεῶτος, δι' ὃν
πολλοὶ μὲν ἀγαθοὶ ὀδύρονται, μάλιστα δὲ ὁ Βεργίλιος, μεταβαίνει ἐν
τέλει ἀπὸ τοῦ θρήνου εἰς τὴν παρηγορίαν. «Ἄλλ' οἱ θρήνοι, Βεργίλιε,
οὐδὲν ὠφελοῦσι» καὶ ἐὰν κρούων τὴν λύραν σου ἐκχέης τόνους γοητευ-
τικωτέρους τῶν τοῦ Ὁρφέως, δὲν θ' ἀναστήσῃς τὸν τεθνεῶτα. Σκληρὸς
ὁ κληρὸς οὗτος! ἀλλ' ὑπόμεινε· διὰ τῆς ὑπομονῆς ἐπικουφίζεται πᾶν ὅ,τι
εἶναι φύσει ἀδύνατον νὰ ἐπανορθωθῇ».

(Μέτρον—δευτέρα Ἀσκληπιάδειος στροφὴ)

1. *quis... sit*] ὑποτακτ. δυνητικὴ *τις ἂν εἴη*; τ. ἔ. οὐδεὶς
δύναται νὰ εἶναι. — *desiderio*] κυρίως «πόθος», ἐνταῦθα δὲ
«ἰσχυρὰ λύπη», «πένθος» ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ προσφιλεστάτου προ-
σώπου. — *pudor*] ἐνταῦθα οὐχὶ κυρίως «αἰδώς», ἀλλὰ «περιορι-
σμός», «ὄριον», συνώνυμον πρὸς τὸ ἐπόμενον *modus*=μέτρον. —

2. *tam cari capitis*] οὕτω προσφιλοῦς προσώπου. Τῆς λ. *caput*
ποιοῦνται χρῆσιν οἱ Ρωμαῖοι ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τῶν
λ. *κεφαλὴ* (*φίλη*, *ἡθελή κεφαλὴ*, Ὅμηρος) καὶ *κάρα* (τραγι-
κοί). — *praecipe*] κατάρχου ἄδουσα, τ. ἔ. δίδασκέ με. Ἡ Μοῦσα
θὰ ἄδῃ καὶ ὁ ποιητὴς ἀκούων καὶ διδασκόμενος (πρβλ. ᾠδ. 1,
29) θὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν ᾠδὴν. — *Melpomene*] Μοῦσα τῆς τρα-
γωδίας. Αἱ δὲ Μοῦσαι ἦσαν θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μνη-
μοσύνης. *liquidam*] «διαυγῇ», «λαμπράν», κατὰ μεταφορὰν
ἀπὸ τοῦ ρέοντος ὕδατος. — 4. *vocem cum cithara*] «φωνὴν καὶ
τὸ καθαρίζειν».

5. *Ergo*] «λοιπὸν πράγματι καλύπτει αἰώνιος ὕπνος τὸν Κ.!»
Διὰ τοῦ *ergo* (ἐλλ. *ἄρα* εἰσάγεται ἐπιφώνησις λύπης ἅμα καὶ

ἐκπλήξεως τοῦ λέγοντος ὡς ἀναγκαζομένου νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀπρόοπτον πραγματικότητα. — *perpetuus*] διηνεκῆς, ὑπ' οὐδεμιᾶς διακοπτόμενος ἐργηγόρσεως, πρβλ. Μόσχ. 3, 110 **ἀτέρμονα νῆγρετον ὕπνον**. — 6. *urget*] «ἐπίκειται βαρὺς», «πιέζει» (*premit*). — *cui*] σύναπτε μετὰ τοῦ *parem*. Ἐν τῇ ἀναφορικῇ ἀντωνυμίᾳ περιέχεται ἑνταῦθα ἔννοιά τις ἐπιφωνήσεως : «ἄχ ! πρὸς τοῦτον πότε θὰ εὔρῃ τινὰ ἴσον κτλ.» — *Pudor*] διὰ τῆς προσωποποιίας τῆς **αἰδοῦς** καὶ ἄλλων μνημονευομένων ἀρετῶν ὁ λόγος ἀποβαίνει σεμνότερος καὶ ὑψηλότερος. — 7. *incorruppta fides*] «ἡ ἄδολος, ἡ εἰλικρινὴς πίστις». Ἡ Πίστις λέγεται ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος (*de off.* 1, 7) *iustitiae fundamentum*. Καλῶν δὲ ὁ Ὅράτιος τὴν Πίστιν ἀδελφὴν τῆς Δικαιοσύνης ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ὅτι αἱ ἀρεταὶ αὗται δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσιν ἀλλήλων, δι' ὃ καὶ ἀμφοτέρως εἶχεν ὁ Κοῖντίλιος — *nuda Veritas*] «ἡ γυμνὴ Ἀλήθεια». Περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ Κοῖντίλιου ὄρα τὰ ἐν ἀρχῇ εἰρημένα.

11. «Φεῦ ! μάτην ἀπαιτεῖς, καίπερ εὐσεβὴς ὢν, παρὰ τῶν θεῶν τὸν Κ.». — *non ita creditum*] δηλ. *tibi*, τὸ δὲ *ita* = *hac condicione*, «τὸν οὐχὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ ὄρῳ διαπιστευθέντα σοι», τ. ἔ. ὃν οἱ θεοὶ δὲν σοι διεπίστευσαν ἐπὶ τῷ ὄρῳ ν' ἀπαιτήσῃς παρ' αὐτῶν παραλαβόντων τοῦτον. Ἀξίον δὲ σημειώσεως ὅτι τὴν λ. *creditum* μεταχειρίζεται ὁ Ὅράτιος καὶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ πρὸς τὸν Βεργίλιον ἀπευθυνομένῃ ᾠδῇ (2, στ. 5). Πιθανῶς αὐτὸς ὁ Βεργίλιος μετεχειρίσθη ἄγνωστον ποῦ καὶ πῶς τὴν λ. ταύτην, προφανῶς δὲ ὁ Ὅράτιος παρενείρει, ἵνα παρηγορήσῃ αὐτόν.

12—14. *Quid ?*] «τί δέ ;». Εἰσάγεται ἐκτενεστέρα ἐξήγησις τοῦ *frustra poscis*. — *si... moderere*] (β' πρόσωπον ἔνεστ. ὑποτακτ.) «ἐὰν γοητευτικώτερον τοῦ Θρακικοῦ Ὅρφέως ἤθελες κρούσει τὰς χορδὰς τῆς λύρας σου». — *auditam arboribus*] «τὴν ὑπὸ τῶν δένδρων ἀκουσθεῖσαν», τ. ἔ. κατὰ τὸν γνωστὸν περὶ τοῦ Ὅρφέως μῦθον.

15. *Num... redeat*] ἀπόδοσις τῆς προηγηθείσης ὑποθέσεως «ἄρά γε ἤθελεν ἐπανέλθει». — *vanae imaginis*] εἰς τὸ κενὸν εἶδωλον». — *sanguis*] ἐπανερχόμενον τὸ αἷμα ἐπιστεύετο ὅτι ἀπέδιδε τὴν ζωὴν εἰς τὸ ἀσώματον εἶδωλον. Ἐν τῇ **Νεκυσίᾳ** τῆς Ὀδυσσεΐας τὰ **νεκύων εἶδωλα** διαλέγονται πρὸς τὸν Ὀδυσσεά,

ἄφ' οὗ ἔπιον αἷμα. — 16. *virga horrida*] «διὰ τῆς φορικαλέας ράβδου». Τὴν ράβδον τοῦ ψυχοπομποῦ Ἑρμοῦ ἐν ἄλλῃ σειρᾷ λόγου (1, 10, 17—18) καλεῖ ὁ Ὁράτιος *auream*. — 17. *non lenis precibus*] = *inexorabilis*, ὁμηρ. **ἀμείλιχος**. Δυνατὸν τὸ *precibus* νὰ συνταχθῇ ὥς δοτ. πτώσις μετὰ τοῦ *recludere*. Τὸ δὲ *fata recludere* = *ianuas fatorum recludere* «ἀνοίγειν τὰς πύλας τῆς μοίρας, τ. ἔ. τὰς πύλας τοῦ Ἄδου». Ὁ νοῦς : εἰς τὸν κατελθόντα εἰς Ἄδου δὲν ἀνοίγονται πλέον αἱ πύλαι, ὅπως ἐπανακάμψη εἰς τὴν ζωὴν. Περὶ τῆς συντάξεως *lenis recludere* πρβλ. φδ. I, στ. 18. — 18. *nigro gregi*] δοτ. πτώσις ἐκ τοῦ *compu-lerit*, «εἰς τὴν σκοτεινὴν ἀγέλην», δηλ. τῶν ἐν Ἄδου σκιῶν. — 19. *durum*] ἀναφέρεται εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν ἔννοιαν τῆς μὴ ἐπανόδου τῶν νεκρῶν εἰς τὴν ζωὴν. Κοπτόμενος ἀποτόμως ὁ λόγος καὶ περιοριζόμενος μόνον εἰς τὴν λέξιν *durum* καταδηλοῖ τοῦ ποιητοῦ τὴν βαρυθυμίαν. — *patientia*] πρβλ. τὸ τοῦ Ἀρχιλόχου «**θεοὶ ἀνηκέστοισι κακοῖσιν ἐπὶ κρατερὴν τλημοσύνην ἔθεσαν φάρμακον**». — 20, *nefas*] = *vetitum est*, «οὐ θέμις», εἶναι ἀπηγορευμένον ὑπὸ τῶν θεῶν νόμων.

5. (II, 7)

Ὁ Πομπήιος Οὐάρος, περὶ οὗ οὐδὲν ἄλλο εἶναι γνωστὸν ἢ ὅ,τι μανθάνομεν ἐκ τῆς φδῆς ταύτης, ἦτο φίλος παλαιὸς καὶ συστρατιώτης τοῦ Ὁρατίου κατὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην (τῷ 42 π. Χ.). Μετὰ τὴν μάχην ταύτην φαίνεται ὅτι ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Σέξτον Πομπήιον, ὅστις διετέλεσε καὶ ὑστερον κατὰ θάλασσαν μαχόμενος κατὰ τῶν τριῶν ἀνδρῶν μέχρι τοῦ 35 π. Χ. Ἀποθανόντος τοῦ Σέξτου Πομπηίου πιθανὸν εἶναι, ὅτι μετέβη ὁ Οὐάρος πρὸς τὸν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀντώνιον καὶ μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην, δοθείσης ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἀμνηστίας εἰς πάντας τοὺς ἐπιζήσαντας, κατήλθεν εἰς Ἰταλίαν.

Ἐν τῇ προκειμένη φδῇ ἐκδηλοῖ ὁ ποιητὴς τὴν ὑπέρμετρον αὐτοῦ χάραν, διότι ἐπεδόθη εἰς τὴν πατρίδα σώος καὶ ἔχων τὰ πολιτικά αὐτοῦ δίκαια παλαιὸς φίλος καὶ συστρατιώτης, οὗ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἠγνοεῖτο ἡ τύχη. Βλέπων νῦν αὐτόν, ἀναμιμνήσκειται, ὥς ἦτο φυσικόν, ὁ Ὁράτιος καὶ τῶν κινδύνων, οὓς ὁμοῦ ὑπέστησαν, καὶ τῶν τέρψεων, ὧν συναπέλαυσαν κατὰ τὴν ὑπὸ τὸν Βροῦτον στρατείαν. «Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις δεινὴν ἐκείνην ἦτταν, λέγει, ἀπεχωρίσθημεν ἀλλήλων. Ἐμὲ μὲν ἐξαργάσας ἔσωσε διὰ τῶν πολεμίων ὁ Ἑρμῆς, σὲ δὲ παρέσυρε πάλιν ἡ δίνη τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ νῦν εὐχαριστῶν τῷ Διὶ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ, ὀφείλεις νὰ προσφέρῃς εὐωχίαν. Ἐλθὲ παρ' ἐμοί, ἵνα ὑπὸ τὴν σκιάν πικροφύλου δάφνης ἀνέτως εὐωχηθῶμεν καὶ πίνωμεν κατὰ κόρον. Δεχόμενος σῶον τὸν φίλον μου θέλω μέχρι μανίας νὰ μεθύσθῃ».

(Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφὴ)

1. saepe] δηλ. κατὰ τὰς πολεμικὰς περιπετείας τὰς πρὸ τῆς ἐν Φιλίπποις ἡττης.—tempus in ultimum] «εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον» tempus=καιρὸς, κρίσιμος περίστασις (πρβλ. τὴν παρὰ Κικέρωνι φράσιν tempora amicorum). Παίξει δέ πως ὁ ποιητὴς πρὸς τὰς λέξεις deducte—duce, ὥς ἐὰν ἐκεῖνο ἦτο τὸ τέμα, εἰς ὃ ἤγαγεν αὐτοὺς ἡ ἡγεμονία τοῦ Βρούτου.—militiae duce] «στρατηγοῦντος τοῦ Βρούτου.—3. Quis te redonavit?] μετ' ἐκπλήξεως ἐρωτᾷ ὁ ποιητὴς οὐδαμῶς ἀναμένων ν' ἀκούσῃ ἂν ὁ ἀποκαταστήσας αὐτὸν ἦτο ὁ Αὔγουστος ἢ ὁ Μαικίνας, πρβλ. τὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου «πῶς εὐρέθης ἐδῶ ;», Quiritem] ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἀπαντᾷ κανονικῶς κατὰ πληθυντικόν, ἀλλὰ παρὰ ποιηταῖς οὐχὶ σπανίως καὶ καθ' ἐνικόν. Διὰ τοῦ Quiritem δηλοῦται ὅτι ὁ Πομπήιος ἐπανῆλθε κεκτημένος τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ δικαιώματα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς capite deminutos, εἰς οὓς πρὸ τῆς ἀμνηστίας ἀνῆκεν οὗτος. Κατ' ἄλλους τὸ Quiritem δηλοῖ ἀπλῶς τὸν «πολίτην» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν μέχρι τοῦδε militem.

5. Pompei] κλητ. πτώσις δισύλλαβος κατὰ συνίζησιν.—prime] «πρῶτε τῶν ἐμῶν ἐταίρων», τ. ἔ. «παλαιὲ φίλε». Λέγων τοῦτο ὁ Ὀράτιος ὑπονοεῖ τὰς παλαιὰς ἡμέρας ἐκείνας τῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ γνωριμίας των, ὅτε ὁ Πομπήιος ἦτο ὁ κυριώτατος τῶν συντρόφων αὐτοῦ.—6. morandem diem] «τὴν βροσδύνουσαν ἡμέραν», τ. ἔ. τὴν λίαν μακράν.—7. fregi mero] = comminui, «συνέτεμον, ἐβράχυνα διὰ τοῦ οἴνου», τ. ἔ. εἰς τοὺς συνευωχουμένους φίλους ἡ μακρὰ ἡμέρα ἐφαίνετο βραχεῖα. — coronatus capillos] «ἔστεφανωμένους τὴν κόμην», ὅπως δηλ. ἦτο ἔθος εἰς τοὺς ἀρχαίους κατὰ τὰ συμπόσια. Περὶ τῆς συντάξεως πρβλ. φδ. 1, 21—22 stratus membra.—8. Malobathro] ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς λέξεως tamâlapathram, μύρον ἐν Συρίᾳ (Syrium) παρασκευαζόμενον ἐκ τῶν φύλλων δένδρου συγγενοῦς πρὸς τὴν δάφνην.

9. Philippos et celerem fugam] «τὴν ταχεῖαν φυγὴν πάντων) κατὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην».—10. sensi] «ἔδοκίμασα». Μετὰ ψυχικῆς ὀδύνης λέγει τοῦτο ὁ ποιητὴς. — relicta . . . par-mula] κατὰ μίμησιν τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν λέγονται ταῦτα πρὸς ζωηρὰν παράστασιν τῆς ταχείας φυγῆς, διότι κυρίως ὁ Ὀράτιος χιλίαςχος ὢν δὲν ἔφερεν ἀσπίδα. Πρβλ. Ἀρχίλοχον (ἀπ. 6)

τὰ αὐτὰ που διηγούμενον μετ' ἀγανακτίσεως περὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ ἐκ τινος μάχης τῶν Θασίων πρὸς τὸν Θρακικὸν λαὸν τῶν Σαίων : *Ἀσπίδι μὲν Σαίων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνω ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων· αὐτὸς δ' ἐξέφυγον θανάτου τέλος· ἀσπίς ἐκείνη ἐρρέτω· ἐξαυτίς κτήσομαι οὐ κακίω.* Καὶ ὁ Ἀνακρέων λέγει περὶ ἑαυτοῦ (ἀπ. 28,29) : *ἀσπίδα εἴψας ποταμοῦ καλλιρρόου παρ' ὄχθας, ἐγὼ δ' ἀπ' αὐτίς φύγον ὥστε κόκκυξ.* Καὶ ὁ Ἀλκαῖος μνημονεύει τοιαύτης φυγῆς αὐτοῦ ἐν τινι παρὰ τὸ Σίγειον μάχῃ τῶν Μυτιληναίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (ἀπ. 32) : *κᾶρουξ ἄγγελον μὲν ἔμοις ἐτάροισιν ἐν οἴκῳ σῶς Ἀλκαῖος Ἄρη, ἔντεα δ' οὐκ ἀνένεικεν, ἀδὴ κτέρας ἐς Γλαυκῶπῳ Ἴρον ἀνεκρέμασαν Ἀττικοί.*—11. cum fracta virtus] δηλ. est. Ὁ νοῦς : «τί ἡδυνάμην νὰ πράξω ἀφ' οὗ αὐτοὶ οἱ περὶ τὰ πολεμικὰ ἡσχημένοι καὶ ἀνδρεῖοι ἐθραύσθησαν καὶ οἱ τέως ἀπειλητικοὶ ἔπεσον νεκροὶ κατὰ γῆς». Πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς λ. virtus πρβλ. τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ Βρούτου : *Ὡ τλήμων ἀρετῇ, λόγος ἄρ' ἦσθα, ἐγὼ δέ σε ὥς ἔργον ἥσκουν, σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ.* minaces] πρβλ. τὰ ὁμ. *ἀπειλητῆρες.* Λέγει δὲ τοῦτο ὁ Ὀράτιος οὐχὶ σαρκαστικῶς, διότι ἀληθῶς ἐπίστευεν ὅτι οἱ μεθ' ὧν συνεμάχετο δημοκρατικοὶ ἦσαν ἀνδρεῖοι, ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι οὗτοι καὶ ἀπειλητικοὶ συνέβη κατὰ τύχην νὰ ἡττηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπτοημένων.—12. solum tetigere mento]=ἦψαντο τοῦ ἐδάφους διὰ τοῦ γενείου, τ. ἔ. ἔπεσον κατὰ γῆς προανεῖς, πρβλ. Ὀμ. Ἰλ. Β 418 : *πρηγέες ἐν κονίῃσιν οἰδᾶξ λαζοίατο γαῖαν.* Τὸ turpe solum ἀντιτίθεται πρὸς τὰ προηγούμενα virtus καὶ minaces καλεῖται δὲ τὸ ἔδαφος turpe ὥς ἀτιμασθὲν διὰ τοῦ θανάτου γενναιοτάτων ἀνδρῶν.—13. per hostes] «διὰ τῶν τάξεων τῶν πολεμίων». Ὑποδηλοῖ ὁ ποιητὴς ὅτι ἐν ᾧ ἐγίνετο φυγὴ τοῦ στρατοῦ, αὐτὸς ἠνοιξεν ὁδὸν διὰ τῶν πολεμίων καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἐφάνη ἀνανδρὸς· ὀφείλει δὲ τοῦτο εἰς τὸν Ἑρμῆν τὸν *λόγιον*, τὸν προστάτην τῶν ποιητῶν.—14. denso... aere] πρβλ. τὸ ὁμηρ. *ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἀέρι πολλῇ.*—sustulit] ὁμηρ. *ἐξήρπασεν* (Ἰλ. Γ, 381). Ὁ Ὀράτιος εὐτραπέλως εἰς τὴν σωτηρίαν του προσδίδει χαρακτηριστὰ ἐπικόν, ἀναμνησκόμενος τῆς σωτηρίας τῶν ἡρώων τῆς Ἰλιάδος, οἷον τοῦ Πάριδος (Ἰλ. Γ, 380), τοῦ Αἰνείου (Ἰλ. Ε, 312 κέ.).

15. *te...resorbens unda*] «σὲ δὲ ἀναρριβοῦν τὸ κύμα πάλιν εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ πολέμου». Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τοῦ ναυαγοῦ, ὅστις ἔτοιμος ὦν νὰ πατήσῃ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀναρπάζεται πάλιν εἰς τὸ πέλαγος ὑπὸ τῶν ἀγρίων κυμάτων.—16. *fretis aestuosis*] ἀφαιρετική δηλοῦσα τὸ δι' οὗ γίνεται τι = *per frete aestuosa* «διὰ τοῦ κλυδωνιζομένου πελάγους». Ὑπαινίσσεται ὁ ποιητὴς τὸ Σικελικὸν πέλαγος, ἔνθα εἰς νέους ἀπεδύθη ἀγῶνας ὑπὸ τὸν Σέξτον Πομπήιον ὁ στρατιώτης αὐτοῦ.

17. *Ergo*] συμπερασματικὸν ὑποδηλουμένης ἐννοίας : παρασυρθείς ἐκ νέου εἰς τὸν πολεμικὸν κλύδωνα ἐκινδύνευσεν νὰ καταποντισθῇς, ἀλλ' ἤδη ἐσώθης· ἀπόδος λοιπὸν κλπ.=*Joni*) τῷ Διὶ **σωτήρι**.—*obligatam*] = *debitam*, κυρίως τὸ *obligari* λέγεται περὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ δεδουλευμένου ὑπ' εὐχῆς τινος.—19. *sub lauru mea*] κατὰ τὴν τετάρτην κλίσιν, ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν δευτέραν. «Ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ἐμῆς δάφνης». Ἡ δάφνη ἦτο πεφυτευμένη ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ ποιητοῦ, ἔνθα οὗτος προσκαλεῖ τὸν Πομπήιον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δάφνη ἀνῆκεν εἰς τε τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς πολεμιστάς, δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ὁ ποιητὴς κομψότατα χαριεντιζόμενος ὑπονοεῖ τόδε : Εὗρες ἤδη, Πομπήιε, τὴν δάφνην ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἔλθε τώρα νὰ ἀπολαύσῃς αὐτῆς ἐν τῇ εἰρηνικῇ ἐπαύλει τοῦ ποιητοῦ, τ. ἔ. ἔχω καὶ ἐγὼ τὰς δάφνας μου ὡς ποιητὴς, διαφόρων τῶν ἰδικῶν σου ἐκείνων τῶν αἵματηρῶν.

21. *oblivioso Massico*] = *oblivioso vino*, ἵνα δηλ. λησμονήσῃς τὰς ταλαιπωρίας τῆς μακρᾶς στρατείας. Ὁ Ἀλκαῖος λέγει τὸν οἶνον **λαθικηδέα**. Περὶ τῆς χρήσεως ἀτομικῶν ἐπιθέτων (*Massico* = *vino*) πρβλ. ᾠδ. I στ. 12.—*levia ciboria*] «τὰ λεῖα κιβώρια»· εἶδος πλατέων ποτηρίων. Κιβώρια λέγονται κυρίως τὰ φύλλα τοῦ κολοκασίου (Αἰγυπτιακοῦ κυάμου), πρὸς τὰ ὁποῖα ὅμοια τὸ σχῆμα κατεσκευάζοντο καὶ τὰ ὁμώνυμα ποτήρια.

22. *ciboria exple, funde unguenda*] «κιβώρια γέμιζε, χέε μύρα», χιαστὸν ἀσύνδετον δηλωτικὸν τῆς κατεχούσης τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ χαρᾶς καὶ τῆς σπουδῆς, ἐξ οὗ καὶ τὸ κατωτέρω *deproperare*. Ὁ Ὀράτιος φαντάζεται τὸ συμπόσιον παρασκευαζόμενον, δι' ὃ καὶ δίδει διαταγὰς εἰς τοὺς δούλους : *exple, funde, quis... curat?* — 24. *deproperare coronas*] ἄλλο τι

οῖμα ἔπρεπε κυρίως νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ποιητής, οἷον τὸ *pectere* (=νὰ πλέξῃ), ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐπικρατεῖ ἡ ἔννοια τῆς σπουδῆς, παραστατικώτατα μεταχειρίζεται τὸ *deproperare* : «τάχιστα νὰ πλέξῃ».—*curatve*] τὸ ἐγκλιτικὸν *ve*, ὅπερ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ θὰ προσετίθετο εἰς τὸ *myrto*, προστίθεται ἐνταῦθα εἰς τὸ *curat*, ὅπερ νοητέον δις : *quis deproperare apio coronas (curat) curatve (deproperare) myrto*. Ἡ ἀταξία τοῦ λόγου δηλωτικὴ τῆς *insaniae*, ὑφ' ἧς κατέχεται ὁ ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ τοῦ φίλου περιχαρὴς ποιητής.—*Venus*]=*iactus Veneris* «ὁ βόλος τῆς Ἀφροδίτης»· οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν τῇ παιδιᾷ τῶν ἀστραγάλων ἡ καλλίστη βολή, καθ' ἣν οἱ τέσσαρες ἀναροιστόμενοι ἀστράγαλοι ἐδείκνυν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τέσσαρας διαφόρους ἀριθμοὺς (1, 2, 4 καὶ 6, διότι ὁ 3 καὶ 5 ἔλειπον), ἡ δὲ κακίστη βολή, καθ' ἣν αἱ ἐπιφάνειαι τῶν ἀστραγάλων ἐδείκνυν τὸν αὐτὸν ἀριθμόν, τὸν 1, ἐκαλεῖτο *βόλος τοῦ κυνός* (*iactus caninus*).—25—26. *arbitrum dicet bibendi*]=θ' ἀναγορεύση συμποσίαρχον.—27. *Edonis*] οἱ Ἡδωνοὶ ἦσαν λαὸς θρακικὸς διαβεβοημένος ἐπὶ ἀμέτρῳ οἴνοποσίᾳ.—28. *furere*) προβλ. τοῦ Ψευδοανακρέοντος 3 : *θέλω, θέλω μανῆναι*.

6. (III, 8)

Κατὰ τὴν πρώτην Μαρτίου ἣτις καὶ *Kalendae femineae* ἐκαλεῖτο, ἤγετο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων δεσποινῶν ἐπὶ τοῦ Ἡσυχίου λόφου ἡ ἐορτὴ τὰ *Matronalia* εἰς τιμὴν τῆς *Junonis Lucinae* (Εἰλειθυίας). Κατὰ ταύτην ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν παριστάνεται ἐν τῇδε τῇ ᾧδῇ ὁ Μαικήνας ἐπισκεπτόμενος τὸν Ὀράτιον, ὃν καταλαβὼν προπαρασκευάζοντα θυσίαν ἐκπλήσσει, διότι ἡ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀγομένη ἐορτὴ οὐδεμίαν εἶχε σχέσιν πρὸς τοὺς ἀγάμους, οἷος ὁ Ὀράτιος. Ἀπαλλάττων λοιπὸν τῆς ἐκπλήξεως τὸν Μαικήναν ὁ ποιητής λέγει, ὅτι ἄγει τὴν πρώτην ἐπέτειον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ ἐπαύλει καταπεσόντος δένδρου (ὄρα ᾧδὴν 17), ὅπερ μικροῦ δεῖν κατήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον. «Ἐμπρὸς λοιπόν, Μαικήνα, πίε καὶ εὐθύμησον ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ φίλου σου. Τὰ πράγματα τοῦ Κράτους, ἔσο ἡσυχος, βαίνουνσι καλῶς· πάντες οἱ ἐξωτερικοὶ πολέμιοι κατεβλήθησαν. Γενόμενος λοιπὸν πρὸς στιγμὴν τώρα ἰδιώτης ἀπόλαυσον παιδρὸς τοῦ παρόντος καὶ ἄφες τὰς σοβαρὰς πολιτικὰς σκέψεις καὶ τὰς στυνὰς μερίμνας».

(Μέτρον—Σαπφικὴ στροφὴ)

1. *quid agam... quid velint*] πλάγαι ἐρωτήσεις ἐξαορώμεναι ἐκ τοῦ *miraris* (στ. 3).—2. *quid velint*] «τί θέλουσι».

«τί σημαίνουνσι», ἡ πλήρης φράσις εἶναι *quid velint sibi*. — 4. *in caespite vivo*] «ἐπὶ τοῦ νωποῦ χορτοπλίνθου», ἐξ οὗ δηλ. κατεσκευάζετο πρόχειρος βωμός.

5. *docte sermones utriusque linguae*] «δεδιδαγμένους τοὺς λόγους ἀμφοτέρων τῶν γλωσσῶν», τ. ἔ. ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς. Διὰ τοῦ *sermones* (=λόγοι) νοοῦνται ἡ φιλολογία, μυθολογία καὶ καθόλου ἡ ἀρχαιολογία. Ὁ ἔμπειρος περὶ τὴν ἐλληνικὴν καὶ ρωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν, ὅπως εἶσαι σύ, Μαικήνα, δὲν ὀφείλει νὰ θαυμάζη, λέγει εὐτραπέλως ὁ ποιητής, πῶς ὁ ἄγαμος δύναται νὰ ἑορτάζη κατὰ τὰς *Kalendas femineas*.

6. *noveram*] ἐπακολουθεῖ ἀσυνδέτως ἡ ἐξηγήσις τῆς παρασκευῆς τοῦ βωμοῦ, τῶν ἀνθέων, τοῦ λιβανωτοῦ : «εἶχον εὐχηθῆν νὰ προσφέρω», εἶχον τάξει, ὅτε δηλ. μικροῦ δεῖν κατῆλθον εἰς τὸν τάφον (*prope funeratus*) ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ δένδρου (ῥδ. 17). — *Liber*o] «εἰς τὸν Βάκχον», εἰς ὃν ὡς θεὸν τῆς ποιήσεως ὀφείλει τὴν σωτηρίαν του. — *album caprum*] προσεφέρετο θυσία τῷ Διονύσῳ ὁ *κάπρος* ὡς βλάπτων τὰς ἀμπέλους· *λευκὸς* δέ, διότι ὁ Διόνυσος ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἄνω θεοὺς (*di superi*).

9. *hic dies anno redeunte festus* «ἡ ἡμέρα αὕτη τοῦ ἐνιαυτοῦ περιτελλομένου ἑορτάσιμος, «ἡ ἐπέτειος αὕτη ἑορτή». — 10. *demovebit*] «θ' ἀποκινήσῃ», «θ' ἀποσπάσῃ» τὸν φελλόν. Ἡ προᾶξις αὕτη ἀποδίδεται ποιητικῶς εἰς τὴν ἐπέτειον. — 11. *amphorae instituae*] δοτ. πῶσις «ἀπὸ τοῦ ἀμφορέως τοῦ διδαχθέντος (=quae didicit, κατ' ἄλλους δέ : *τοῦ ἀρξαμένου*, quae coepit) νὰ πίνη τὸν καπνόν», Ὅπως ὁ νέος οἶνος ταχύτερον ἀποκτήσῃ τὰς ιδιότητας τοῦ παλαιοῦ συνήθιζον οἱ Ρωμαῖοι νὰ κατασκευάζωσι τὴν ἀποθήκην (*apotheca*) ἐν θέσει τοιαύτῃ τῆς οἰκίας, ὥστε νὰ εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τὸν καπνὸν τὸν ἀνερχόμενον ἐκ τῆς ἐστίας καὶ τοῦ βαλανείου. Ἵνα δὲ μὴ εἰσχωρῇ ὁ καπνὸς εἰς τὸν οἶνον, ἐπηλείφετο διὰ πίσεως (*abstrictum pice*) τὸ ἐκ φελλοῦ πῶμα τοῦ ἀμφορέως. — 12. *consule Tullo*] ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Λ. Οὐολκατίου Τύλλου, τῷ 33 π. Χ., ὅτε δηλ. ὁ Μαικήνας ἔδωρεῖτο τῷ Ὁρατίῳ τὴν Σαβινικὴν ἑπαυλιν. — 13 — 14. *amici sospitis*] ἡ γενικὴ ἐκ τοῦ *cyathos*, «εἰς ὑγείαν τοῦ σωθέντος φίλου». Ἡ γενικὴ δηλοῖ κυρίως εἰς τίνα ἀνήκουσι τὰ προσφερόμενα ποτήρια. Ἡ σύνταξις κατὰ ζῆλον ἑλλη-

νικόν. Θεοκρ. 14, 18 : ἔδοξ' ἐπιχειῖσθαι ἄκρατον ὦτινος ἤθελ' ἕκαστος, ἔδει μόνον ὦτινος εἰπεῖν. Ἀντιφάνης παρ' Ἀθηναίῳ 10, 21 : *κυνάθους θεῶν τε καὶ θεαινῶν μυρίους*. — *vigiles lucernas perfer*] «διατήρησον τοὺς λύχνους ἀγρύπνους (φέγγοντας) μέχρι πρωίας», τ. ἔ. διατήρησον τὴν εὐωχίαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Λέγει τοῦτο ὁ Ὅρατιος, ἅτε γινώσκων ὅτι ὁ Μαικῆνας δὲν ἠρέσκειτο εἰς τὰ νυκτερινὰ συμπόσια. — *procul... clamor*] *μηδὲ βοητὺς ἔστω* (Ὁμ. Ὀδυσ. I, 369). Ἡ εὐωχία μας, λέγει ὁ ποιητής, θὰ εἶναι ἤρεμος καὶ ἀθόρυβος, ἐν ἀντιθέσει δηλ. πρὸς τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ταραχὴν τῆς πόλεως καὶ τὸν θόρυβον, ὅστις δὲν εὐηρέσκει τὸν Μαικῆναν. Ἴσως δὲ λέγει ταῦτα ὁ ποιητής ὅπως δώσῃ καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα εἰς τὸ εὐχαριστήριον συμπόσιον.

17. *mitte*] ἀπόβαλε, ἄφες. — *civiles*] = *domesticas*, τ. ἔ. τὰς φροντίδας περὶ τῶν *ἐσωτερικῶν* τῆς πόλεως πραγμάτων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τοῖς ἐφεξῆς στίχοις. Ἀπελθὼν ὁ Ὀκταβιανὸς εἰς Ἀνατολὴν κατέλιπε τοποτηρητὴν αὐτοῦ καὶ τῆς πόλεως φύλακα τὸν Μαικῆναν. — *super urbe*] = *de urbe*. — 18. *occidit*] κατεκόπη, ἀπόλετο. Τῷ 29 π. Χ. ἡττήθησαν οἱ μὲν Λακοί, ὧν βασιλεὺς ἦτο ὁ Κοτίσων, καὶ οἱ Σκύθαι ὑπὸ τοῦ Μ. Κράσσου, οἱ δὲ Κανταβροὶ ὑπὸ τοῦ Στατιλίου Ταύρου· ἀλλ' ἡ παντελὴς αὐτῶν ὑποταγὴ ἐπῆλθε μετὰ δέκα ἔτη. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐξεροράγησαν καὶ αἱ διχόνοιαί τῶν Μήδων, ἥτοι τῶν Πάρθων, ἔνεκα τῶν ἀντιζηλιῶν τοῦ Φραάτου καὶ Τιριδάτου. — 19. *infectus*] ὁ πολέμιος (δηλ. τοῖς Ρωμαίοις) Μῆδος, ἥτοι ὁ Πάρθος. — *sibi*] ἐξαορτάται ἐκ τοῦ *luctuosis* καὶ ὑπονοεῖται καὶ εἰς τὸ *dissidet*.

21. *servit*] δουλεύει, εἶναι ὑποχείριος. — 23. *laxo arcu*] χαλαρώσαντες τὰ τόξα, τ. ἔ. μὴ τανύοντες πλέον αὐτὰ πρὸς μάχην. — 24. *campis*] ἀφαιρετική, «ἀπὸ τῶν πεδιάδων αὐτῶν», ἔνθα δηλ. κατανοοῦσιν ὅτι ἀπειλοῦνται ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν Ρωμαίων.

25. *neglegens ne... labore*] ἀφροντιστῶν, ἀδιαφορῶν (*securus, non timens*) μὴ τι πάσχη ὁ δῆμος. — *parce nimium cavere*] = *noli nimium cavere* = μὴ στενοχωρῆσαι παρὰ πολὺ. Ἐντεῦθεν ἐξαορτάται πάλιν ἡ προηγουμένη πρότασις *ne... laboret* σχῆμα ἀπὸ *κοινοῦ*). — *privatus*] γενόμενος πρὸς στιγμὴν

ιδιωτής. Ὁ Μαικήνας οὐδέποτε ἀνέλαβε δημόσια ἀξιώματα, καὶ νῦν ἀπόντος τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἔχων τὴν ὅλην διοίκησιν τῆς πόλεως κατὰ τύπους μὲν δὲν εἶχε δημόσιόν τι ἀξίωμα, ἀλλ' κατ' οὐσίαν ἦτο δημόσιος ἄρχων ἔχων, ὡς εἰπεῖν ἀνωτέρω, *civiles super urba curas*.—27. *dona... cape*] μετὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τῆς τελευταίας στροφῆς, ἀρνητικῶς ἐξενεχθέν, ἐπιφέρεται ἐν τῷ ἑτέρῳ ἢ καταφατικῇ ἀντίθεσις ἀσυνδέτως. — *et linque severa*] καὶ ἄφες τὰ σοβαρά, τὰς σοβαρὰς σκέψεις.

7. (I, 14)

Μετὰ τὸ αἶσιον πέρας τοῦ Σικελικοῦ πολέμου (36 π. Χ.) ἡττηθέντος κατὰ κράτος τοῦ Σέξτου Πομπηίου παρὰ τὰς Μυλὰς καὶ Ναύλοχον, πάντες ἠλπίζον, ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ὑπὸ ἀδιαλείπτων ἐμφυλίων πολέμων σπαραττομένη Ἰταλία θ' ἀπολαύσῃ τοῦ λοιποῦ διαρκοῦς εἰρήνης καὶ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα. Ἀλλὰ νέοι κίνδυνοι μετ' ὀλίγον χρόνον ἐπεκρεμάσθησαν· ἤρξατο νὰ γίνεταί καταφανεστέρα ἡ πρὸς ἀλλήλους ἐχθρα Ὀκταβιανοῦ καὶ Ἀντωνίου. Ὁ ἐντεῦθεν ἐπικείμενος ἀγὼν δὲν εἶχεν εἰσέτι λάβει τὸν χαρακτῆρα ἀμύνης τῆς Ρώμης κατ' ἐξῶθεν πολέμιου, ἥτοι τῆς Κλεοπάτρας (πρβλ. 8ην ᾠδὴν), ὃν ἔλαβεν ὕστερον διὰ τῆς κατὰ τῆς βασιλείας ταύτης τῆς Αἰγύπτου κηρύξεως πολέμου, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς στάσις ἐσωτερικῇ, ἥτις ἀπὸ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας εἰς ἣν, ὡς εἰς λιμένα, προσήγγιζον ἤδη οἱ Ρωμαῖοι, ἔμελλε πάλιν ν' ἀναρρίψῃ αὐτοὺς εἰς τὸν κλύδωνα τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν. Κατὰ τὸν κρίσιμον τοῦτον καιρὸν (περὶ τὸ 32 π. Χ.), καθ' ὃν ὑπῆρχε ἔτι ἐλπίς ἀποτροπῆς τοῦ κινδύνου, ἐποίησεν ὁ φιλόπατρις Ὀράτιος τὴν προκειμένην ᾠδὴν.

Ἡ ναῦς ἐν κινδύνῳ !, ἀναφωνεῖ ὁ ποιητής. Ἡ ᾠδὴ ἔχει προφανῶς ἀλληγορικὸν χαρακτῆρα : ναῦς μὲν εἶναι ἡ πόλις, κύματα δὲ καὶ ἄνεμοι οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, λιμὴν δὲ ἡ εἰρήνη καὶ ὁμόνοια. Ἡ ναῦς πολλὰ παθοῦσα μόλις πρὸ ὀλίγου ἐπανῆλθεν ἐξ ἐπικινδύνου πλοῦ. Τοῦ πλοῦ δὲ τούτου καὶ τῶν κινδύνων ἔλαβεν ὀδυνηρὰν πείραν αὐτὸς ὁ ποιητής κατὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην. Ἐν τῇ δὲ ἡ ναῦς νῦν εἶναι ἐτοιμὴ νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα, φοβεῖται ὁ Ὀράτιος μήπως νέα κύματα καὶ νέοι ἄνεμοι αὐτὴν παρασύρῳσιν, ὅτε πλέον αὕτη, σφόδρα ἤδη βεβλαμμένη, θὰ καταποντισθῇ. Τὰ καθ' ἕκαστα γνωρίσματα τῆς εἰκόνης ταύτης συμφωνοῦσι πρὸς τι διασωθὲν ἀπόσπασμα τοῦ Ἑλληνος λυρικοῦ Ἀλκαίου.

(Μέτρον—τρίτη Ἀσκληπιάδειος στροφή)

1. *navis*] συχνὴ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἑλλήν. γλώσσῃ ἡ μεταφορικὴ χρῆσις. τῆς νεὸς ἐπὶ τῆς πόλεως. — *referent... novi fluctus*] «νέα κύματα ἐξεγειρόμενα θὰ σὲ παρασύρῳσι πάλιν». Ἡ ἐπιφωνήσις καὶ ἡ κατόπιν ἐρώτησις καὶ προτροπὴ δηλωτικαὶ

τῆς ὀδύνης καὶ ἀγωνίας τοῦ ποιητοῦ. Τὴν ναῦν, ἣτις ἤδη εἶχε πᾶλαισει πρὸς τὰ ἄγρια κύματα, βλέπει νῦν οὗτος ἐπανελθοῦσαν καὶ προσεγγίζουσαν εἰς τὸν λιμένα, ἀλλὰ νέα κύματα ἀπειλοῦσιν αὐτήν.—2—3. fortiter occupa portum] «πρόλαβε ἐρωμένως νὰ προσορμισθῇς», τ.ἔ. προτοῦ νὰ σὲ ἐμποδίσωσι τὰ νέα κύματα. Τὸ occupare περιέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ φθάνειν, προλαμβάνειν.

3—4. ut nudum] δηλ. sit, «πῶς εἶναι γυμνὸν κοπῶν». Καὶ κατωτέρω ἐπὶ τοῦ malus... saucius νοητέον τὸ sit.—5. Africo] ὠρισμένος ἄνεμος ἀντὶ παντὸς ἐν γένει ἀνέμου (προβλ. ῥδ. 1 στ. 12).—6. antemnae gemant] «πῶς αἱ κεραῖαι στένουσιν», ἥτοι τρίβουσιν· ἐξαρτᾶται, ὅπως καὶ αἱ προηγούμεναι πλάγια ἐρωτήσεις, ἐκ τοῦ vides κατὰ ζεῦγμα, διότι ὥφειλε μᾶλλον νὰ ἐξαρτᾶται ἐξ ἄλλου τινὸς ο., οἷον τοῦ audis. — sine funibus] «χωρὶς ὑποζωμάτων», κάλων δηλ. ὑποζωννυόντων τὴν ναῦν, ἵνα συνέχωσιν αὐτήν καὶ προφυλάττωσι τὴν τρόπιν.—7. durare] «νὰ ὑπομείνωσι» μεταβατικῶς, προβλ. Βεργ. Αἰν. 8, 77 durate laborem.—carinae] κεῖται πληθυντικός, διότι νοεῖται ἡ τρόπις, μετὰ πάντων τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων, οἷον φαλάγγων, σανιδωμάτων κτλ. Ἐνεκα δὲ τοῦ πληθυντ. carinae ἀποφεύγει ὁ ποιητὴς τὸν τύπον possit, μὴ εὐαρμοστοῦντα εἰς τὸ μέτρον.—8. imperiosius aequor] ἀντικείμενον τοῦ durare, «τὴν ὑπερσχύουσαν τυραννίαν τῆς θαλάσσης», προβλ. ῥδ. 2, 14—15. Notus arbiter Hadriae.

10. non di] δηλ. sunt integri, κυρίως αἱ εἰκόνες τῶν θεῶν αἱ τῆς πύρας προκείμεναι πρὸς προστασίαν τῆς νεώς. Παρατήρει τὸν πληθυντικὸν di, ἃν καὶ ἡ ναῦς ἔχει τὴν εἰκόνα ἐνὸς θεοῦ. Ἀλλὰ διὰ τοῦ πληθυντικοῦ ἐν τῇ παρομοίῳσι διαφαίνεται ἡ ἔννοια: ἐὰν ἐμπέσης πάλιν εἰς νέας συμφορὰς (iterum pressa malo), δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ αἰτήσης τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν, ἐν νέου ἀμαρτάνουσα.—quos... voces]=ut eos voces.—11. quamvis κτλ.] «καὶ ἂν εἶσαι ἐκ Ποντικῆς πίτυος κατεσκευασμένη, κόρη ὀνομαστοῦ δάσου». Ἡ κυρία πρότασις ἐν τῇ ἐφεξῆς στροφῇ. Περιθρύλητος ἦτο ὁ Πόντος διὰ τὰ δάση, ἐξ ὧν ἄφθονος ἐξήγετο ξυλεία πρὸς ναυπηγίαν.

13. iactes...inutile] «μάτην ἠθέλες καυχηθῇ ἐπὶ τῷ γένει (silvae nobilis) καὶ τῷ ὀνόματι (Pontica pinus)». Ταῦτα δὲ

πάντα ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν καὶ καταγωγὴν τῶν Ρωμαίων. Τὸ inutile αἰτιατικὴ διορίζουσα τὸ iactes, προβλ. dulce ridentem (ᾠδ. 16, 24).

14—15. Nil...fidit] ἀσυνδέτως ἐπιφέρεται ἡ αἰτιολογία τῆς προηγουμένης ἐννοίας : «οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ ἐπὶ ἐξωτερικοῖς προτε-
ρήμασι (ἐπὶ γένει καὶ ὀνόματι) καύχησίς σου, διότι εἰς τὰς πε-
ποικιλμένας ναῦς οὐδεμίαν ἔχει πεποίθησιν ὁ ναύτης ἐν ὥρᾳ
κινδύνου». Πρὸς pictis προβλ. τὸ Ὅμηρ. **μυλοπάροχος**.

15—16. nisi ventis debes ludibrium] «ἐὰν μὴ εἶσαι κατα-
δεδικασμένη νὰ γίνῃς παίγνιον τῶν ἀνέμων», Πρὸς τὸ debere
ludibrium προβλ. τὸ τῆς ἑλληνικῆς **γέλωτα ὀφλισκάνειν**. — cave]
κεῖται ἀπολύτως : «φυλάττου».

17—18. nuper... quae... taedium] δηλ. fuisti, ἐν δὲ τῷ
ἐπομένῳ : nunc desiderium ἐννοεῖται es. Ἐν τοῖς δυσὶ στίχοις
διαστέλλει ὁ ποιητὴς δύο κρισίμους στιγμὰς. Κατὰ μὲν τὴν πρῶ-
την (nuper), ὅτε καὶ ἐκρίθησαν τὰ τῆς πόλεως πράγματα διὰ
τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης, ἠσθάνθη σφοδρὰν ἀθυμίαν καὶ ἀηδίαν,
διότι καὶ αὐτὸς μετέσχε τῶν τότε κινδύνων, κατὰ δὲ τὴν δευτέ-
ραν, ὅτε ἡ ναῦς εἶναι ἐγγὺς τοῦ λιμένος, κατέχει αὐτὸν ἐνδόμυ-
χὸς τις στοργὴ καὶ ἀγωνιώδης μέριμνα.

19—20. nitentes Cycladas «τὰς λαμπούσας Κυκλάδας»,
ἔνεκα δηλ. τῶν μαρμαρωδῶν βράχων αὐτῶν ἡ αἰτιατικὴ ἐξα-
τᾶται ἐκ τοῦ interfusa. Προτρέπων ὁ ποιητὴς τὴν ναῦν ν' ἀπο-
φύγῃ τοὺς ἐπικρεμαμένους κινδύνους, εἰδικεύων τούτους ταυτίζει
πρὸς τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς ὑπόκεινται αἱ νῆες αἱ διαπλέουσαι
τὸ ταραχῶδες καὶ διὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατεσπαρμένον
Αἰγαῖον πέλαγος.

8. (I, 37)

Μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν, καταλαβόντος τοῦ Ὀκταβιανοῦ κατ'
Αὐγουστον τοῦ 30 π. Χ. τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἦλθε μετὰ τινα χρόνον εἰς
Ρώμην ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τῆς φοβερᾶς βασιλείας τῆς Αἰγύπτου
καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ἐπὶ τῷ εὐφροσύνῳ τούτῳ ἀγγέλωματι ἐποίησεν ὁ Ὀρά-
τιος τὴν προκειμένην ἐπινίκιον ᾠδὴν, ἐν ᾗ παρατηρητέον ὅτι ἐπιμελῶς
ἀποφεύγει νὰ μνημονεύσῃ τοῦ Ἀντωνίου. Ὅπως δὲ ὁ Ἀλκαῖος ἐμπλεως
ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ τυράννου Μυρτίλου, ἄρχεται τοῦ στα-
σιωτικοῦ αὐτοῦ ἔσματος : νῦν χρὴ μεθύσθην καὶ τινα πρὸς βίαν πά-
νην, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος, οὕτω καὶ ὁ Ὀράτιος ὑπερχαίρων καὶ

ἀγαλλόμενος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς βασιλίσσης Κλεοπάτρας, καλεῖ ἐν ἀρχῇ τοὺς φίλους αὐτοῦ εἰς μέθην καὶ χορόν. «Νῦν πρέπει νὰ εὐωχηθῶμεν, νῦν εἶναι καιρὸς νὰ τελέσωμεν τοῖς θεοῖς χαριστηρίους τελετάς· νῦν, οὐχὶ πρότερον ἐφ' ὅσον ἡ δεινὴ βασίλισσα ἐν τῇ μέθῃ αὐτῆς ἐβουλεύετο παρατόλμως νὰ στήσῃ τὸν θρόνον τῆς ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου βράχου τοῦ Καπετωλίου. Ἄλλ' ἡ μανία αὐτῆς κατεστάλη, ὅτε εἶδε τὸν ἑαυτῆς στόλον καιόμενον· τὴν δὲ μέθην αὐτῆς μετέτρεψεν εἰς πραγματικὸν φόβον ὁ Καῖσαρ διώκων αὐτήν, ὡς περιστερόν ἰέραξ, ὡς λαγῶν κυνηγός. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ταπεινὴ τις γυνή. Ἐπιδοῦσα γαληνῷ τῷ προσώπῳ τὴν πῶσιν τοῦ ἑαυτῆς βασιλείου προετίμησεν ἐνδόξως ν' ἀποθάνῃ μᾶλλον ἢ ἀδόξως νὰ κοσμήσῃ ρωμαϊκὸν θρίμβρον».

(*Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφή*)

1. Παρατήρει τὴν ἐπανάληψιν τοῦ *nunc* πρὸ ἐκάστης τῶν τριῶν προτάσεων ἀσυνδέτων ἐκφερομένων, ὧν ἡ ἐκάστοτε ἐπομένη περιέχει ἐννοϊάν τινα ἐντονωτέραν τῆς προηγουμένης (ἡ πρώτη περιέχει τρεῖς λέξεις, ἡ δευτέρα πέντε κτλ.). Δηλωτικὰ ταῦτα πάντα τῆς ὑπερμέτρου χαρᾶς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ποιητοῦ. — *pede libero*] «ἐλευθέρῳ ποδί», τ. ἑ. ποδί, ὅστις ἐφ' ὅσον μὲν ἔζη ἡ Κλεοπάτρα, ἦτο δεδουλευμένος, νῦν δὲ ἐκ τῆς ὑπερμέτρου χαρᾶς ἐπὶ τῷ θανάτῳ ταύτης ἀπελύθη τῶν δεσμῶν ὥστε νὰ ὀρχηται ἐλευθέρως. — 2. *Saliaribus dapibus*] «διὰ Σαλιακῶν θοινῶν». Οἱ Σάλιοι ἱερεῖς οἵτινες εἶχον κατασταθῇ ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ πρὸς φυλακὴν τοῦ ἐξ οὐρανοῦ καταπεσόντος *ancilis*, ἥγον κατ' ἔτος ἀρχομένου τοῦ μηνὸς Μαρτίου μεγαλοπρεπὴ ἑορτὴν, καθ' ἣν ὀρχοῦμενοι περιήρχοντο τὴν πόλιν. Ἦτο δὲ παροιμιώδης ἡ πολυτελὴς εὐωχία τῶν ἱερέων τούτων, καὶ πᾶσα τοιαύτη εὐωχία ἑκαλεῖτο *Saliaris*.

3. *ornare pulvinar*] ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἑορτὴν *lectisternium*, καθ' ἣν τὰ *pulvinaria* καὶ οἱ *lecti* τῶν θεῶν μετὰ τῶν εἰκόνων ἐστρωννύοντο ἐπὶ τῶν ὁδῶν καὶ παρετίθετο αὐτοῖς εὐωχία. Ὁ ἑορτασμὸς τοῦ *lectisternii* ἦτο σημεῖον δημοσίας χαρᾶς. — *nunc tempus erat*] παρατήρει τὸ *nunc* μετὰ παρατατικοῦ, «νῦν θὰ ἦτο καιρὸς». Ἡ φράσις *tempus erat ornare* εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὰς *aequum erat, debebat* κτλ. μετ' ἀπαρεμφάτου πρὸς δήλωσιν τοῦ ὅτι ἔδει νὰ γίνῃ τι, ἀλλὰ δὲν *γίνεται νῦν* (πρβλ. τὰ τῆς ἑλληνικῆς, *ἐχρῆν, προσῆκεν, ἔδει* κτλ. μετ' ἀπαρεμφάτου).

5. *antehac*] δισύλλαβον ἐκ συνιζήσεως τῶν δύο τελευταίων *Γ. Γραταιάτον, Ὁρατίου Ῥδαί*. Ἔκδ. 4η 1938

σύλλαβων : «προτοῦ» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ nunc.—Caecubum δηλ. vinum, πρβλ. ῥδ. 1, 12, καὶ κατωτέρω στ. 14 Mareotico. Ὁ Καίκουρος ἦτο χώρα εὐοινος τῆς Λατίνης, κειμένη μεταξὺ τῆς Ταρρακίνης καὶ τῶν Φορμιῶν.—cellis avitis] «ἀπὸ τῶν ἀποθηκῶν, ἃς ἐπλήρωσαν οἱ πάπποι ἡμῶν»· ὁ ἐν αὐταῖς φυλαττόμενος παλαιότατος καὶ ἄριστος οἶνος ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τοιαύτας περιστάσεις.—6—7. Capitolio regina] παρατῇρει τὴν ἐκ τῆς παραθέσεως ζωηράν ἀντίθεσιν. Τὸ Καπετώλιον (Capitoli immobile saxum) ἦτο τὸ σύμβολον τῆς αἰωνίας ἀρχῆς τῶν Ρωμαίων. Ἐκεῖ δὲ ἡ regina (ὄνομα τοῖς Ρωμαίοις ἀπεχθές) ὠνειρεύετο γὰρ στήσῃ τὸν ἑαυτῆς θρόνον, ὅπως αὐτὴ κυριαρχήσῃ τοῦ κόσμου, πρβλ. Δ. Κάσιον 50, 5, 4 : ὥστε... εὐχὴν τὴν μεγίστην, ὁπότε τι ὀμνύοι, ποιεῖσθαι τὸ ἐν τῷ Καπετωλίῳ δικάσαι.—dementes] καθ' ὑπαλλαγὴν εἰς τὸ ruinas ἀντὶ ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ regina.—8. funus et] = et funus «καὶ ὄλεθρον».

7—10. morbo] ἀφαιρετ. δυναμένη ν' ἀποδοθῇ ἢ εἰς τὸ contaminato (=μετ' ἀγέλης, τ. ἔ. ἀκολουθίας, νόσφ μεμολυσμένης) ἢ εἰς τὸ turpium «ὑπὸ τῆς νόσου αἰσχυρῶν, δυσειδῶν». Ἡ λ. morbus καὶ τὸ εἰρωνικὸν virorum ἀναφέρονται εἰς τοὺς εὐνούχους τῆς βασιλίσσης. —impotens] qui non compos sui est «ἀκρατής», ἐντεῦθεν ἐξαοιᾶται τὸ sperare.

11. fortuna dulci ebria] «μεθύουσα διὰ τῆς γλυκείας πόσεως τῆς εὐτυχίας», πρβλ. Δημοσθ. Φιλ. 1, 54 οἶμαι ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων.—13. vix una sospes navis] «τὸ ὅτι μόλις μία ναὺς ἐσώθη». Λέγει ταῦτα ὁ Ὅρατιος καταχαριζόμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ φαντασίαν ἀποφεύγων εὐλαβῶς νὰ ὀνομάσῃ τὸν Ἀντώνιον, οὐδόλως διακρίνει τὸν τούτου στόλον, ὅστις κατεστράφη, ἀπὸ τοῦ τῆς Κλεοπάτρας, ὅστις εὐθύς ἔξ ἀρχῆς ἐτροπῇ εἰς φυγὴν.

14. lymphatam] νυμφόληπτον, περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν νυμφῶν καταλαμβανομένου καὶ εἰς μανίαν καθισταμένου, «ἐξεστηκυῖαν τὰς φρένας», «μαινομένην». Τὸ lymphā συνών. τοῦ aqua, ἐτατίσθη ὑπὸ τῶν ποιητῶν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν νύμφη.—Mareotico vino] οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐγγὺς τῶν ὀχθῶν τῆς Μαρεώτιδος λίμνης παραγόμενος οἶνος, ὅστις ἐφημίζετο ὡς οἶνος κάλλιστος, λευκός τε γὰρ καὶ ἡδύς, εὐπνους, εὐανάδο-

πος, λεπτός, κεφαλῆς οὐ καθικνούμενος (Ἀθήναιος 33 d). Ἄλλὰ τοῦ οἴνου τούτου ἡ Κλεοπάτρα ἔπιε πάρα πολύν.—redegit in veros timores] «μετέστησεν εἰς ἀληθινούς φόβους», εἰς τὴν σκληρὰν πραγματικότητα τοῦ φόβου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς τολμηρὰς ἐλπίδας καὶ τὰ μεθυστικά ὄνειρα. — 16. volantem] «πετομένην» δηλ. τὴν βασίλισσαν. Τὸ ρ. volare, ὅπερ εἶναι παραστατικὸν τῆς ταχείας φυγῆς, ἐτέθη ἅμα καὶ χάριν τῆς ἐπομένης παρομοιώσεως.—ab Italia] ἡ Κλεοπάτρα ἠττηθεῖσα ἔφυγεν οὐχὶ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀκτίου· ἐὰν δ' ὅμως ἐνίκα, θὰ ἐγίνετο κυρία τῆς Ἰταλίας. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ Ὁράτιος ἐπεξέρχεται τὰ ἱστορικὰ γεγονότα μετὰ ποιητικῆς τινος ἐλευθερίας. Ὁ στόλος τοῦ Ὀκταβιανοῦ μετὰ τὴν μάχην κατεδίωξεν ἐπὶ τι διάστημα τοὺς φεύγοντας πολεμίους, ἀλλ' ἡ Κλεοπάτρα ἔφθασε σωθεῖσα εἰς Ἀλεξάνδρειαν· αὐτὸς δ' ὁ Ὀκταβιανὸς μόλις κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἐπομένου ἔτους (30 π. Χ.) κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον.

17. accipiter velut] δηλ. adurget πρβλ. Ὁμ. Ἰλ. XXII 139, ἦντε κίρκος . . . οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν. — 20. Haemoniaē] τῆς Θεσσαλίας, οὕτω καλουμένη ἀπὸ τοῦ Αἵμονος, πατρὸς τοῦ Θεσσαλοῦ. Διὰ τοῦ ἐπιθέτου nivalis δηλοῦται ὁ χειμερινὸς χρόνος, καθ' ὃν γίνεται ἡ θήρα.—20. catenis] ἐπεθύμει ὁ Ὀκταβιανὸς ζῶσαν νὰ συλλάβῃ τὴν Κλεοπάτραν, ὅπως δι' αὐτῆς κοσμήσῃ τὸν ἑαυτοῦ θρίαμβον. — 21. fatale monstrum] «μοιραῖον τέρας», τ. ἔ. τέρας, ὅπερ ἡ Μοῖρα ἐπήνεγκεν εἰς τὸν κόσμον. Ὡς τι δαιμόνιον ὃν ἐφάνη εἰς τοὺς Ρωμαίους ἡ Κλεοπάτρα, ἣτις γυνὴ οὕσα, ἐζήτει ν' ἄρξῃ τοῦ κόσμου.—generosius perire] ν' ἀποθάνῃ εὐγενέστερον θάνατον, τ. ἔ. μᾶλλον ἀντάξιον τοῦ εὐγενοῦς αὐτῆς αἵματος.

24. ensem] κατὰ τὸν Πλούταρχον (ἐν β. Ἀντωνίου 97) ἡ Κλεοπάτρα κινδυνεύουσα νὰ ζωογηθῇ ὑπὸ τοῦ Προκλήσιου ὤρμησεν ἑαυτὴν πατάξαι· παρεξωσμένη γὰρ ἐτύγχανε τι τῶν ληστρικῶν ξιφιδίων, ἀλλὰ συλληφθεῖσα ὑπὸ τούτου ἐκωλύθη.—23—24. nec... reparavit oras] «καὶ δὲν ἀντήλλαξε χώρας», ἀντὶ δηλ. τῆς Αἰγύπτου. Τὸ reparare ἐνταῦθα=ἀλλάττειν, ἀμείβειν ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ «μεταβαίνειν εἰς νέαν χώραν». Κατὰ τὸν Πλούταρχον (ἐν β. Ἀντων. 69) ἡ Κλεοπάτρα φεύγουσα τὴν

δουλείαν ἐπεχείρησε νὰ ὑπερνεωλκήσῃ τὸν στόλον αὐτῆς ὑπὲρ τὸν ἰσθμὸν τὸν χωρίζοντα τὴν Ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον θαλάσσης (*Ἰσθμὸν τοῦ Σουέξ*), καὶ νὰ εὕρῃ ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον (*latentes oras*), ἀλλ' ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν περὶ τὴν Πέτραν Ἀράβων. Παρατῆρει ὅτι ὁ Ὅρατιος ἀδείξ ποιητικῇ παριστᾷ τὴν ματαίωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ὥς ἐξ οἰκείας τῆς Κλεοπάτρας ἀποφάσεως προελθοῦσαν.

25. *ausa*] ἐντεῦθεν ἐξαρτῶνται τὰ ἀπαρέμφ. *visere* καὶ *tractare*. Ἡ δὲ μετοχὴ δηλοῦσα τὸ ὑστερόχρονον ὥς πρὸς τὰς προηγούμενας προτάσεις ἐξηγητέα διὰ κυρίας προτάσεως: «ἀλλ' ἐτόλμησε». — *iacentem*] «τὸν καταπεπτωκότα βασιλείον οἶκον». — 26. *vultu sereno*] ἡττηθεῖσα ἐν Ἀκτίῳ ἡ Κλεοπάτρα ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐν ἥσματι καὶ αὐλοῖς, πειρωμένη ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἑαυτῆς ἦταν. Τὸ *vultu sereno* διορίζει τὸ *visere* ὅπως τὸ *fortis* (= *fortiter*) διορίζει τὸ *tractare*: «ἀλλ' ἐτόλμησε καὶ τὸν καταπεπτωκότα βασιλείον οἶκον ἱλαρῶ τῷ προσώπῳ νὰ ἴδῃ καὶ τοὺς ἀγρίους ὄφεις εἰς χεῖρας γενναίως νὰ λάβῃ». Ὁ διὰ δῆγματος ὄφews θάνατος τῆς Κλεοπάτρας εἶναι ὁ συνήθως παραδιδόμενος. Κατὰ δὲ τὸν θρίαμβον τοῦ Ὀκταβιανοῦ παριστάνετο ἐν εἰκόνι ἡ Κλεοπάτρα περιεσφιγμένη ὑπὸ ὄφρων. Περὶ τοῦ θανάτου αὐτῆς ὁ Στράβων λέγει (XVII 10): *ἑαυτὴν ἐν τῇ φρουρᾷ διεχειρίσατο λάθρα δῆγματι ὄφews ἢ φαρμάκῳ ἐπιχρίστω, λέγεται γὰρ ἀμφοτέρως*. Κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον (ἐν β. Ἀντων. 76): *τὸ ἀληθὲς οὐδεὶς οἶδεν*.

29. *deliberata morte ferocior*] τολμηροτέρα ἢ πρότερον γενομένη νῦν, ὅτε ἀπεφάσισε ν' ἀποθάνῃ.

30. *Liburnis*] ἀφαιρετικὴ ὀργανικὴ διορίζουσα τὸ *deduci*, ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ *invidens* (= ἀρνούμενη, ἀπαξιούσα). Αἱ Λιβυρνίδες, ὀνομασθεῖσαι οὕτως ὑπὸ τῶν Λιβυρῶν, λαοῦ Ἰλλυριοῦ, ἦσαν ταχεῖαι νῆες.

31. *privata*] ἰδιωτικῇ, τ. ἔ. ἐκθρονισθεῖσα. — *superbo non humilis*] παρατῆρει τὰ ἐπίθετα παρ' ἄλληλα χάριν ἐμφάσεως παρακείμενα. — *triumpho*] δοτικὴ τοῦ σκοποῦ «ὅπως κοσμήσῃ τὸν λαμπρὸν θρίαμβον».

9. (III, 1)

Στερεώσας ὁ Αὐγουστος τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν ἐνόμισεν ἐπάναγκες πρώτιστα πάντων νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς καθάρσεως καὶ

ἀναμορφώσεως τῶν Ρωμαίων, ὧν τὰς ψυχὰς ἐμόλυναν καὶ διέφθειραν οἱ μακροὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Πρόθυμοι ἐν τούτῳ συνεργάται τοῦ συνετοῦ αὐτοκράτορος προήλθαν ἄλλοι τε τῶν συγχρόνων ποιητῶν καὶ ὁ Ὅρατιος, ὅστις διὰ τῶν ἑξ πρώτων ᾠδῶν τοῦ III βιβλίου ὑμνεῖ τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, ἃς ἔχοντες οἱ παλαιοὶ Ρωμαῖοι παρέδωκαν τὴν πόλιν τοῖς ἐπικινομένοις μεγάλῃν καὶ κραταιάν.

Ἐν τῇ πρώτῃ ᾠδῇ, θέλων ὁ ποιητὴς ν' ἀποτρέψῃ τοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τῆς φιλοχρηματίας καὶ ἀπὸ τῆς εἰς τὴν κακίαν ταύτην παρορματώσεως πολυτελείας καὶ φιλοδοξίας, ὑμνεῖ τὴν *αὐτάρκειαν*: desiderantem quod satis est. «Ἀκούσατε ἐν ἱερᾷ σιγῇ ἐμοῦ τοῦ ἱερέως τῶν Μουσῶν τὰ κοινὰ διδάγματα ὑμεῖς οἱ νεώτεροι, οἱ μόνοι δυνάμενοι ν' ἀποδεχθῆτε ταῦτα. Πᾶν ἀνθρώπινον μεγαλεῖον εἶναι περιορισμένον. Οἱ φοβεροὶ βασιλεῖς εἶναι ὑπεράνω ἡμῶν, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν βασιλέων εἶναι ὁ Ζεὺς. Οἱ ἀνθρώποι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὸν πλοῦτον, τὸ γένος, τὴν δύναμιν, τὰς τιμὰς, τὸν χαρακτῆρα πάντες δ' ὅμως εἶναι ἴσοι πρὸ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ, τοῦ ποιούντος τὸν πλούσιον ταπεινὸν καὶ πτωχόν, ἀλλὰ καὶ τὸν πτωχὸν μέγαν καὶ πλούσιον ἐπὶ πάντας ὁμοίως ἐκτείνεται ἴσος ὁ σιδηροῦς νόμος τῆς μοίρας καὶ τοῦ θανάτου. Ἀλλ' εἰς τὸν ἀσεβῶς πλοῦτον καὶ δύναμιν κτησάμενον, ὅστις κατατρυχόμενος ὑπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως αἰσθάνεται ἐπαιωρούμενον ἐπὶ τοῦ τραχήλου τὸ ξίφος τοῦ Δαμοκλέους, οὔτε αἱ πολυτελεῖς εὐωχίαι δύνανται ν' ἀποδώσωσι τὴν ἐκ τῆς γεύσεως ἡδονὴν οὔτε ἡ μουσικὴ νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν ἀποπτάνα ὕπνον· βαθὺν ὕπνον κοιμᾶται ὁ ἡρμεν ἔχων τὴν συνείδησιν ἀγρότης ἐν τῇ πενιχρᾷ καλύβῃ του ἢ παρὰ τὴν εὐσκιον ὄχθιν ποταμοῦ. Ἐν τῇ *αὐτάρκειᾳ* κεῖται ἡ εὐδαιμονία. Ὁ αὐτάρκης δὲν κατέχεται ὑπὸ τῆς ἀδημονίας τῆς κατατρυχούσης τὸν ἀπληστον ἔμπορον, οὗτινος τὰ κατάφορα πλοῖα εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὰ ἄγρια κύματα τῆς κλυδωνιζομένης θαλάσσης, ἢ τὸν πλούσιον κτηματικόν, οὗτινος οἱ ἀμπελῶνες καὶ οἱ ἐλαιῶνες εἶναι εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ καιροῦ. Ὁ πλούσιος ἰδιοκτῆτης σικχαθεῖς τὴν ξηρὰν ἐκχερσοῖ τὴν θάλασσαν καὶ ἐπ' αὐτῆς κτίζει τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὁ φόβος καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως καὶ ἡ μέριμνα ἐπακολουθοῦσιν ἄφευκτοι· οὔτε τὸ μάρμαρα οὔτε ἡ πορφύρα οὔτε οἱ ἐξαιρέτοι οἶνοι ἀπειργουσι τὴν ἀγωνίαν. Οὐδέποτε λοιπὸν θ' ἀνταλλάξω τὴν εὐδαιμονία Σαβινικὴν ἑπαυλὶν μου πρὸς ἀνάκτορον, ὅπερ φθόνον μόνον θὰ ἐφελκύσῃ κατ' ἐμοῦ, οὐδὲ πρὸς πλοῦτον, ὅστις ταραχὴν μόνον καὶ ὄχλον θὰ παράσχη.

(Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφὴ)

1. «Μισῶ τὸν βέβηλον ὄχλον καὶ ἀπείργω». Profanus ἐκ τοῦ pro-fanum, πρβλ. pro-festus, pro-fundus) εἶναι κυρίως «ὁ πρὸ τοῦ ἱεροῦ ὢν», ἥτοι ὁ μὴ δεκτὸς εἰς τὸ ἱερόν. Κατὰ τὰς τελετὰς

τῶν μυστηρίων οὐχὶ εἰς πάντα ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ εἶναι παρῶν, ὁ δὲ ἱερεὺς πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς τελετῆς ἐκάλει τοὺς ἀμυήτους νὰ ἐξέλθωσι τοῦ ἱεροῦ (πρβλ. Βεργ. Αἰν. 6, 258 *procul, o procul este profani*). Ἄλλ' ἐνταῦθα *profanum vulgus* καλεῖ ὁ ποιητὴς τὸν ὄχλον τῆς παλαιότερας γενεᾶς, ὅστις ἦτο ἁμαρτωλός, διότι διὰ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ δι' ἄλλων κακιῶν ἐμίανε τὴν πατρίδα. Τούτους ἀπείργων ὁ ποιητὴς στρέφεται πρὸς τὴν ὑπολειπομένην νέαν γενεάν, τὴν ἀμόλυντον καὶ ἐπιδεκτικὴν παιδεύσεως (*virginibus puerisque*), λέγων: *favete linguis* «ἔννοεῖτε τῷ στόματι», τ. ἔ. εὐφημεῖτε, σιγᾶτε' **εὐφημος πᾶς ἔστω λεώς, στόμα συγκλείσας** (Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 39). Τὸ *linguis* ἀφαιρετ. ὀργανική.—2—3. *non prius audita*] οἱ μυσούμενοι θ' ἀκούσωσι νέαν ἀποκάλυψιν, ἅσματα δηλονότι ὑψηλότερα τῶν μέχρι τοῦδε ἀκουσθέντων καὶ περιέχοντα σοφίαν ξένην πρὸς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν.—*Musarum sacerdos*] τ. ἔ. ὁ ποιητὴς, **Μουσάων ἱερούς ὑποφῆτας** (Θεόκρ. 16, 26).

5. *regum... in proprios greges*] ἐννοεῖται τὸ ἐπόμενον *imperium est* (ἐκτείνεται ἡ ἀρχή). Οἱ ὑπῆκοοι καλοῦνται *greges*, διότι οἱ βασιλεῖς εἶναι **ποιμένες λαῶν**. Ἀλλὰ πλὴν τούτου λέγοντες *greges* οἱ Ῥωμαῖοι ἐνόουν τοὺς δεσπότας τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς οὓς οἱ λαοὶ ἦσαν *proprii greges*, δοῦλοι δηλονότι, οὓς διέθετον ὥς τι ἴδιον ἐαυτῶν πρᾶγμα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς φοβεροὺς βασιλεῖς, ὧν ἡ ἀρχὴ περιορίζεται εἰς τοὺς ἰδίους ὑπηκόους, ἐπιφέρεται ὁ Ζεὺς, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπεκτείνεται ἐπὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, τ. ἔ. εἶναι ἀπεριόριστος. Περὶ τῆς ὅλης ἐννοίας πρβλ. τὸ τοῦ Φιλήμονος: **Δοῦλοι βασιλέων εἰσίν, ὁ βασιλεὺς θεῶν, ὁ θεὸς Ἀνάγκης**.—7. *Giganteo*] «διὰ τὸν κατὰ τῶν γιγάντων θρίαμβον».—8. *cuncta*] «τὸ σύμπαν».—*supercilio*] κατὰ τὸ Ὅμηρ. Ἰλ, Α, 528 **ἧ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρῦσι νεῦσε Κρονίων... μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὀλυμπον**.

9. *est ut ordinet... descendat... contendat... sit*] αἱ διὰ τοῦ *est ut* εἰσαγόμεναι προτάσεις ἔχουσιν ἔννοιαν παραχωρητικὴν ἐν σχέσει πρὸς τὴν κυρίαν πρότασιν (στ. 14) *aequa lege... sortitur*: «εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι ἀνὴρ ἀνδρὸς ὑπερέχει κλπ., ἀλλ' ὅμως ἴσῳ νόμῳ κτλ.».—*vir viro*] ὅπως *alius alio*.—*latius ordinet sulcis*] «διατάσσει εὐρύτερον δι' ὄγμων», τ. ἔ. ὑπερέχει κατὰ

τὴν ἔκτασιν τῆς ἰδιοκτησίας· ποιητικὴ παράστασις τοῦ πλουσίου.
—10. *Arbusta*] τὰ δένδρα, ἐφ' ὧν ἀναρριχῶνται αἱ ἄμπελοι,
ἥτοι λεῦκαι καὶ πελέαι· *arbusta ordinare* λέγεται κυρίως περὶ
τῆς χιαστί (*quinconx*) διατάξεων τῶν δένδρων.

10. *generosior*] «καταγόμενος ἐκ λαμπροτέρου γένους», εὐγενέστερος.—11. *in campum*] δηλ. *Martium*, ἐνθα ἐγίνοντο τὰ ἀρχαιοῦσια. Τὸ δὲ *descendat* ἢ κυριολεκτικῶς εἴρηται, διότι ὄντως οἱ πλούσιοι ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῶν λόφων οἰκήσεων αὐτῶν κατέβαινον εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως, ἢ κατ' ἀναλογίαν τῶν φράσεων: *descendere in proelium, in aciem, in dimicationem*.

12. *moribus his meliorque fama*] οἷος δηλ. εἶναι ὁ *homo novus*, ὅστις ἀντιτίθεται ἐνταῦθα πρὸς τὸν ἐξ αἵματος εὐγενῆ.—

13. *contendat*] «διαγωνίζεται» ὡς ἀντιπαραγγέλλων ἀρχὴν τινα (*competitor*).—*illi*] εἰς τοὺς ὑπερέχοντας κατὰ τὸν πλοῦτον, τὸ γένος, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν φήμην προστίθεται τέταρτος ὁ ἔχων πλείστους πελάτας, ὅστις παραγγέλλων καὶ αὐτὸς ἀρχὴν τινα ἠδύνατο ἀσφαλῶς νὰ ἐλπίζῃ ἐπὶ τὰς ψήφους τοσούτων πελατῶν.—14. *Necessitas*] κατὰ προσωποποιίαν «ἡ Ἀνάγκη», «ἡ Μοῖρα».—

15. *sortitur*] «κληροῦται», τ.ἔ. κλήρω ἀποφασίζει περὶ αὐτῶν. Ἡ Μοῖρα δηλ. δὲν ἐκλέγει, ὅπως ὁ δῆμος, ὅτε μὲν διὰ τοῦτον, ὅτε δὲ δι' ἐκεῖνον τὸν λόγον, ἀλλὰ περὶ πάντων ἀποφασίζει ἀμερολήπτως (*aequa lege*) καὶ διὰ λόγους διαφεύγοντας τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν.—16. *omne capax movet urna nomen*] ἀξιόσημείωτος ἢ τοῦ στίχου κατασκευή: χωριστὰ τὰ δύο ἐπίθετα, χωριστὰ τὰ δύο οὐσιαστικά, χιαστὴ ἢ πρὸς ἄλληλα σχέσις καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὸ ρῆμα. Χαρακτηριστικὰ ταῦτα τῆς ἐν τῇ κάλπῃ κινήσεως καὶ ἀναμείξεως τῶν κλήρων.—*monet*] = *versat* (*versatur urna sors* φδ. II, 3, 26), «ἀναπάλλει».

17. *strictus ensis* κτλ.] ὁ Ὀράτιος ἔχει ἐν νῶ τὸ γνωστὸν ἀνέκδοτον τοῦ Δαμοκλέους, τοῦ κόλακος Διονυσίου τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν. Προσαρμόζων δ' ὁ ποιητὴς τὴν ὅλην φράσιν εἰδικῶς πρὸς τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο, διατυπῶι τὴν γενικὴν ἔννοιαν: παρὰ πάντα τὸν ὄλβον καὶ τὴν εὐμάρειαν οὐδόλως εἶναι εὐδαίμων ἐκεῖνος, καθ' οὗ διαρκῶς επικρέμαται τρομερὸς τις κίνδυνος.—*cui*] = *ei, cuius*.—*impia*] οὕτως ὁ τράχηλος καλεῖται ποιητικῶς ἀντὶ νὰ κληθῇ ἐκεῖνος, ἐφ' οὗ τὸν τράχηλον ὡς ἀσεβήσαν-

τος ἐπικρέμαται τὸ ξίφος, τ. ἔ. ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως. —18. Siculae] Σικελικαὶ δαῖτες, οἷα ἢ εἰς τὸν Λαμοκλέα ὑπὸ τοῦ Διονυσίου παρατεθεῖσα. Τὰ Σικελικὰ συμπόσια ἦσαν διαβόητα ἐν τῇ ἀρχαίότητι, πρβλ. Πλάτωνος Πολιτ. 3, 404 δ : *Συρακοσίαν τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων*. —19. non elaborabunt] «ὅσος δῆποτε κόπος καὶ ἂν καταβληθῇ, δὲν θὰ καταστήσωμεν εἰς αὐτὸν γλυκεῖαν τὴν γεῦσιν». Σπανίως τὸ elaborare εὐρίθεται ἐπὶ ἐνεργητικῆς μεταβατικῆς, ὡς ἐνταῦθα, σημασίας (ἀντικείμεν. saporem), συνήθης δ' εἶναι ἡ παθητικὴ μετοχὴ elaboratus (=μὲ κόπον παρασκευασθεὶς).

21. non reducent] «δὲν θὰ ἐπαναγάγῃσι τὸν ὕπνον», ὥσει δηλ. ὁ ὕπνος ἀπέπη ἀπὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ ἄσεβοῦς καὶ ἀρνεῖται νὰ ἐπανεέλθῃ. Ἐν τοῖς πλουσίοις Ρωμαῖκοῖς οἴκοις ὑπῆρχον πτηνοτροφεῖα περιέχοντα ᾠδικὰ πτηνά. Παρατήρει τὴν ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ μετὰ πάθους ἐπανάληψιν τῆς λ. somnus. — somnus agrestium virorum] ὕπνος δηλ. οἷον κοιμῶνται οἱ ἀγρόται. —22. humiles domos] τ. ἔ. τὰς καλύβας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἴκους, ἐνθα παρατίθενται Σικελικαὶ δαῖτες, καὶ ἀκούονται ἄσματα πτηνῶν καὶ μουσικαὶ συμφωνίαι. —23. umbrosam ripam] «τὸ παρὰ τὴν ὄχθην ποταμοῦ εὐσκιον ἄλσος», ἐν ἀντιθέσει δηλ. πρὸς τὰ τῶν πλουσίων τεχνητὰ δασύλλια, ἐν οἷς ἦδον τὰ πτηνά.

24. Zephyris] ὁ ὑπὸ τῆς πνοῆς τῶν ζεφύρων ὑπεγειρόμενος θροῦς τῶν ἐν τῷ δάσει δένδρων ἀντίκειται πρὸς τὸν πόρρωθεν ἀκουόμενον ἦχον τῶν μουσικῶν ὀργάνων, δι' οὗ οἱ πλούσιοι ἐφέλκονται τὸν ὕπνον. Ὁ δὲ Ὀράτιος ἔχει καὶ τὰ τρία ἐκεῖνα, εἰς ἃ ὁ ὕπνος ἀσμενίζει νὰ εἰσέρχηται, ἦτοι τὸν πενίχρὸν οἶκον (parvo sub lare pauperum, ᾠδ. III, 29, 14), τὰς εὐσκίους ὄχθας τοῦ μικροῦ ποταμίου Digentiae καὶ τὰ οἰκεία Τέμπη, τὴν Σαβινικὴν κοιλάδα. —Tempe] περί παντός δασώδους χώρου (*Ἡσύχ. τέμπη : τὰ σύδενδρα χωρία).

26. desiderantem quod satis est] «τὸν ποθοῦντα μόνον ὅ,τι εἶναι εἰς αὐτὸν ἀρκετόν», τ. ἔ. τὸν ἀιδάσκη' εἰσάγεται ἡ εὐρύτερα ἐξήγησις τῶν ἐν τῇ προτέρᾳ στροφῇ εἰρημένων περὶ τοῦ ἡρέμου ὕπνου τῶν ἀγροτῶν. —solicitat] = sollicitum reddit «ἐμβάλλει εἰς ταραχήν». —27—28. Arcturi... Haedi] οἱ

ἀρχαῖοι συνέδεον τὰς θυνέλλας καὶ τοὺς ὑετοὺς πρὸς τὴν ἐπιτολὴν καὶ τὴν δύσιν διαφόρων ἀστέρων. Τοῦ Ἀρχιτοῦρου ἡ δύσις (4 Νοεμβρ.) καὶ τῶν Ἑρρίφων ἡ ἐπιτολή (4 Ὀκτωβρ.) καθιστῶσιν εἰς ἀγωνίαν τὸν πλούσιον ἔμπορον, μὴ ἔνεκα τῶν ἐνσηπτουσῶν καταιγίδων ἀπολέσῃ τὸ πλοῖόν του καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἔμπορεύματα.

30—32. *fundus mendax, arbore... culpante*] προσωποποιία. Τὸ μὲν κτῆμα παρίσταται ὡς ἀθετοῦν τὴν περὶ εὐφορίας ὑπόσχεσίν του (*mendax*), τὰ δὲ καρποφόρα δένδρα ὡς πάντοτε (*nunc... nunc... nunc*) δικαιολογούμενα καὶ αἰτιώμενα τὰς βροχὰς (*aquas*), τὰ ἄστρα (ιδίᾳ τὰ τοῦ Καρκίνου καὶ τοῦ Κυνός, ἅτινα ἐθεωροῦντο ὡς ἐπιφέροντα τὴν θερινὴν ξηρασίαν) καὶ τοὺς δορυμεῖς χειμῶνας.

34. *iactis molibus* οἱ μεγάλοι ὀγκόλιθοι ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως περιορίσωσι τὸ πρὸς ἐκχέρσωσιν μέρος. Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ὀγκολίθων κενὸν (*huc*) ἐπληροῦτο λατομημάτων (*caementa* παρὰ τὸ *caedo*). Διὰ τῆς τοιαύτης ἐκχερσώσεως λέγεται μετὰ τινος ὑπερβολῆς, ὅτι οἱ ἰχθύες αἰσθάνονται τὴν θάλασσαν στενουμένην (*contracta aequora*). Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐκχερσθέντος μέρους τῆς θαλάσσης κτίζει ἔπαυλιν ὁ τὴν ξηρὰν σφόδρα σικαθεῖς δεσπότης. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἀναβαίνουνσιν ὁ φόβος καὶ τὰ φάσματα τῆς συμφορᾶς—25. *redemptor*] «ὁ ἐργολάβος». Παριστᾷ ὁ ποιητὴς τὸν ἐργολάβον ἀκαταπαύτως ἐργαζόμενον (*frequens*) καὶ τὸν δεσπότην αὐτὸν μετὰ τῶν ιδίων δούλων (*cum famulis*) ἐπισπεύδοντα τὸ ἔργον.

37. *Timor... Minae... Cura*] προσωποποιία. *Minae* εἶναι τὰ κακὰ προαισθήματα, ἅτινα ἡ φαντασία γεννᾷ ἐν αὐτῷ.—38. *scandunt*] ἀναβαίνουνσιν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς θαλάσσης κτισθὲν μέγαρον διὰ τῆς αὐτῆς εἰσόδου, δι' ἧς καὶ ὁ δεσπότης.

39. *aerata triremi*] «ἀπὸ τῆς χαλκῆς (πολεμικῆς) νεῶς», τ. ἔ. ὁ ἐπιβαίων τῆς χαλκῆς νεῶς θεωρεῖ συνήθως ἑαυτὸν ἀσφαλῆ.—40. *post equitem*] «ὀπισθεν τοῦ ἱππέως», τ. ἔ. ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ἵππου του. Ὁ νοῦς τῆς ὅλης στροφῆς: καὶ τὸν τολμηρὸν μαχητὴν, ὅστις ἀναζητεῖ τύχην ἀπερχόμενος μακρὰν ἔφιππος ἢ ἐπὶ χαλκήρους νεῶς, καταδιώκει κατὰ πόδας τὸ φάσμα τῆς στυγνῆς φροντίδος.

41. dolentem] «τὸν ἀλγοῦντα», τ. ἔ. τὸν δυστυχῆ, τὸν ὑπὸ ψυχικῆς ταραχῆς κατεχόμενον.—Phrygius lapis] περίφημον μάρμαρον ἐξαγόμενον ἐκ τῆς Φρυγικῆς πόλεως, ἣτις ἐκαλεῖτο Σύνναδα (*Συνναδικὸς λίθος*), λευκὸν μετ' ἐρυθρῶν κηλίδων, χρήσιμον εἰς κατασκευὴν μονολίθων κιόνων.—42. purpurarum usus clarior] τὸ clarior ὥφειλε μᾶλλον νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὸ purpurarum, ἀλλὰ συνεφώνησε πρὸς τὸ usus, διότι ἡ φράσις purpurarum usus ἀποτελεῖ μίαν ἔννοιαν : purpurae quibus utimur. Ὡς πρὸς τὴν παρομοίωσιν sidere clarior προβλ. Ὅμηρ. Ἰλ. VI, 295 *ἀστὴρ δ' ὥς ἀπέλαμπεν* (ὁ πέπλος).—44. Achae-menium] τ. ἔ. Περσικόν, ἀπὸ τοῦ Ἀχαιμένου, ἰδρυτοῦ τῆς τῶν Περσῶν βασιλικῆς δυναστείας.—costum] κυρίως τὸ ὄνομα φυτοῦ (*ὁ κόστος*), ἐξ οὗ παρασκευάζεται τὸ περίφημον μύρον *κόστος* ἐπίσης καλούμενον.

45. invidendis postibus] ἀφαιρεῖται. τῆς ιδιότητος εἰς τὸ atrium : «ἄτριον μετ' ἐπιφθόνων παραστάδων», τ. ἔ. οὕτω μεγαλοπρεπῶν, ὥστε νὰ κινῶσι τῶν θεωμένων τὸν φθόνον.—46. ponoritu] «κατὰ νέον ρυθμόν», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Ρωμαίοις ἐπικρατοῦσαν ἀπλότητα.—atrium] ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τῆς ὅλης οἰκίας διὰ τὴν σπουδαιότητα, ἣν τὸ ἄτριον εἶχε πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν τῶν Ρωμαίων βίον. Ἐν τούτῳ ὁ πάτριον ἐδέχετο τοὺς πελάτας καὶ ἡ δέσποινα τὰς ἐπισκέψεις αὐτῆς.—47. cur permutem ?] «διὰ τί ν' ἀνταλλάξω ἀντὶ τῆς Σαβινικῆς κοιλάδος ; — operosiores] «τὸν ὀχληρότερον πλοῦτον», τὸν πραγματωδέστερον ὥς δεύτερος ὅρος συγκρίσεως ὑπονοεῖται ἡ ἀφαιρετικὴ villa Sabina.

10. (III, 5)

Ἡ ᾧδὴ αὕτη ἐποιήθη καθ' ὃν χρόνον ὁ Αὐγουστος παρεσκευάζετο νὰ στρατεύσῃ ἐπὶ τοὺς Βρεταννοὺς καὶ τοὺς Πάρθους (ἥτοι Πέρσας), ἀναφέρεται δ' ἰδίᾳ εἰς τὸ ἔτος 27 π. Χ., ὅτε ἀκριβῶς ἀπενεμήθησαν αὐτῷ θεῖαι τιμαὶ (στ. 2). Ἀλλ' ἡ εἰς τοὺς Πάρθους στρατεία ἀναμνησκει τὸν ποιητὴν δεινῆς συμφορᾶς τῶν Ρωμαίων, τῆς ἥττης, ἣν οὗτοι ὑπέστησαν ἐν Κάρραις (νῦν Haran), πόλει τῆς Μεσοποταμίας, ἐνθα ὁ Κράσος ἐφονεύθη καὶ δεκαχισχίλιοι Ρωμαῖοι ἐξωγρήθησαν (53 π. Χ.).

Διαβλέπων λοιπὸν ὁ ποιητὴς παράλυσιν ἡθῶν καὶ κατὰπτωσιν τῆς πάλαι στρατιωτικῆς ἀρετῆς τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν κηρύττει πρὸς τὴν νέαν γενεάν τὴν *αὐταπαρηγσίαν*. «ᾧ ! αἴσχος νὰ γίνηται λόγος περὶ τοῦ μήπω ἐκπλυθέντος ὀνειδούς· στρατιῶται τοῦ Κράσσου ζῶσι φεῦ ! ἐν αἰχμαλω-

σίᾳ ἀναμεμειγμένοι μετὰ βαρβάρων ὥς γαμβροὶ αὐτῶν καὶ μισθοφόροι, ἀμνήμονες τοῦ Ρωμαϊκοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῶν θεῶν τῆς πατρίδος. Ἄρᾳ γε ἀπολυόμενοι τῆς αἰχμαλωσίας εἶναι δυνατόν οὗτοι ὡς ἀναλάβωσι τὴν προτέραν αὐτῶν ἀνδρείαν ; Τοῦτον ἀκριβῶς τὸν κίνδυνον προεῖδεν ὁ Ρηγίλος ἐκεῖνος, ἐὰν τυχὸν ἐπετρέπετο εἰς αἰχμαλώτους νὰ ἐλπίσωσιν ὅτι θὰ ἐξαγορασθῶσι. Φεῦ ! πῶς τὰ ἥθη μετεβλήθησαν : Ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος θ' ἀναδειχθῇ ἐπίγειος θεός, ἐὰν ὑποτάσσων τοὺς Βρεταννοὺς καὶ Πάρθους ἀποπλύνῃ τὸ ὄνειδος τῆς ἐν Κάρραις ἡττης καὶ ἀποκαταστήσῃ τὴν πάλαι στρατιωτικὴν ἀρετὴν τῶν Ρωμαίων. Ἐν δὲ τῷ ἐπιφερομένῳ ἱστορήματι τοῦ Ρηγίλου παρέχεται τὸ μέτρον τῆς ἐκδικήσεως τῆς ἡττης ἐκείνης καὶ ὑποτυπῶνται θαυμασίᾳ εἰκὼν μεγαλοφροσύνης καὶ αὐταπαρνησίας, ἐφ' ἣ διέπρεπον οἱ παλαιοὶ Ρωμαῖοι καὶ τῆς ὁποίας ὀφείλουσι νὰ ἐμφορηθῶσι καὶ οἱ νεώτεροι.

(Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφὴ)

1. Caelo tonantem] «τὸν ἐν οὐρανῷ βροντῶντα», τὸν ὑψι-βρεμέτην. Τὸ caelo ἀνήκει καὶ εἰς τὸ regnare κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐπόμενον praesens : ὁ Ζεὺς βασιλεὺς ἐν οὐρανῷ καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τῆς γῆς.—credidimus] **πεπιστεύκαμεν**, κυρίως παρακείμενος δηλῶν τὴν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος διήκουσαν μέχρι τοῦδε σταθερὰν πίστιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐπόμενον μέλλοντα habebitur.—2. praesens divus]—conspicius deus «παρὼν καὶ ἐνεργὴς θεός», τ. ἔ. ἐπίγειος ὁρατὸς θεὸς θὰ θεωρῇται ὁ Αὔγουστος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐπουράνιον ἀόρατον Δία.—3. adiectis] ἀφαιρετ. ἀπόλυτος ὑποθετικὴ= si adiecerit Britannos κτλ. Οἱ Πέρσαι καλοῦνται graves, ἥτοι μισητοί.

5. milesne κτλ.] ἐρώτησις δηλωτικὴ ἀγανακτικῆς : «ἄρᾳ γε ἡδυνήθη ὁ στρατιώτης τοῦ Κράσσου νὰ ζήσῃ», τ. ἔ. εὐρέθησαν Ρωμαῖοι προτιμήσαντες ἀντὶ τοῦ θανάτου τὰ ζήσῃσι δοῦλοι καὶ νὰ γηράσωσι συνεζευγμένοι μετὰ βαρβάρων γυναικῶν ; Λέγει δὲ τοῦτο ὁ ποιητὴς περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Πάρθων αἰχμαλωτισθέντων Ρωμαίων, οὓς φαντάζεται ἐλθόντας ἤδη εἰς γάμον μετὰ Παρθίων γυναικῶν καὶ μισθοφοροῦντας.

7. pro curia inversique mores] τὸ inversi **ἀπὸ κοινοῦ** καὶ εἰς τὸ curia : «ὦ ! καταπεδὸν βουλευτήριον, ὦ ! μεταβληθέντα ἥθη». Ἡ curia, ἐν ἣ συνήρχετο τὸ maximum concilium, ἡ Σύγκλητος, ἐξεπροσώπει τὸ δίκαιον καὶ τὸν νόμον, καθάπερ τὸ Καπιτώλιον τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς πόλεως (ῥδ. 8.

στ. 6) καταπεσούσης τῆς Συγκλήτου ἀνετράπησαν καὶ τὰ ἦθη, ὧν ἐκείνη ἦτο ἄγρυπνος φύλαξ.— 8. *consenuit*] ἡδυνήθη νὰ ἐγγηράσῃ μισθοφορῶν ἐν τῷ στρατῷ τῶν πολεμίων (*hostium in armis*), ὧν τὰς θυγατέρας ἔλαβεν εἰς γάμον (*socerorum*) : Λέγει δὲ *consenuit*, διότι ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας μέχρι τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ ᾠδὴ ἐποιήθη, παρήλθον 26 ἔτη.

9. *sub rege*] «ὡς ὑλήκοος Μήδου (τ. ἔ. Πέρσου βασιλέως). Τὸ ὄνομα *rex* ἦτο τοῖς Ρωμαίοις μισητόν. Οἱ Μάρσοι καὶ οἱ Ἀπουλοὶ ἐθεωροῦντο ὡς οἱ ἀνδρειότεροι τοῦ ρωμ. στρατοῦ.— 10. *anciliorum*] γεν. πληθυντ. ἑτερόκλ. ἐξ ὀνομαστικῆς *ancile* (πρὸβλ. *vectigaliorum*), ἱερὰ ἀσπίς (παρὰ τὸ **ambi - cit - le*, ρ. *caedere*) : *sic est appellatum, quia ex utraque parte erat recisum* (Φῆστος). Αἱ ἱεραὶ ἀσπίδες ἐφυλάττοντο ὑπὸ τῶν Σαλίων ἱερέων. Μία δὲ τούτων κατὰ παράδοσιν ἔπescen ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Νουμᾶ, καὶ τις προφητεία ἔλεγεν ὅτι τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχῆς ἡ διάρκεια ἐξηρητᾶτο ἐκ τῆς σωτηρίας τῆς ἀσπίδος ταύτης. Διὸ καὶ ὁ Νουμᾶς κατεσκεύασεν ἑτέρας ἑνδεκα ὁμοίας ἀσπίδας, ἵνα καταστῇ ἀδύνατος ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἡ ἀρπαγὴ τῆς μεταξὺ τῶν 12 μοιραίας καὶ οὐρανοπετοῦς ἀσπίδος.—*nomini*] δηλ. *Romani*.—*togae*] τοῦ ἐθνικοῦ δηλὸν ὅτι ἐνδύματος τῶν Ρωμαίων (*gentem togatam*, Βεργιλ. Αἰν. I, 282), ὅπερ δὲν ἐφόρουν πλέον οἱ παρὰ τοῖς Πάρθοις αἰχμάλωτοι Ρωμαῖοι.

11. *aeterna Vestae*] βραχυλογικῶς : «τοῦ αἰωνίου πυρὸς τῆς Ἑστίας», ὅπερ ἦτο σύμβολον καὶ ἐχέγγυον τῆς ἀθανασίας τῆς πόλεως.—12. *incolumi Iove*] ἀφαιρετ. ἀπόλυτος χρονική, *Iove* δηλ. *Capitolino* : «ἐν ᾧ χρόνῳ ἵσταται ἀκέραιος ὁ ναὸς τοῦ Καπετωλίου Διὸς καὶ ἡ πόλις Ρώμη».

13. *Hoc caverat*] «καὶ ὁμῶς ἀπὸ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν κίνδυνον ἐφυλάχθη ὁ προνοητικὸς Ρῆγλος». Ὁ κίνδυνος δηλ. . . ὃν οὗτος προεῖδεν, ἦτο ὅτι, ἐὰν ὑπῆρχεν ἐλπίς ἐξαγορᾶς, οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται θὰ κατήντων νὰ προτιμῶσι τὴν αἰχμαλωσίαν μᾶλλον ἢ τὸν γενναῖον θάνατον. Νῦν δὲ οἱ ἐν Κάρραϊς αἰχμάλωτοι κατήντησαν τοσοῦτον νὰ στέργωσι τὴν αἰχμαλωσίαν, ὥστε καὶ νὰ λησμονήσωσι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα.—Τοῦ Ρήγλου ἡ αἰχμαλωσία ἐγένετο κατὰ τὸν πρῶτον Λιβυκὸν πόλεμον (225 π. X.). Ὁ δὲ Ὀράτιος φαίνεται πιστεύων εἰς τὸν περὶ Ρήγλου θρύ-

λον, περὶ οὗ λόγον ποιεῖται ὁ ἱστορικὸς Λίβιος (ἐν τῇ περιοχῇ XVIII βιβλίου) καὶ ὁ Κικέρων (de off. III, 27, καὶ ἀλλαχοῦ), ἀγνοεῖ δὲ αὐτὸν ὁ Πολύβιος.

14. *condicionibus*] πρὸς τοὺς παρὰ τῶν Καρχηδονίων προτεινομένους ὅρους περὶ ἐξαγορᾶς τῶν αἰχμαλώτων καὶ συνομολογήσεως εἰρήνης. Τοὺς ὅρους τούτους κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκόμισεν εἰς Ρώμην αὐτὸς ὁ αἰχμάλωτος Ρῆγλος, ὅστις ἐν τῇ Συγκλήτῳ συνεβούλευσε τᾶναντία καὶ προετίμησε νὰ ὑποστρέψῃ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ὅπως ἀποτρέψῃ τὸ αἶσχος ἀπὸ τῆς πατρίδος του.—15. *exemplo trahentis*] «ὅστις ἐκ τοῦ παραδείγματος (ἢ ὡς λέγομεν σήμερον : **ἐκ τοῦ τοιοῦτου προηγουμένου**) συνήγεν».—16. *perniciem*] «ὄλεθρον, ὅστις θὰ ἐπέσκηπτεν) εἰς τὴν ἐπερχομένην γενεὰν (*veniens in aevum*)».—17. *immiserabilis*] «ἀνοίκτως», ἀσπλάγχχνως, ὅπως δηλ. ἀξίζει νὰ πάθῃ τοῦτο.—18. *pubes*] οἱ πεντακόσιοι Ρωμαῖοι οἱ μετὰ τοῦ Ρήγλου ζωγρηθέντες ἐν τῇ παρὰ τὴν Λιβυκὴν πόλιν Ἀσπίδα μάχῃ. Ἐφεξῆς δὲ εἰσάγεται αὐτὸς ὁ Ρῆγλος λέγων ἀπ' εὐθείας ἐν τῇ Συγκλήτῳ. Τὸ δὲ *signa* ὡς πρώτη λέξις τοῦ λόγου αὐτοῦ ἔχει ἰσχυρὰν ἔμφασιν : «τὰς ρωμαϊκὰς σημαίας», ἅτε ἀναμιμνήσκουσα τοὺς συγχρόνους τοῦ Ὀρατίου τὸ λυπηρὸν γεγονὸς τῆς ἐν Κάρραις μάχης, τὴν ἀπώλειαν τῶν σημαιῶν. Ἐμφαντικὴ ἐπίσης εἶναι ἡ ἐπανάληψις τοῦ *ego* (*ego . . . vidi, vidi ego*, στ. 21) : «Ἐμοῦ ἀκούσατε, λέγει ὁ Ρῆγλος, ἐγὼ δύναμαι νὰ διδάξω ὑμᾶς τὴν ἀληθῶς σημαίνει αἰχμαλωσία Ρωμαίων στρατιωτῶν· ἐγὼ ἐπεῖδον ταύτην».

19—21. *sine caede derepta*] «ἀναιμωτὶ ἀποσπασθέντα». Τὸ αἰσχρὸν ἦτο ὅτι ἀνηρηθήσαν εἰς Λιβυκοὺς ναοὺς σκῦλα συληθέντα οὐχὶ ἐκ νεκρῶν, ἀλλ' ἀφαιρεθέντα ἐκ τοῦ σώματος ζωγρηθέντων. Τὸ ἐναντίον παρὰ Βεργιλίῳ (Αἰν. 11, 192) : *Spolia occisis derepta Latinis*. — *civium*] δηλ. *Romanorum*, ὅπερ δὲν ἔχει χρεῖαν νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής, διότι οἱ πολέμιοι δὲν ἦσαν *cives*, ἀλλὰ δοῦλοι τοῦ βασιλέως.

22. *tergo libero*] ἀφαιρετ. τοπικὴ, συνηθεστέρα ἢ ἐκφορὰ *post tergum* «ἐπὶ τῶν νώτων», ἅτινα ὀνομάζονται «ἐλευθέρα», ὡς νῶτα οὐχὶ δούλων, ἀλλ' ἐλευθέρων (προβλ. φδ. 9, 17 *impia cervice*).—23. *portasque non clausas*] τὰς πύλας τῆς πόλεως.

τῶν Καρχηδονίων. Τὸ νὰ μένωσιν ἀνοικταὶ αἱ πύλαι τῆς πόλεως ἦτο σημεῖον εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας, ἀλλ' ἅμα προσῆπτεν ὄνειδος εἰς τοὺς πολεμίους τῶν Καρχηδονίων, τοὺς Ρωμαίους.

24. *Marte nostro*] ἀφαιρεῖ. ἀπόλυτος=*Marte secundo*. Οἱ ἀγροὶ τῶν Καρχηδονίων ἐδηρώθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὅτε ὁ Ἄρης ἦτο μετ' αὐτῶν, τ. ἔ. ὅτε οἱ Ρωμαῖοι ἐνίκων. Κατ' ἄλλους *Marte nostro*=*militibus nostris* ἀφαιρ. τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου.

25—26. *auro . . . redibit*] εἰρωνείαν, ἣν καθιστᾷ ἐμφαντικώτερον τὸ ἐπίρρ. *scilicet* (φυσικά, μὰ τὴν ἀλήθειαν). Τὸ *auro repensus* (=ἀντὶ χρυσοῦ ἀντισταθμηθεὶς, τ. ἔ. λυτρωθεὶς) ἐμφανίζει μετὰ περισσῆς ἀπεχθείας τὸν ἐξαγοραζόμενον στρατιώτην ὡς ἀπλοῦν ἐμπόρευμα.—*flagitio*] «εἰς τὴν αἰσχύνην τὴν ἐκ τῆς ἥτις προσθέτετε τὴν ζημίαν τὴν ἐκ τῆς χρηματικῆς λυτρώσεως τῶν αἰχμαλώτων, διότι θ' ἀπολέσητε τὰ χρήματα ὑμῶν χωρὶς οἱ λυτρωθέντες ν' ἀναλάβωσι τὴν πρόσθεν ἀνδρείαν των». Τοῦτο ἐρμηνεύεται σαφέστερον διὰ τῶν ἐπομένων *neque . . . nec*, ἔνθα ἡ σύνταξις εἶναι παρατακτική, ἐνῶ κυρίως ὑπόκειται σύγκρισις: *ut amissos colores lana non refert . . . sic vera virtus* κτλ.

27. *amissos colores*] τὸ ἀρχῆθεν φυσικὸν χροῶμα τοῦ ἔριου τὸ διὰ τοῦ χρωματισμοῦ ὕστερον ἀπολεσθὲν θεωρεῖται ὡς τὸ γνήσιον (ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὸ *vera virtus*) παραβαλλόμενον πρὸς τὸ τεχνητὸν χροῶμα.—28 *refert*] «ἀναπαράγει», ἐμφανίζει πάλιν. — *lana medicata*] «τὸ ἐμβαφὲν ἔριον». Τὸ *medicari* εἶναι μετάφρασις τοῦ ἑλληνικοῦ ῥήματος **φαρμάσσειν**.—*fusco*] κυρίως=τὸ φῦκος (τὸ θαλάσσιον φυτόν), ἀλλ' ἐνταῦθα ἢ ἐκ τούτου παρασκευαζομένη βαφή, δι' ἧς ἐποτίζετο τὸ ἔριον, πρὶν ἐμβαφῆ ἐν τῇ πορφύρᾳ.

29. *cum semel . . . excidit*]—ἀπαξ ἐκπεσοῦσα, ἀφανισθεῖσα.—30. *nec . . . cura reponi*] τῆς φράσεως τὸ ἀήθες ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἡ *virtus* παρίσταται ὡς νοσοῦσα καὶ βουλομένη, ἐνῶ ὡς ὑποκείμενον περιεμένομεν μᾶλλον τὸ *deteriores*: «Οἱ γινόμενοι κακοὶ (οἱ δειλοὶ) δὲν φροντίζουνσιν, ὅπως ἀποκαταστήσωσιν (*reponi* =*restitui*) ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀληθῆ ἀρετὴν, εὐθύς ὡς αὕτη ἐξαφανισθῇ». Ἄλλ' ἀντὶ τούτου κατὰ προσωποποιίαν λέγεται: «ἡ ἀληθὴς ἀρετὴ ἀπαξιοῖ (*non curat*) ν' ἀποκατασταθῇ κτλ». Περὶ τῆς

ἐννοίας προβλ. Τυρταίου 8, 12 *τρεσσάντων δ' ἀνδρῶν πᾶσ' ἀπό-
λωλεν ἀρετήν*.

31. si pugnata... cerva, erit ille fortis] σύγκρισις ἀπὸ τοῦ
ἀδυνάτου. Ὁ νοῦς : ὅπως εἶναι ἀδύνατον νὰ μάχηται ἔλαφος κτλ.,
οὕτως εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι ἀνδρεῖος κτλ. — 33. perfidis se
credidit] εἰρωνικὴ οὐνδεσις δύο ἐναντίων ἐννοιῶν. Ὁ τόνος
πίπτει ἐπὶ τὸ perfidis, ὅπερ καθιστᾷ βαρύτερον τὸ ὄνειδος τῆς
παραδόσεως· διότι οἱ παραδοθέντες ἐνεπίστευσαν ἑαυτοὺς εἰς
ἐκείνους, ὧν ἦτο γνωστὴ ἡ ἀπιστία. Ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Λιβίου
ἀποδίδεται τῷ Ἀννίβᾳ perfidia plus quam Punica (XXI, 4,
9). — Marte altero] «διὰ δευτέρου πολέμου». — proteret] «θὰ
κατασυντρίψῃ», ἡ ἰσχυρὰ ἔκφρασις χάριν τῆς ἀντιθέσεως.

35—36. lora sensit... timuitque mortem] διὰ τῆς παρα-
τακτικῆς ἐκφορᾶς τῶν δύο προτάσεων ἀποτελεῖται πρωθύστερον
προσποιοῦν εἰς τὸν λόγον ζωηρότητα· τὸ πρῶτον δηλ. γεγονός,
ὅπερ ὑπῆρξε καὶ ἡ αἰτία τοῦ νὰ ἀνεχθῶσι δειλῶς οἱ Ρωμαῖοι
στρατιῶται, ὅπως δεθῶσιν ὀπισθάγκωνα, τ. ἔ. ὁ φόβος, ἐπιφέρε-
ται ὡς δεύτερον. Ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης ἐδέχθη ἀσυγκίνητος καὶ
μετ' ἀδιαφορίας (iners) τὰ ἐπονειδίστα δεσμά, φοβούμενος τὸν
θάνατον, ἐν ᾧ ὁ ἀνδρεῖος δέχεται μετ' ἀδιαφορίας τὸν θάνα-
τον, φοβούμενος τὸ ὄνειδος. — 36. unde... sumeret] ἐκ τοῦ
inscius : «ἀγνοῶν πόθεν νὰ εὔρῃ σωτηρίαν τῆς ζωῆς». Τὸ δὲ
hic (δεικτικὴ ἀντωνυμία τοῦ α' προσώπου) = οἱ περὶ ἐμὲ στρατιῶ-
ται. Ὁ νοῦς : «ἐν μόνον ὑπῆρχεν αὐτῷ ἐν τῷ πολέμῳ μέσον σω-
τηρίας, νὰ ριψοκινδυνεύσῃ ἀνδρεῖως μαχόμενος. Ἀλλ' ἀγνοῶν
αὐτοῦ συνέχεε τὴν εἰρήνην πρὸς τὸν πόλεμον» (duello ἀρχι-
κῶς = bello). Ἡ πίστις καὶ αἱ διὰ τῆς πίστεως συνομολογούμε-
ναι συμφωνίαι ἀνῆκουσιν εἰς τὸν κατὰ τὴν εἰρήνην χρόνον, ἀλλ'
ὁ δειλὸς στρατιώτης ἀπέδειξε τὴν πίστιν ταύτην ἐν πολέμῳ (cre-
didit de hostibus), ὅπως ἀμαχητὶ σώσῃ τὴν ζωὴν του. — 38
o pudor] «ὦ αἰσχύνῃ» δηλ. τῆς Ρώμης. — 40. altior] «ὀρθου-
μένη ὑπερτέρα». Ἡ ἀφαιρ. ruinis σημαίνει τὸ ὄργανον. Ἐπὶ
τῶν ἐπονειδίστων ἐρειπίων τῆς Ἰταλίας πατοῦσα ἡ μεγάλη Καρ-
χηδὼν ὀρθοῦται ὑψηλοτέρα.

41. fertur] «ἄδεται», «λέγεται». Εἶναι ἡ συνήθης φράσις,
δι' ἧς ὁ λέγων ἐπιρρίπτει τὴν εὐθύνην τῆς διηγέσεως αὐτοῦ ἐπὶ

τῆς φήμης ἢ τῆς παραδόσεως. Ἄλλ' ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα δὲν ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ γεγονότος, ὅπερ κατ' αὐτὸν εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ἡ γενναία πράξις τοῦ Ρήγλου ἦτο τόσον ἀπίστευτος καὶ παραπλησία πρὸς τὰς μυθικὰς παραδόσεις, ὥστε ὁ Ὅρατιος ὥφειλε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λ. *fertur*, ὅπως ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν ἀντίθεσιν τοῦ ἥθους τοῦ Ρήγλου πρὸς τὸ ἥθος τῶν συγχρόνων Ρωμαίων. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ ἐν στ. 41—43 λεγόμενα ἀναφέρονται εἰς τὸν χρόνον τὸν πρὸ τοῦ λόγου τοῦ Ρήγλου, ὅτε οὗτος ἀφίκετο εἰς Ρώμην καὶ αἰχμάλωτος ὢν τῶν Καρχηδονίων ἐνεφανίζετο ὡς *capite diminutus* (=ἐστερημένος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων) καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀνάξιος νὰ τῦχῃ ἀσπασμῶν παρὰ τῆς συζύγου καὶ νὰ περιπτυχθῇ τὰ μικρὰ τέκνα.—42. *capitis minor*] ποιητικὴ ἐκφορὰ ἀντὶ τοῦ συνήθους *capite diminutus*. Ἡ δὲ γενικὴ *capitis* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *capitis damnatus*. —43. *virilem*] «ἀρρενωπὸν» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *capitis minor*. —44. *torvus*] «ἀγριωπός». —*humī posuisse*] = *in terram defixisse*. Ὀργὴν καὶ ὀδύνην ἐξεδήλου ἡ ἀρρενωπὴ ὄψις του, καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διετέλει ὁ Ρήγλος, ἕως οὔ κατώρθωσε νὰ στηρίξῃ τοὺς ἐνδοιάζοντας (*labantes*) συγκλητικούς. «Ὅτι δ' οἱ συγκλητικοὶ ἐφαίνοντο ἐνδοιάζοντες πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Ρήγλου, τοῦτο ἐξαίρει ἔτι μᾶλλον τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ. —45. *donec... firmaret... properaret*] τὸ *donec* μεθ' ὑποτακτικῆς, ὅπως δηλωθῇ ὁ σκοπὸς τοῦ ὑποκειμένου. —46. *auctor*] οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ γνώμης τινὸς εἰσηγητὴς ἐν τῇ συγκλήτῳ γινόμενος, οἱ δ' ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ συνηγοροῦντες ἐλέγοντο *suasores*. —*numquam alias*] ἐμφαντικώτερον τοῦ *non alias*: «οὐδέποτε ἄλλοτε». Ἡ πρωτοφανὴς γνώμη, ἣν εἰσηγεῖτο ὁ Ρήγλος, ἦτο πρὸς ἴδιον αὐτοῦ ὄλεθρον. —48. *egregius exsul*] «ὁ ὑπέροχος ἐξόριστος». Ὑπερεῖχε τῶν ἄλλων ὁ Ρήγλος, διότι δὲν ἠξίωσε νὰ συμπενηθῇ μετὰ τῶν πενθούντων, οὐδ' ἐφάνη τὸ παράπαν ἐνδοιάζων, ἀλλ' ἔσπευσε ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐξορίαν.

49. *atqui*] «ἀλλὰ μὴν», ἐκ τοῦ *at+qui* (ἀφαιρ. ἀόρ. ἀντ.) κυρίως=ἀλλ' ὅπωςδῆποτε. —*sciebat*] καὶ ὁ Κικέρων (ἐνθ' ἀν.) λέγει περὶ τοῦ Ρήγλου: *neque vero tum ignorabat se ad crudelissimum hostem et ad exquisita supplicia proficisci*.

sed iusiurandum conservandum putabat.—50 non aliter] ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως ἐπιφέρεται διὰ τοῦ quam si (στ. 53): «οὐχὶ ἄλλως ἢ εἰάν», ἢ καταφατικῶς: «κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον... καθὼς εἰάν».—51. dimovit] «ἀπῆλθε διωθούμενος τοὺς ἐπιπροσθούντας οἰκείους».—52. reditus] ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ reditum, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας ἐκ τῆς καταλήξεως -um; populum reditum morantum.

53. longa negotia] «τὰς ἀτελευτήτους» ὑποθέσεις καὶ ἐπομένως ἀνιαράς.—54. diiudicata lite] «μετὰ τὴν διάγνωσιν τῆς δίκης», διότι ὁ προστάτης ἢ πάτρων παρίστατο ἐπὶ δικαστηρίου καὶ συνηγόρει ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ πελατῶν.—55—56. Venafranos in agros... Tarentum]. Σπεύδει ἐκεῖ ὁ πάτρων, ἵνα ἀναζωογονηθῇ ἀπηλλαγμένος ἤδη ἀπὸ τῶν ἀνιαρῶν δικῶν. Τὸ Οὐέναφρον ἐπὶ τῆς Λατίνης ὁδοῦ ἐν Καμπανίᾳ καὶ ὁ Τάρας, ἀποικία τῶν Λοκεδαιμονίων ἐθεωροῦντο τόποι ἀναψυχῆς καὶ ἀνέσεως. Ἀλλαχοῦ δ' ὁ Ὁράτιος ἐκδηλοῖ τὴν ἐπιθυμίαν φεύγων τὰς ἐκ τῆς στρατείας ταλαιπωρίας νὰ ἐγκαταβίωσῃ ἡσυχος ἐγγὺς τοῦ Τάραντος. Τὸ Οὐέναφρον ἐφημίζετο διὰ τοὺς πλουσίους αὐτοῦ ἐλαίῳνας.

11. (III, 6)

Ἡ ᾧδὴ αὕτη ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἐπικειρθείσας μεταρρυθμίσεις. Τῷ 28 π. Χ. διώκει οὗτος τὴν ἐκτὴν ὑπατεῖαν μετὰ τοῦ Ἀγρίππου καὶ ὡς ἑκτακτον ἀρχὴν τὴν τιμητείαν, καθ' ἣν αὐστηρότατος γενόμενος ἐπηύξησε τὸ βουλευτικὸν τίμημα καὶ οὕτως ἐξέβαλε τῆς Συγκλήτου πολλοὺς ἀναξίους, ἀνωκοδόμησε δύο καὶ ὀγδοήκοντα ἱερὰ κατεστραμμένα, τὸ δὲ κυριώτατον, ἐφρόντισε περὶ τῆς τῶν ἡθῶν διορθώσεως καὶ μάλιστα περὶ τῆς ἡθικῆς ἀνυψώσεως τῆς οἰκογενείας διὰ μείζονος καθιερώσεως τοῦ γάμου.

Τοῦ ἀνορθωτικοῦ τούτου ἔργου τοῦ ἡγεμόνος εὐπρόθυμος ὑποστηρικτὴς προσέρχεται ὁ Ὁράτιος κυρῶτιον διὰ τῆς προκειμένης ᾧδης πρὸς τὴν νέαν γενεάν τὴν *Εὐδσέβειαν*. «Ἀπὸ δύο ἡδὴ γενεῶν ἐκλιπούσης τῆς ἀρετῆς ταύτης, ἣτις ἦτο χαρακτηριστικὴ τῶν παλαιῶν Ρωμαίων, ἐλεπόλασαν παντοῖα κακά, ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἡθῶν διαφθορά. Διὰ δὲ τὰ ἁμαρτήματα τῶν πατέρων τιμωρούμεθα ἡμεῖς οἱ ἀναίτιοι καὶ ἀθῶοι ἀπόγονοι. Παρημέλουν ἐκεῖνοι τῶν ναῶν, ὥστε νὰ κατακρημνισθῶσι, καὶ ὀλιγώρουν τῆς ἱερότητος τοῦ γάμου. Ἐπακολούθημα λοιπὸν τῆς περὶ τὰ θεῖα ὀλιγορίας ὑπῆρξεν ἡ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἡθικὴ παράλυσις τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας. Ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τοιούτων πατέρων

Γ. Γρατσίατον, Ὁρατίου Ὁδαί. Ἐκδ. 4η 1958

4

ἐγεννήθη ἡ νεότης ἐκείνη ἡ κατατροπώσασα τὸν Πύρρον, τὸν Ἀντίοχον καὶ τὸν Ἀννίβαν. Ἡ γενεὰ ἐκείνων διῆγεν ἐν σωφροσύνῃ, βίου ἀπλό-
τητι καὶ ἡθῶν αὐστηρότητι. Τὰ πάντα μαραινει ὁ μέγας καὶ πανδαμάτωρ
χρόνος· καὶ τῶν Ρωμαίων ἡ ἀρχὴ ἀφεύκτως θὰ καταπέσῃ, ἐὰν μὴ ἐπέλθῃ
ἐγκαιρὸς ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ. Τρεῖς γενεαὶ παρήλθον ἡ μία χεῖρων
τῆς ἄλλης καὶ ἡ μέλλουσα ἔτι χεῖρων.

(*Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφὴ*)

1. delicta] ἦτοι ἐμφυλίους πολέμους, ὀλιγοῦριαν περὶ τὰ θεῖα,
ἡθῶν παράλυσιν, ἅτινα ἁμαρτήματα ἤρξαντο νὰ ἐπιπολάζωσι
κατὰ τὰς δύο προηγουμένας γενεὰς (maiorum). ἦτοι ἀπὸ τῶν
χρόνων περίπου τοῦ Σύλλα (88 π. Χ.). — immeritus] ἐναντιω-
ματικὴ ἡ σχέσις πρὸς τὴν πρότασιν delicta lues : «καίπερ ἀναί-
τιος ὢν θ' ἀποτίσῃς τὰ ἁμαρτήματα τῶν προγόνων». Πρὸβλ.
Σολ. ἀπ. 13 : ἀνάιτιοι ἔργα τείνουσιν ἢ παῖδες τούτων ἢ γέ-
νος ὧν ὀπίσω. Εὐριπ. ἀποσπ. Ἀλκμ. 7 : τὰ τῶν τεκόντων
σφάλματ' εἰς τοὺς ἐκγόνους θεοὶ τρέπουσιν.

2. donec templa refeceris] «ἕως οὗ ἀνακαινίσῃς», τ. ἔ. ἐφ'
ὅσον δὲν ἀνακαινίζεις τοὺς ναοὺς· templum κυρίως εἶναι τειρά-
γωνος χώρος γῆς (τέμενος, πλινθίον) περιοριζόμενος ὑπὸ τοῦ
οἰωνοσκόπου καὶ διὰ τινων τυπικῶν τελετῶν καθιερούμενος· aedes
εἶναι οἰκοδόμημα χρησιμεῦον εἰς λατρείαν θεοῦ τινος. Κατὰ
ταῦτα χωροὶ τινες, ὡς τὰ rostra καὶ ἡ Curia, ἦσαν templa,
καὶ ἂν μὴ ἦσαν πρὸς λατρείαν προωρισμένα. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα
τοῦτο δὲν ἤρμοζε πρὸς τινὰς aedes, οἷον πρὸς τὰς κυκλοτερεῖς
τῆς Vestae. Ἀλλ' ὕστερον τὰ δύο ὀνόματα κατέστησαν συνώ-
νυμα, ἰδίᾳ δὲ τὰ μὲν templa ἐδήλουν τοὺς νεωτέρους καὶ μεγα-
λοπρεπεῖς ναοὺς, αἱ δὲ aedes τοὺς ἀρχαιότερους καὶ μικροτέρους.
—3. labentes] ἀνήκει καὶ εἰς τὸ templa (labentia) —4. foe-
da... fumo] αἱ εἰκόνες τῶν θεῶν παρεμορφώθησαν ὑπὸ τοῦ
καπνοῦ τῶν θυσιῶν ἢ ἐκ πυρκαϊᾶς τῶν ναῶν χωρὶς ν' ἀνακαι-
νισθῶσι. Περὶ δὲ τοῦ ἔργου τοῦ Αὐγουστοῦ λέγει ὁ Σουητώνιος
(Aug. 30) aede sacras vetustate collapsas aut incendio ab-
sumptas refecit.

5. dis te minorem κτλ] «ὑποτασσόμενος τοῖς θεοῖς ἄρχεις».
—6. hinc] κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἐπόμενον refer νοητέον τὸ
ῥ. repete : «ἀπὸ τούτων λάμβανε πᾶσαν ἀρχήν, εἰς τοὺς ἀνά-

«φερε τὴν ἔκβασιν». Τὸ *principium* ἐν τῷ μέτρῳ ληπτέον ὡς τρισύλλαβον.—7. *neglecti*] «ἐπειδὴ ὀλιγορήθησαν».

8. *luctuosae*] κατὰ πρόληψιν διορισμός: *ut luctuosa sit*, «ὥστε βαρέως νὰ πενθῇ ἐπὶ τοῖς κακοῖς τούτοις». Τὰ ἐκ τῆς ἀσεβείας κακὰ καταδεικνύονται ἐφεξῆς διὰ διαφορῶν ιστορικῶν γεγονότων, καθ' ὃ ἡττήθησαν ἢ ἐκινδύνευσαν οἱ Ῥωμαῖοι.

9. *Monaeses*] ὁ *Μοναίσης* ἦτο ἐπιφανὴς Πάρθος, ὅστις καταφυγὼν τῷ 37 π. Χ. παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν ὅτι θ' ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Ἀρσακειδῶν. Ἀλλὰ τῷ ἐπιόντι ἔτει ὑποστρέψας πρὸ τῆς ἐκστρατείας οἴκαδε διηλλάγη πρὸς τὸν βασιλέα Φραάτην καὶ κατενίκησε δύο λεγεῶνας τοῦ Ἀντωνίου, ὧν ἡγεῖτο ὁ Ὀλπιος Στατιανός.—*Pacori manus*] «ἡ στρατιὰ τοῦ Πακωροῦ». Ὁ Πακωρός, υἱὸς τοῦ Ὀρόδου βασιλέως τῶν Πάρθων, κατετρόπωσε τῷ 40 π. Χ. τὸν ὑπαρχον (*legatum*) τοῦ Ἀντωνίου Δεκίδιον Σάξαν.

10. *non auspicatos impetus*] «τὰς οὐχὶ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς γενομένας ἡμετέρας ἐφόδους».—*contudit*] = κατέθραυσεν.—11. *praedam*] δηλ. *nostram*, ἐκ τοῦ προηγουμένου *nostros* «τὴν ἀφ' ἡμῶν ἀρπαγεῖσαν λείαν». — 12. *renidet*] «ἀπαστράπτει», «λάμπει ἐκ χαρᾶς, ὅτι προσέθηκε (*adiecisse*) τὴν ἀφ' ἡμῶν λείαν εἰς τὰ λεπτὰ αὐτοῦ περιδέραια». Οἱ μεγιστᾶνες τῶν Περσῶν ἔφερον λεπτὰ περιδέραια ὡς σημεῖον τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν.

13—14. *paene*] σύναπτε μετὰ τοῦ *delevit*: «τὴν πόλιν κατεχομένην ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων μικροῦ δεῖν κατέστρεψαν οἱ βάρβαροι τοῦ Βορρά (*Dacus*) καὶ τοῦ νότου (*Aethiops*).—*seditionibus*] ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τοῦ Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβιανοῦ. Μετὰ τοῦ Ἀντωνίου συνεμάχησαν οἱ Δακοὶ καὶ οἱ Αἰθίοπες, ἦτοι ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος τῆς Κλεοπάτρας.—15. *classe formidatus*] «διὰ τοῦ στόλου ἐπίφοβος» ὑπονοοῦνται αἱ 200 νῆες τῆς Κλεοπάτρας.—16. *melior*] «κρείττων», «ὑπέρτερος».

17. *fecunda culpaе saecula*] τὸ *culpaе* ἑξαργάται ἐκ τοῦ *fecunda*: «αἱ ἁμαρτωλαὶ γενεαί».—18. Τῆς ἀσεβείας ἐπακολούθημα ὑπῆρξεν ἡ ἀνηθικότης, ἣτις πρῶτον μὲν ἐμόλυνε τὸν γάμον, τὴν ἀγνότητα τοῦ γένους καὶ τὸν οἰκογενειακὸν βίον (*domos*), εἶτα δὲ ἐντεῦθεν, ὡς ἀπὸ πηγῆς, ἐκρέουσα οἶονεὶ λοιμώδης τις

κόσος ἐπεξετάθη ἐπὶ πάντα τὸν δῆμον. Εἰς τὰς ἐφεξῆς τρεῖς στροφὰς περιγράφεται ὁ ἐκφυλισμὸς τῆς νεωτέρας οἰκογενείας.

21. *motus Ionicos*] ὀρχηστικὰς κινήσεις ἀκολάστους, εἰς ἃς ἠρέσκοντο οἱ ἡδυπαθεῖς Ἴωνες.—22. *matura*] ἐνταῦθα οὐχὶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *nubilis* (ὥραία γάμου), ἀλλὰ κατηγορηματικῶς ἀντὶ ἐπιρρήματος *mature*=προώρως, πρωίμως, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ἐπόμενον *iam nunc*.—*fingitur*] «διαπλάσσεται», «διαμορφοῦται» (= *eruditur, formatur*).—*artibus*] δηλ. *amatoriis* ἢ *meretriciis*: «διὰ τῶν ἐρωτικῶν τεχνασμάτων».—23. *iam nunc*] «εὐθὺς ἀπὸ τοῦδε», τ. ἔ. ἐν πρωίμῳ ἡλικίᾳ.—24. *de tenero... ungui*] «ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων», πρβλ. Κικερ. *ad famil. I, 6, mihi a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis est cognitus*. Ἐν τῇ ὅλῃ στροφῇ ὁ Ὅρατιος ἐμφανίζει τὴν Ρωμαίαν κόρην ἀπὸ τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας μέχρι τοῦ χρόνου, καθ' ὃν γίνεται ὥραία γάμου. λαμβάνουσιν διαρκῶς ἀπαίσια διδάγματα ἠθικῆς διαφθορᾶς.

25. *mox*] «εὐθὺς κατόπιν» δηλ. τοῦ γάμου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πρόσθεν ἄγαμον βίον.—*iuniores*] δηλ. τῆς συζύγου.—26. *inter mariti vina*] ἐν συμποσίοις ὑπὸ τοῦ συζύγου παρατιθεμένοις, ἔνθα οὐδόλως ὤφειλεν αὕτη νὰ εἶναι παροῦσα.—*neque eligit cui donet*] καὶ δὲν παρέχει κατ' ἐκλογὴν τὰς ἀπηγορευμένας ἡδονὰς ἐν τῇ σπουδῇ καὶ ἐν τῷ σκότει, ἀλλὰ δημοσίᾳ καὶ ἐν τῷ φανερῷ συνειδότης τοῦ συζύγου ὑπακούει εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ τυχόντος, εἴτε οὗτος εἶναι μεταπράτης (*institor*) εἴτε πλούσιος ἔμπορος.—29. *iussa* δηλ. *surgere*, ἐκ τοῦ ἐπομένου *surgit*.—*coram*] «δημοσίᾳ» διορίζει τὸ *iussa*.—*non sine conscio marito*] διορίζει τὸ *surgit* καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὸ *impermissa gaudia*.—31. *navis Hispanae*] «κύριος Ἰσπανικῆς νεῶς», τ. ἔ. ἀσχολούμενος περὶ τὸ ἰσπανικὸν ἐμπόριον, ἥτοι περὶ τὰ μέταλλα, μόλυβδον, χρυσόν, χαλκὸν κτλ., ἅτινα ἐξήγοντο ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης.—32. *pretiosus emptor*] «ἀγοραστὴς δίδων μεγάλας τιμὰς (*pretiosus* = *qui dat magna pretia*) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *cui donet* (στ. 27). Ὁ δὲ πληθυντικὸς *dedecorum* ἔνεκα τῆς ἐν τῷ οὐσιαστικῷ *emptor* περιεχομένης ἐννοίας τῆς ἐπαναλήψεως.

33. Ἐν ταῖς ἐφεξῆς τρισὶ στροφαῖς ἀντιτίθεται πρὸς τὴν σύγχρονον οἰκογένειαν (*his parentibus*) ἡ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν Λιβυκῶν πολέμων ὑπάρξασα. Ἰδιαίτατα δὲ ἀντιτίθενται οἱ στ. 33—36 πρὸς

τοὺς 9—16.—34. sanguine Punico] ἀφαιρετ. ὀργανική: «διὰ λιβυκοῦ αἵματος», τ. ἔ. κατὰ τὸν πρῶτον Λιβυκὸν ἢ Καρχηδονικὸν πόλεμον.—35 cecidit] «πλήξασα κατέρριψεν», ἡ εἰκὼν ἀπὸ τοῦ πίπτοντος δένδρου εἰλημμένη, πρβλ. Ὅμ. Ἰλ. Β, 482: **δδ' ἤριπεν, ὥς ὅτε τις δρυς ἤριπεν.** Ὁ Ἀντίοχος, βασιλεὺς τῆς Συρίας (223—187 π. Χ.), ἡττήθη ἐν Μαγνησίᾳ ὑπὸ τοῦ Σκίπωνος (τῷ 190 π. Χ.). Καλεῖ ὁ Ὁράτιος τὸν Ἀντίοχον ingentem οὐχὶ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ (Magnus) ἀλλ' ἔχων ἐν νῷ τὰς μεγάλας δυνάμεις, ἃς οὗτος διέθετεν, ὅπως τὸν Ἀννίβαν καλεῖ dirum «δεινόν».—36. Hannibalemque] ὁ Ἀννίβας, ὥς γνωστόν, κατέφυγεν πρὸς τὸν Ἀντίοχον.

37. rusticorum militum] «ἀγροίκων (τ.ἔ. ἀγροδιαίτων) στρατιωτῶν», οἵοι ἦσαν κυρίως οἱ Σαβῖνοι.—mascula proles] «ἀρρενωπὸς γόνος», τ.ἔ. μὴ ἐκθηλυνθείς.—39. versare] «ν' ἀναπολῇ», «ν' ἀναστρέφῃ», Τὸ δὲ Sabellis συνεφώνησε πρὸς τὸ ligonibus καθ' ὑπαλλαγὴν ἀντὶ νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὸ glaebas (=βώλους).—40. ad arbitrium matris] ἡ μήτηρ διώκει τὴν ἐργασίαν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ ἀγρῷ ἐπιμελῶς καὶ μετ' αὐστηρότητος, ὥστε τὰ τέκνα εἰς πᾶν αὐτῆς νεῦμα νὰ ὑπηρετῶσι προθύμως καὶ εὐπειθῶς.—41. fustes] «ξύλα πρὸς παρασκευὴν πυρᾶς».—ubi mutaret... demeret] χρονικὴ πρότασις καθ' ὑποτακτικὴν πρὸς δήλωσιν ἐπαναλήψεως καὶ πράξεως, ἥτις σύνταξις εἶναι συνήθης μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος.—42. mutaret umbras] «μετήλλασσε τὰς σκιάς», ποιητικὴ παράστασις τῆς προσεγγιζούσης ἐσπέρας. Ἐν ᾧ δηλ. ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου τὰ ὄρη ρίπτουσι τὴν σκιάν των πρὸς τὴν δυτικὴν πλευράν, δυομένου ρίπτουσιν αὐτὴν πρὸς τὴν ἀνατολικήν.—iuga demeret] «ἀφῆρει τοὺς ζυγούς ἀπὸ τῶν κατεπεπονημένων βοῶν». Διὰ τούτων συνεχίζεται ἡ περιγραφὴ τῆς ἐσπέρας, πρβ. τὸ Ὅμηρ. **βουλευτός.**

43—44. amicum tempus] «φέρων τὸν εὐάρεστον χρόνον», τ. ἔ. τὴν ἐσπέραν καθ' ἣν οἱ γεωργοὶ ἀναπαύονται.—abeunte] «διὰ τοῦ ἀποχωροῦντος ἄρματος». Παρατήρει τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ agens.

45. damnosus dies] «ὁ πανδαμάτωρ χρόνος».—imminuit] πρβλ. Σοφ. Αἴαν. 714: **πανθ' ὁ μέγας χρόνος μαγαίνει.**—46. avis] ἀφαιρετ. συγκρ. βραχυλογικῶς ἀντὶ avorum aetate. —

μοx daturos] «οἷτινες μέλλομεν νὰ γεννήσωμεν μετ' ὀλίγον γενεὰν χεῖρονα», ἔαν δηλ. μὴ φροντίσωμεν περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἡμῶν διορθώσεως.

11. (I, 21)

Εὐχαριστῶν τῷ Ἀπόλλωνι ὁ Ὀκταβιανὸς ἐπὶ ταῖς νίκαις, κατέστησε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καὶ ἐτέλεσε τῷ 28 π.Χ. τοὺς Ludos Actiacos καὶ καθιέρωσεν ἐπὶ τοῦ Παλατινοῦ λόφου τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ θεοῦ τούτου. Ὁ Ἀπόλλων ἐγένετο τοῦ λοιποῦ ὁ προστάτης τοῦ νέου κράτους. Πρὸς τιμὴν δ' αὐτοῦ καὶ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς τούτων μητρὸς Λητοῦς ἤγετο κατ' ἔτος ἑορτή, καθ' ἣν εὐγενεῖς παῖδες καὶ κόραι ἤδον καὶ ὠρχοῦντο. Ἐκ τοιαύτης τινὸς ἀφορμῆς ἐποιήθη πιθανῶς ἡ προκειμένη ᾠδή, ἥτις εἶναι ὕμνος εἰς τοὺς εἰρημένους θεοὺς καὶ εὐχὴ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, ὅπως σώξῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν *πρῶτον πολίτην*, τὸν Καίσαρα.

Ἐχει δὲ ἡ ᾠδή τύπον χορικοῦ ᾠσματος. Ὁ πρῶτος στίχος τῆς πρώτης στροφῆς ἄδεται ὑπὸ τῶν παίδων ὡς πρώτου ἡμιχορίου, ὁ δευτέρος ὑπὸ τῶν παρθένων ὡς δευτέρου ἡμιχορίου καὶ ὁ τρίτος καὶ τέταρτος ἄδονται ὁμοῦ ὑφ' ὅλου τοῦ χοροῦ. Εὐρυνομένου δ' ἐφεξῆς τοῦ σχήματος τούτου, ἡ δευτέρα στροφή ἄδεται ὑπὸ τῶν παίδων, ἡ τρίτη ὑπὸ τῶν παρθένων καὶ ἡ τετάρτη ὑφ' ὅλου τοῦ χοροῦ.

(Μέτρον — τρίτη Ἀσκληπιάδειος στροφή)

1. Dianam] ἡ πρώτη συλλαβὴ μακρά, ὅπως καὶ παρὰ Βεργιλίῳ Αἰν. 1, 499.—dicite]=ὑμνεῖτε. Τὸ dicere συνώνυμον τῷ canere—2. intonsum] πρβλ. Ὀμ. Ἰλιάδ.: *Φοῖβος ἀκερσεκόμης*, ὅπερ ἦτο σύμβολον τῆς αἰωνίας νεότητος. Καλεῖται Κύνθιος ὁ Ἀπόλλων ἀπὸ τοῦ ἐν Δήλῳ ὄρους, ἔνθα ἐπιστεύετο ὅτι ἐγεννήθη. Παρατήρει δ' ὅτι αἱ μὲν τρυφεραὶ παρθένοι προτρέπονται ὑπὸ τῶν παίδων νὰ ὑμνῶσι τὴν Ἀρτεμιν, τ. ἔ: *τὴν κόρην τὴν ἀει ἄδμήταν* (Σοφ. Ἡλ. 1239), οἱ δὲ παῖδες ὑπὸ τῶν παρθένων τὸν Ἀπόλλωνα τὸν αἰωνίως νέον.—3. Latonam] ἡ Λητώ ὀφείλει νὰ ὑμνηθῇ ὡς οὖσα μήτηρ τῶν δύο θεῶν, πρβλ. Ὀμ. Ὑμν. εἰς Ἀπόλλ. 14: *χαῖρε, μάκαιρ', ὦ Λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα*.

3—4. supremo Iovi] δοτικὴ ἐν σημασίᾳ ποιητικοῦ αἰτίου διορίζουσα τὸ dilectam, πρβλ. τὸ Ὀμηρ. *κηρόθει φιλέειν* (Ὀδυσ. Ο, 370).

5. laetam fluviiis] «τὴν ἐπὶ τοῖς ποταμοῖς τερπομένην». Ἡ

Ἄρτεμις ἐκαλεῖτο **ποταμία**. — *nemorum coma*] «ἐπὶ τῇ κόμῃ τῶν ἄλσων», τ.ἔ. ἐπὶ τῷ φυλλώματι, εἰς τὰ φυλλώδη ἄλση. Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς λ. *coma* προβλ. Ὅμ. Ὀδ. Ψ, 192 **ἀπέκοψα κόμην τανυφύλλου ἐλαίης**. Φυσικὸν ἦτο ἡ θεὰ τοῦ κυνηγίου ν' ἀγαπᾷ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ δάση, οὗ ἔνεκα ἐκαλεῖτο καὶ *Nemorensis*. — 6. *gelido Alcido*] «ἐπὶ τοῦ παγεροῦ Ἀλγίδου», ὄρους ἐγγὺς τοῦ Τουσκούλου, ὁρατοῦ ἀπὸ τῆς Ρώμης, ὅπερ ἀλλαχοῦ καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου (III, 83, 9) *nivalis*.

7. Τὰ δάση τοῦ Ἀρκαδικοῦ ὄρους Ἐρυμάνθου καλοῦνται *nigrae* ἔνεκα τοῦ ὑπομέλανος χρώματος τῶν φύλλων τῆς πίτυος καὶ τῆς ἐλάτης, τὰ δὲ τοῦ Κράγου, ὄρους τῆς Λυκίας (ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις **Λύκι' ὄρεα διάσσει**, Σοφ. Οἶδ. Τύρ. 208), ἔνεκα τοῦ καθαρωτέρου πρασίνου χρώματος τῶν ἐπ' αὐτοῦ φυομένων φηγῶν, λαρίκων καὶ ἄλλων τοιούτων δένδρων καλοῦνται *virides*.

9. Φονεύσας ὁ Ἀπόλλων τὸν ὄφιν Πύθωνα κατῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Θεσσαλικῶν Τεμπῶν, ἔνθα ἐκαθαρίσθη ἐν τῷ Πηνειῷ ποταμῷ καὶ ἀπέκοψε τὸν ἱερὸν κλάδον τῆς δάφνης, δι' οὗ ἔστεφάνωσε τὸ μέτωπόν του. — *tollite laudibus*] «ἐγκωμιάσατε», «ὑμνήσατε». — 11—12. *insignem umerum*] ὁ διὰ τὴν φαρέτραν καὶ τὴν λύραν ἀριπρεπὴς τοῦ θεοῦ ὤμος, ὡς ὢν τὸ μέρος τοῦ σώματος τὸ φέρον ταῦτα (κυρίως ἡ μὲν φαρέτρα ἐφέρετο ὀπισθεν τῶν ὤμων, ἡ δὲ λύρα ἐστηρίζετο πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου), κεῖται ἀντὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι **ἀργυρότοξος, μουσηγέτης, κιθαρωδός**. Ἡ δὲ λύρα καλεῖται *fraterna* ὡς εὐρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, ὅστις ἐδώρησεν αὐτὴν τῷ Ἀπόλλωνι.

13. *Hic*] ὁ Ἀπόλλων ὡς **ἀποτροπῆαιος** ἢ **ἀλεξίκακος** (*averruncus*). — *bellum lacrimosum*] τὸν **πολύδακρυν, δακρυόεντα** πόλεμον (Ὁμηρος). Ἰκετεύουσι τὸν θεὸν οὐχὶ περὶ τῆς εἰρήνης ἀλλ' ὅπως τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου ἐπιπέσωσιν ἐπὶ τοὺς Πάρθους καὶ τοὺς Βρετανοὺς, οὐχὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τῶν Ρωμαίων. — 14 *príncipe*] ἡ προσηγορία *princeps* ἢ τῷ Ὀκταβιανῷ δοθεῖσα ἦτο βραχύτερος τύπος οὐχὶ τοῦ «*princeps senatus*», εἰ καὶ ἔλαβεν οὗτος καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην, ἀλλὰ τοῦ *princeps in re publica* ἢ τοῦ *princeps civitatis*, ὥστε *princeps* = **ὁ πρῶτος πολίτης**.

15. *Persas*] ἦτοι τοὺς Πάρθους, παρ' οἷς ἐξεροράγη στάσις

ἔνεκα τῆς περὶ τοῦ θρόνου ἔριδος Φραάτου καὶ Τιριδάτου. Καὶ ἐν Βρετανία ἐπεκράτουν ἐσωτερικαὶ ταραχαί. Κατὰ τούτων παρεσκευάζεται νὰ στρατεύσῃ ὁ Ὀκταβιανὸς (πρβ. ῥδ. 10). — *vestra prece*] τὰ ἡμιχρόνια ἀπευθύνονται πρὸς ἀλλήλα.

13. (I, 31)

Προσευχὴ τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, οὗ ὁ ναὸς καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου τῷ 28 π. Χ. (πρβλ. ῥδ. 12) ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου. Τὸν ναὸν ἐκόσμηι καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Σκόπα πεποιημένον ἄγαλμα τοῦ «κιθαρωδοῦ Ἀπόλλωνος». Τί δ' αἰτεῖται ὁ ποιητὴς παρὰ τοῦ προστάτου αὐτοῦ θεοῦ; Οὐχὶ ἄφθονα σπαρτά, παχείας ἀγέλας, χρυσὸν καὶ ἐλέφαντα, οὐχὶ εὐκάρπους ἀμπελῶνας, ἐφήμερα ταῦτα πάντα ἀγαθὰ καὶ τῶν πολλῶν ἴδια. Οὔτε τοὺς εὐτυχήσαντας νὰ παρασκευάζωσι καλλίστους οἶνους ζηλεύει, οὔτε τὸν ἔμπορον τὸν ἀντὶ πολλῶν καὶ δεινῶν κινδύνων ἀγοράζοντα καὶ πίνοντα τούτους φθονεῖ. «Μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ἢ τοιαύτη εὐτυχία ἐλαΐται καὶ χόρτα, ἰδοὺ ἡ εὐάρεστος τροφή μου. Δός μοι, νιὲ τῆς Αἰητοῦς, ν' ἀπολαύσω ἐν ὑγείᾳ τῆς μικρᾶς μου περιουσίας, ἣτις μοὶ ὑπεραρκεῖ, καὶ νὰ περάσω γῆρας ὥραϊον καὶ εὐθαλές, ἀκμαῖος τὸν νοῦν καὶ ἀσκῶν τὴν ποιητικὴν μου τέχνην».

(Μέτρον — Ἀλκαϊκὴ στροφὴ)

1. *dedicatum*] λέγεται *dedicare deum* (Apollinem), ὅπως λέγεται καὶ *dedicare aedem*. Ἴσως δὲ μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος σύνταξιν, διότι ἐν τῷ ναῷ ὑπῆρχε καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. — *poscit*] ἐντιονώτερον τοῦ ἐπομένου *orat*. — 2. *vates* ἐμφαντικὴ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου θέσις τῆς λέξεως· Ὁ λυρικὸς ποιητὴς ἔχει ἰδιαιτέραν ἀξίωσιν παρὰ τοῦ προστάτου τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἐμπνέοντος τὴν τέχνην αὐτοῦ. — *ponum liquoirem*] «νέον οἶνον», ὡς ἀπαρχὴν δηλ. ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ ἔτους, ὅπως ἦτο σύνηθες ἐν ταῖς θυσίαις. Ἄλλως δὲ καὶ ἡ σπονδὴ νέου οἶνου ἤρμοζε πρὸς τὸν νέον ναόν. — 3. *opimae*] «τῆς πλουσίας». — 4. *Segetes feraces*] «τὰ εὐκαρπα λήια». Γνωστὴ ἦτο ἡ Σαρδὼ διὰ τὴν ἄφθονον παραγωγὴν σίτου (πρβλ. Στράβωνα V κεφ. 7: *ἐστὶ δὲ αὐτῆς (τῆς Σαρδόνης) τὸ πολὺ μέρος τραχὺ καὶ οὐκ εἰρηναῖον, πολὺ δὲ καὶ χώραν ἔχον εὐδαίμονα τοῖς πᾶσι, σίτῳ δὲ καὶ διαφερόντως*).

5. *aestuosae*] «τῆς καυστικῆς». Διὰ τὸ θερμὸν τοῦ κλίμα-

τος ἐν Καλαβρίᾳ διεχεύμαζον τὰ ποίμνια.—grata] «τὰ εὐάρεστα εἰς τὴν ὄψιν». Κατ' ἄλλους ἦτον πιθανῶς τὰ ποίμνια λέγονται grata ὡς εὐγνώμονα πρὸς τοὺς κυρίους των, οἵτινες ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτων ἐρίου ἀπελάμβανον ἀφθονον κέρδος.—6. non aurum aut ebur Indicum] συνήθης ποιητικὴ παράστασις τοῦ ἐξ Ἀνατολῆς πλούτου.—7 Liris] ὁ ποταμὸς Λεῖρις (nūn Gari-gliano) διαρρέει τὰς οἰνοφόρους πεδιάδας (rura) τῆς Καμπανίας. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἐγγὺς τῆς θαλάσσης εἶναι ὁ ager Falernus καὶ οὐχὶ μακρὰν ὁ mons Massicus.—7—8. quieta aqua taciturnus] «ὁ διὰ τοῦ ἡρέμου ροῦ σιωπηλός», τ. ἔ. ὁ ἀθόρυβος ποταμός.—mordet] κυρίως «δάκνει», τ. ἔ. ἐπιψαύει, παραρρέει (perstringit, lambit).

9. premant...falce] «ἄς κλαδεύωσι διὰ Καληνοῦ κλαδευτηρίου», ποιητικὴ παράστασις τῆς πλουσίας κτήσεως: ἄς τρυγῶσι τοὺς πλουσίους ἀμπελώνας των, δὲν τοὺς ζηλεύω. Τὸ premant =reprimant, ὅπερ σημαίνει περιστέλλειν διὰ τῆς κλαδεύσεως τὴν ἀκόλαστον βλάστησιν τοῦ κλήματος. Τὸ ἐπίθετον Calena διορίζει κατὰ τινα ὑπαλλαγὴν τὸ falce, ἐν ᾧ ἔπρεπε φυσικώτερον νὰ διορίζη τὸ vitem. Τὸ δὲ vitem ἀντικείμενον τοῦ premant καὶ τοῦ dedit.—11. exsiccet] «ἄς ξηραίνη», τ. ἔ. ἄς «ἐκπίνη», ὅπερ δηλωτικὸν τῆς ἀπληστίας τοῦ πίνοντος.—culullis] «διὰ κυλίκων». Οὕτως ἐκαλοῦντο κυρίως τὰ πῆλινα ποτήρια, ὧν ἐποιοῦντο χοῦσιν ἐν ταῖς σπονδαῖς οἱ ποντίφικες καὶ αἱ Ἑστιάδες. Ἀλλ' ὁ πλούσιος ἔμπορος πίνων ἀπλήστως μεταχειρίζεται οὐχὶ πῆλινα τοιαῦτα ποτήρια, ἀλλὰ χρυσᾶ. Παρὰ τὸν προμνημονευθέντα πλούσιον κάτοχον τῶν ἀμπελώνων παρατίθεται ὁ πλούσιος ἔμπορος.

12. vina reparata] «οἶνοι ἀνταλλαγέντες ἀντὶ Συριακῶν ἐμπορευμάτων», τ. ἔ. ἀγορασθέντες ἐκ τῆς προσόδου τῆς ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ τῆς ἄλλης Ἀνατολῆς κομιζομένων ἐμπορευμάτων (τ. ἔ. μύρων, πορφύρας κτλ.). Τὸ reparare (ἀντικησασθαί τι, ἀντιλαβεῖν) σημαίνει κυρίως κτᾶσθαί τι εἰς ἀναπλήρωσιν προσγενομένης βλάβης (πρβλ. ῥδ. 8, στ. 24).

13—14. dis carus ipsis] εἰρωνικῶς, ὅπως δεικνύει καὶ τὸ μεθ' ὑπερβολῆς εἰρημένον ter et quater anno. Ὁ νοῦς: ἄς πίνῃ μὲ χρυσᾶ ποτήρια τὸν πολῦτιμον οἶνόν του ὁ πλούσιος ἔμπορος δὲν τὸν ζηλεύω διὰ τὴν τοσαύτην εὐδαιμονίαν του καὶ φυσικὰ

φραντάζεται ὅτι εἶναι καὶ φίλτατος (οὐχὶ τῆς τύχης, ὅπως ὁ πλούσιος ἀμπελοκτήμων, ἀλλὰ) αὐτῶν τῶν θεῶν, ἀφ' οὗ τόσον συχνὰ ἐντὸς τοῦ ἔτους διαπλέει τὸν Ὠκεανὸν χωρὶς νὰ ναυαγήσῃ.— *quippe revisens*] «ἄτε δὴ ἐπαναβλέπων». Ἡ μετὰ μετοχῆς σύνταξις τοῦ *quippe* (ἀντὶ τῆς παρὰ τοῖς δοκίμοις πεζογράφοις συνήθους *quippe qui* μεθ' ὑποτακτ.) ἐπιδίδει κυρίως ἀπὸ τῶν Αὐγουστειῶν χρόνων.—16. *me pascunt*] ἡ ὀριστικὴ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγουμένας ὑποτακτικὰς τὰς δηλούσας παραχώρησιν : «ἄλλοι ἄς ζῶσιν ἄλλως, ἐμὲ τρέφουσι κτλ.».

16. *cichorea*] «τὰ κιχώρια». Μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς τὴν ἑλληνικὴν λέξιν, ἡ δὲ λατινικὴ εἶναι *intubum* ἢ *intubus*.—*leves*] «ἐλαφροί», εὐπεπτοί· ἀλλαχοῦ καλεῖ ὁ Ὁράτιος τὰς μαλάχας *salubres gravi corpori* (Ἐπιδ. 2, 58). Ἡ λιτὴ δίαιτα τοῦ ποιητοῦ ἀντίκειται ζωηρῶς πρὸς τὴν ἀνωτέρω παρασταθεῖσαν πολυτελεῖ εὐωχίαν τοῦ πλουσίου.

18. *Latoe*] ὁ Ἀπόλλων ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων **Λητώος**, **Λητοῖδας**, **Λητοῖδης**.—*at*] «ἀλλὰ πρὸ πάντων». Τρία αἰτεῖται παρὰ τοῦ νιοῦ τῆς Λητοῦς ὁ ποιητὴς : *at donec precor mihi*. 1) *frui paratis* (ν' ἀρκῶμαι ἀπολαύων τῶν κεκτημένων), 2) *valido* (δηλ. *frui* ν' ἀπολαύω ὦν ὑγιῆς. 3) *interga cum mente degere senectutem nec turpen nec cithara carentem* (σώας ἔχων τὰς φρένας νὰ περάσω γῆρας μῆτε αἰσχροὺς μῆτε ἄνευ κιθάρας).

14. (III, 13)

Τῇ προτεραίᾳ τῆς 13 Ὀκτωβρίου, ὅτε οἱ ποιμένες τῆς κόμης Βανδουσίας τελοῦντες τὴν ἐορτὴν τὰ Fontanalìa ἔμελλον νὰ προσφέρωσι τὴν νενομισμένην θυσίαν εἰς τὴν ὁμώνυμον πηγὴν, λαμβάνει ἀφορμὴν ὁ ποιητὴς διὰ τῆςδε τῆς ᾠδῆς νὰ ὑμνήσῃ αὐτήν. Τὰ κρυσταλλώδη καὶ διαυγῇ αὐτῆς ὕδατα καταπηδῶσιν ἀπὸ τοῦ ἀποκρήνου πρινοσκεποῦς βράχου φλύαρα καὶ κελαρύζοντα. Ὁ δὲ ποιητὴς λατρεύει καὶ ἀγαπᾷ αὐτὴν εὐγνώμων ἐπὶ τῇ δροσερότητι καὶ τῇ ἀναψυχῇ, ἣν διὰ τῆς πυκνῆς σκιᾶς τῶν ὑπερθεῖν δένδρων παρέχει εἰς τοὺς πεπονημένους βόας καὶ τὰ πλανώμενα πρόβατα καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον. Διὰ τοῦτο μέλλει αὐριον νὰ ἐγχυθῇ εἰς αὐτὴν οἶνος γλυκύς, νὰ ριφθῶσιν ἄνθη καὶ νὰ προσενεχθῇ θυσία νεαρὸς κριός, ὃν χάριν τῆς θελκτικῆς πηγῆς μετ' ἐνδιαφέροντος περιγράφει. Τὴν λατρείαν καὶ εὐγνωμοσύνην του θέλει ὁ Ὁράτιος διὰ τοῦ ὅσματος αὐτοῦ νὰ ἐκδηλώσῃ πρὸς τὴν ἱερὰν πηγὴν καὶ ν' ἀποθανάτισῃ αὐτήν : *fies nobilium tu quoque fontium*.

(Μέτρον—τρίτη Ἀσκληπιάδειος στροφή)

1. fons Bandusiae] γενικὴ ἐπεξ., ὡς *urbs Romae flumen Galaesi*. Φαίνεται ὅτι ἡ πηγὴ δὲν ἔκειτο, ὡς πολλοὶ νομίζουσιν, ἐν τῇ Σαβινικῇ ἐπαύλει, ἀλλ' ἐν τινὶ κόμῃ τῆς ἰδίας τοῦ ποιητοῦ πατρίδος, Bandusia καλουμένη, ὡς δεικνύουσι καὶ ἄλλα ὁμοιοκατάληκτα τοπωνύμια τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, οἷον *Genusia, Venusia* κτλ. Ἀπὸ τοῦ τόπου λοιπὸν ὠνομάζετο ἡ πηγὴ, ἣν ἔξ ἀναμνήσεων ὁ ποιητὴς ἦ καὶ ἐκ νέας ἐπισκέψεως ὕμνεϊ ἐνταῦθα. —*splendidior vitro*] «διαυγεστέρα τοῦ κρυστάλλου», πρβλ. Βεργ. *Αἰν. VII 579 vitrea Funcius unda*.—2. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τὰ Fontanalia ἢ Fontinalia ἔχυντο εἰς τὰς πηγὰς οἶνος καὶ ἐρρίπτοντο ἄνθη.—3. *cras*] αὔριον δηλ. τῇ 13 Ὀκτωβρίου, καθ' ἣν θὰ τελεσθῇ ἡ ἑορτή.—*donaberis haedo*] «θὰ σοι προσενεχθῇ δῶρον (τ.ἔ. θυσιά) ἐρίφιον», δηλ. ὑπὸ τῶν ποιμενικῶν κατοίκων τῆς κόμης τῶν ἀγόντων τὴν ἑορτήν. Ἐκ τοῦ Ὀμήρου ἦδη (**Ιλ. Ψ, 148*) μανθάνομεν ὅτι ἐθύοντο κριοὶ εἰς πηγὰς.

4—5. *cui frons... primis*] «εἰς ὃ τὸ μέτωπον τὸ οἰδαινόμενον ἅμα τῇ πρώτῃ ἐκφύσει τῶν κεράτων» ποιητικὴ περιγραφὴ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας τοῦ κριοῦ.—*venerem et proelia*] «ἔρωτα καὶ μάχας», δηλ. πρὸς τοὺς ἀντιζήλους κριοὺς.—*destinat*] «προορίζει», προμηνύει. Τὸ αὐτὸ ῥῆμα ἐννοεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπομένου *frustra*, οὕτινος ἐμφαντικὴ εἶναι ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου θέσις.—6—7. *nam*] αἰτιολογικὸν τοῦ *frustra*.—*inficiet*] «θὰ βάψῃ».—*gelidos... rubro*] ἐκ μὲν τῆς ἀντιθέσεως τοῦ *rubro* προσποιεῖται εἰς τὸ ἐπίθετον *gelidos* πρὸς τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ψυχροῦ καὶ ἡ τοῦ *διανγοῦς*, ἐκ δὲ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ *gelidos* παράγεται ἐν τῷ ἐπιθέτῳ *rubro* πρὸς τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἐρυθροῦ καὶ ἡ τοῦ *θερμοῦ*.

9. *hora*] «ἡ ὥρα τοῦ ἔτους».—*Caniculae*] τ. ἔ. τοῦ Σειρίου, τοῦ λαμπροτάτου ἀστέρος ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Κυνός, ἐξ οὗ καὶ τὰ κυνικὰ καύματα, *dies caniculares*.—10. *nescit*]=*nequit* «δὲν δύναται νὰ ἄπτηται». Ἡ πηγὴ ἦτο ἐσκεπασμένη ὑπ' εὐσκίων δένδρων.—12. *vago*] οὕτω καλεῖται τὸ πλανώμενον καὶ σποράδην νεμόμενον ποῖμνιον τῶν προβάτων ἐν ἀντιθέσει τινὶ πρὸς τοὺς κεκμηκότας βοῦς, οἴνινες ἐπανέρχονται ὑπεξυγμώ-

νοι. Πρὸς τὸ ἐπίθετον *vagus* πρβλ. τὸ ὄμηρ. *πλατέ' αἰπόλια* (Ιλ. VII, 86).

13. *nobilium... fontium*] γενικὴ τοῦ ὅλου, «θὰ γίνης μία τῶν περιφήμων πηγῶν», θὰ καταλεχθῆς εἰς τὰς περιφήμους πηγάς.—*tu quoque*] ὅπως δηλ. ἡ Κασταλία, ἡ Δίρκη, ἡ Ἀρέθουσα, ἡ Ἰλποκρήνη κτλ.—14. *me dicente*] αἰτιολογικὴ μετοχὴ «διότι ἐγὼ ὑμῶν».—*ilicem*] ὁ ἐνικὸς ἀριθμὸς περιληπτικῶς «τοὺς πρίνους». Τὰ σκιερὰ δένδρα ὑψοῦντο ἐπὶ τοῦ βραχώδους σπηλαίου, ἐξ οὗ καταπηδῶσι κελαρύζοντα τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς. Ἐν ταῖς λέξεσι *loquaces Iumphae desiliunt* παρατήρει τὴν ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ γράμματος *l* παραγομένην παρήχησιν πρὸς παράστασιν τοῦ ἤχου τῶν καταπιπτόντων ὑδάτων.

15. (III, 25)

Διθύραμβος. Εἰς τὰς δεινὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς ἐν Ρώμῃ ἐπηκολούθησε διὰ τῆς ἀρίστης τοῦ Ὀκταβιανοῦ διοικήσεως περίοδος εἰρήνης, τάξεως καὶ εὐκοσμίας. Εὐγνωμονοῦντες δ' οἱ Ρωμαῖοι προσηγόρευσαν αὐτὸν Αὐγουστον δι' ἧς προσηγορίας ὁ Καῖσαρ ὑψοῦτο ὑπὲρ τοὺς ἀνθρώπους θεωρούμενος ὡς θεόπεμπτος, ὡς τις ἀντιπρόσωπος τοῦ Διὸς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπὶ τούτῳ ἐνθουσιῶν ὁ Ὁράτιος ἐποίησε τὴν προκειμένην φῶδον, ἔχουσαν διθυραμβικὸν χαρακτῆρα, ἐν ᾗ ἐμφανίζεται ἐμπεφορημένος μανίας καὶ ἐκστάσεως βακχικῆς : «Ἀφαρπάζεται ὑπὸ τοῦ Βάκχου δὲν γνωρίζει ποῦ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀτενίζουσι παράδοξα σπήλαια καὶ ἄγνωστα ἄντρα, ὄχθας ποταμῶν καὶ ἄλση· μέλλει νὰ ψάλλῃ οὐχὶ μικρόν τι οὐδὲ κατὰ τρόπον ταπεινόν, τὴν αἰωνίαν δόξαν τοῦ Καίσαρος. ἀκολουθεῖ τὸν θεόν, διότι ὀφείλει· καὶ εἶναι μὲν τοῦτο, λέγει γλυκύ, ἀλλὰ καὶ φοβερόν». Παρατηρητέον δὲ καὶ τοῦτο : ἐνῶ ὁ ποιητὴς λέγει ὅτι ὑποκείμενον τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ ἄσματος ἔσται ὁ ὕμνος τῆς δόξης τοῦ ἀποθεωθέντος Καίσαρος, διὰ τῆς εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦτο προσδιομένης ἐξάρσεως ὁ ὑπεσχημένος ὕμνος εἶναι ἐτοιμος.

(Μέτρον—πρώτη Ἀσκληπιάδειος στροφῇ)

1. Quo] «ποῦ», ἐρωτᾷ οὕτως ὁ ποιητὴς φανταζόμενος ὅτι ἀφαρπάζεται ὑπὸ τοῦ Βάκχου εἰς χώρας ἀγνώστους, ἔνθα πρὸς ἀνθρώπου ἀδυνατεῖ νὰ πατήσῃ.—2, *tui plenum*] «σοῦ ἔμπλεων», σοῦ ἐμπεφορημένον, *ἐνθεον*.—*quae nemora*] ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἐπομένων ἢ πρόθεσις *in* (σχῆμα *ἀπὸ κοινοῦ*).—3. *velox*] ἀντὶ

ἐπιρρήματος : «ταχέως», «ὀρμητικῶς». Ἡ ἔμπνευσις καθιστᾷ τὸν ποιητὴν ὑπόπτερον καὶ ταχὺν εἰς τὰς συλλήψεις τῶν ἑαυτοῦ ἰνδαλμάτων.—*mente nova*] ἀφαιρετ. τῆς ιδιότητος «ἔχων νέον πνεῦμα». Ἐχων ἐν ἑαυτῷ τὸν θεὸν δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ψυχὴν του ὡς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐμπεφορημένον νέων καὶ ἀγνώστων συναισθημάτων καὶ διανοημάτων.

3—4. *quibus antris*] δοτική (*dativus auctoris*) ὑπὸ τίνων ἄντρων θ' ἀκουσθῶ. Τὰ ἄντρα θεωρεῖ ὁ ποιητής ὡς τοὺς ἀκροατὰς τῆς ᾠδῆς αὐτοῦ. Τὰ ἄλση, τὰ σπήλαια καὶ τὰ ἄντρα εἶναι αἱ θελκτικαὶ ἐρημίαι, ἐν αἷς ὁ ποιητής ἐπινόει καὶ συλλαμβάνει τὰς ἑαυτοῦ παραστάσεις καὶ εἰκόνας.—*egregii Caesaris*] ἐξαορτάται ἐκ τοῦ *aeternum decus* : «τὸν ὑπέροχον Καίσαρα ἐν τῇ αἰωνίᾳ αὐτοῦ λάμπει».

5. *meditans*] «μελετῶν». Τὸ ρῆμα λέγεται κυρίως περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἐξεργασίας τῆς προηγουμένης τοῦ ἔσματος, ὅπερ πρόκειται νὰ ποιήσῃ ὁ ποιητής, εἶτα δὲ καὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ ποιήματος μεγαλοφώνου ἀπαγγελίας.

6. *stellis inserere et consilio Jovis*] τὸ ἀπαρέμφ. ἐξαορτάται ἐκ τοῦ *meditans* «μελετῶν τὸν ὑπέροχον Καίσαρα ἐν τῇ αἰωνίᾳ αὐτοῦ λάμπει νὰ καταλέξω μεταξὺ τῶν ἀστέρων κλπ.». Ὁ νοῦς : ἀσχολούμενος ἤδη περὶ τὴν σύνθεσιν ἔσματος ἀναφερομένου εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Καίσαρος, ὅστις μέλλει ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀστέρων καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν θεῶν, ὑπὸ τίνων ἄντρων θ' ἀκουσθῶ ;

7. *insigne*] «ὑψηλόν», τ. ἔ. ὑποκείμενον τοῦ ἔσματος μου μέλλει νὰ εἶναί τι ὑψηλόν, νέον καὶ ἄγνωστον (*recens*), ὅπερ ὑπ' οὐδενὸς ἀνθρωπίνου στόματος μέχρι τοῦδε ὑμνήθη.—8. *non secus*] «οὐχὶ ἄλλως». τ. ἔ. «κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον», τὸ δεύτερον μέρος τῆς συγκρίσεως ἀκολουθεῖ ἀνωμάλως πῶς ἐν στ. 12 : *ut mihi devio* κτλ.

9—11. *Euhias*] ἐν Θράκῃ κατ' ἀρχὰς ἐπεχωρίαζεν ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ Βάκχου. Ἐκεῖ λοιπὸν παρίσταται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἡ Εὐιάς (*Βακχίς, Μαινάς*) παρακολουθοῦσα τὸν Βάκχον ὀχούμενον ἐφ' ἄρματος.—*exsomnia*] = *insomnis* : «ἄϋπνος», «ἀκοίμητος», «γυκτιπόλος», ὡς παρακολουθοῦσα τὸ ἄρμα τοῦ θεοῦ. Τὸ ἐπίθετον δηλωτικὸν τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Βάκχης, πρβλ. Σοφ.

Ἀντιγ. *Θυίαισιν αἶσε μαινόμεναι πάννυχτοι χορεύουσιν.*—

10. Ἀναβαίνουσα ἡ Βάκχη ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν θεᾶται μακρὰν ἐν ἐκστάσει τὰ ἐξῆς τρία : τὸν ποταμὸν Ἐβρον, τὴν χιονοσκεπῇ Θοράκην καὶ τὴν ὑπὸ βαρβαρικοῦ μόνον ποδὸς πατουμένην Ροδόπην. Διὰ τοῦ *barbaro pede* κτλ. παρίσταται ἡ ἐρημία καὶ τὸ ἄγριον τῆς θέας.

12. *devio]* = *devertenti a via hominum*, «ἐκτρεπομένῳ ἀπὸ τῆς κοινῆς ὁδοῦ», τ. ἔ. ἀπομακρυνομένῳ ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναστροφῆς καὶ πλανωμένῳ εἰς ἀγνώστους χώρας.—

13. *vacuum nemus]* τὸ *vacuum* ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ *ripas* «τὰς ἐρήμους ὄχθας καὶ τὸ ἐρημον ἄλσος».—14. *libet=iuvat*, «ἡδομαι», προβλ. Εὐριπ. Βακχ. 874 : *θρώσκει* (ἡ Μαινὰς) *πεδίον παραποτάμιον ἡδομένα βροτῶν ἐρημίας σκιαροκόμου τ' ἐν ἔρνεσιν ὕλας*. Τὸ κοινὸν σημεῖον τῆς τοῦ ποιητοῦ πρὸς Βάκχην παρομοιώσεως εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου καὶ μαγικῆς θέας τῶν ἀγρίων καὶ ἐρήμων τόπων παραγομένη ἐκστασις, ἣς ἐπακολούθημα ἡ ἐξέγερσις *βακχικοῦ* ἢ *ποιητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ*.—*Naiadum potens]* περὶ τῆς συντάξεως προβλ. ᾠδ 2. στ. 1. Ὁ δεσπότης τῶν Ναϊάδων, ἦτοι τῶν νυμφῶν τῶν ὑδάτων εἶναι ὁ Βάκχος.

16. *vertere]* «ν' ἀνασπῶσιν ἐκ ρίζης». Παρ' Εὐριπίδῃ αἱ Βάκχαι (στ. 1092), ἵνα φονεύσωσι τὸν Πενθέα, ἐξακοντίζουσι κατ' αὐτοῦ *ὄξους ἐλατίνους, συγκεραυνοῦσι δρυῖνους κλάδους* καὶ *ἐξανασπῶσι τὴν ἐλάτην*, ἐφ' ἧς ἐκεῖνος ἐκάθητο. Ἐπικαλούμενος ὁ Ὁράτιος τὸν δεσπότην τῶν Βακχῶν τῶν τηλικαύτην δύναμιν ἔχουσῶν, ἐπιζητεῖ νὰ ἐξάσῃ τὴν ὁμοιότητα τῆς ὑπερφουῆς δυνάμεως τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς τὰς Βάκχας παρεχομένης πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἐμπνεόμενος ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ θεοῦ μέλλει νὰ ψάλλῃ ᾄσμα οὐχὶ ταπεινόν.—18. *mortale]* «προωρισμένον ν' ἀποθάνῃ», διότι θεοῦ ἔμπλεως εἶναι ὁ ποιητὴς καὶ εἰς θεὸν (τὸν Καίσαρα) ἀναφέρεται τὸ ᾄσμα αὐτοῦ.—*dulce periculum]* δξύμωρον, «γλυκὺς κίνδυνος», τ. ἔ. κίνδυνος πλήρης ἡδονῶν. Πρὸς τὸν θεὸν πλησιάζει τις οὐχὶ ἄνευ φρίκης, ἀλλ' ἡ φρίκη εἶναι γλυκεῖα τις.

19. *deum]* ἐντονώτερον τοῦ *te*. — *Lenae]* ἐπίθετον τοῦ Διονύσου, «Ληναῖε», παρὰ τὸ ληνός.—20. *cingentem]* ἐπὶ τοῦ

παρακολουθοῦντος τὸν θεόν : εἶναι γλυκὺς κίνδυνος νὰ παρακολουθῇ τις τὸν θεὸν στεφανῶν τοὺς κροτάφους τοῦ δι' οἶναρίδος. Τὸν κόσμον τοῦτον θέλει καὶ αὐτὸς ὁ Βάκχος ornatus virdi tempora panipino (ψδ. III, 8, 33).

16. (I, 22)

Ἡ ᾧδὴ αὕτη ἀπευθύνεται πρὸς παλαιὸν τοῦ Ὁρατίου φίλον, τὸν γραμματικὸν Ἀρίστιον Φύσκον, ἄνδρα εὐπαίδευτον καὶ φιλόμουσον. Ὁ ἄγνους καὶ ἄθῳος, ὅπου καὶ ἂν εἶναι πανταχοῦ εἶναι ἀσφαλὴς. Τούτου πείραν ἔλαβον ἐγὼ αὐτός, ἐν ᾧ ἡμέριμος περιεπλανώμενος ἐν τῷ Σαβινικῷ δάσει ψάλλων τὴν Λαλάγην μου, ἐπεφάνη λύκος πελώριος, ὅστις ἅμα ἰδὼν με, καίπερ ἄοπλον ὄντα, ἔφυγε. Βάλε με λοιπὸν ὅπου θέλεις, εἴτε ἐπὶ τῆς κατεφυγμένης ζώνης, ὅπου οὐδεμία βλάβη γίνεται, εἴτε ἐπὶ τῆς διακεκαυμένης, ὅπου δὲν δύναται νὰ κατοικῇ ἄνθρωπος, πάντοτε θὰ ἀγαπῶ τὴν Λαλάγην μου».

(Μέτρον — Σαπφικὴ στροφή)

1. integer] ἡ γενικὴ vitae δηλωτικὴ περιορισμοῦ ἢ ἄλλως λεγομένη γενικὴ τῆς ἀναφορᾶς κατ' ἀναλογίαν τοῦ integer animi, incertus animi κτλ. (ἐνθα τὸ animi εἶναι κυρίως τοπικὴ πτώσις, ἀλλ' οἱ λαλοῦντες ἡσθάνοντο αὐτὴν ὡς γενικὴν), καὶ κατὰ συμμετρίαν πρὸς τὸ sceleris purus, ἐνθα ὅπως τὸ sceleris εἶναι γενικὴ ἀφαιρετικὴ (ἀλλαχοῦ τὸ purus εὐρεῖται μετ' ἀφαιρετικῆς). Μετάφραζε ἀμφοτέρω : «ὁ ἄγνους καὶ ἄθῳος». — 2. Mauris] Mauricis «Μαυρουσιακῶν», ὅπως Poenus ἀντὶ Punicus, Marcus ἀντὶ Marsicus κτλ. Διὰ τοῦ Mauris iaculis, ἅπερ ὅπλα ἀρμόζουσι κυρίως εἰς τοὺς διὰ τῶν καυστικῶν Σύρτεων πορευομένους (στ. 5), εἰδικεύεται ποιητικῶς ἢ ἔκφρασις, ὡς δεικνύουσιν οἱ στ. 6—8. — 3. gravis] συντάσσεται μετ' ἀφαιρετικῆς sagittis ὡς πληρώσεως σημαντικόν.

6—7. per inhospitalem Caucasum] «διὰ τοῦ ἀξένου Καυκάσου». — lambit] «λείχει», τ.ῆ. παραρρέει. — 8. Hydaspes] ὁ Ὑδάσπης (νῦν Jelum) εἶναι παραπόταμος τοῦ Ἰνδοῦ. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος κατετρόπωσε τὸν Πῶρον. Τὸ ἐπιθεῖον fabulosus (μυθώδης) ἀναμιμνήσκει ἡμᾶς τὰ θαυμασιὰ διηγήματα περὶ Ἰνδιῶν, περὶ τῶν ἐν αὐταῖς δασῶν καὶ τῶν παραδόξων θηρίων.

9. *namque*] ὡς αἰτιολογία τῆς ἐν ταῖς δυσὶ πρώταις στροφαῖς διατυπωθείσης ἐννοίας τῆς ὑπὸ παντὸς κινδύνου ἀσφαλείας τοῦ χρηστοῦ ἀνδρὸς ἐπιφέρεται ἡ διήγησις θαυμαστοῦ τινος πράγματος, ὅπερ συνέβη εἰς τὸν Ὀράτιον αὐτόν.—10. *Lalagen*] πιθανῶς ὄνομα πεπλασμένον ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ *λαλαγή*. Ἰδιότητες τῆς ἐρωμένης Λαλάγης εἶναι τὸ *dulce loqui* καὶ *dulce ridere* (στ. 24).—10—11. *ultra terminum*] «ἐπέκεινα τῶν ὁρίων», δηλ. τοῦ κτήματος αὐτοῦ, εἰς ὃ ἦτο προσσηρημένον δάσος.—11. *curis expeditis*] «ἀπολύσας τὰς φροντίδας», τ. ἔ. ἀφροντίς.

13. *portentum*] δηλ. ὁ λύκος, τέρας, *πέλωρον*. (Ὅμ. Ὀδυσ. K, 219). Μετ' ἀστείότητος ὑπερβολικὴ διατύπωσις τῆς ὅλης στροφῆς.—14. *Daunias*] οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ Ἀπουλία ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ἐγκαθιδρυθέντος Ἰλλυριοῦ βασιλέως Δαύνου (πρβλ. ῥδ. 20). Οἱ Μάρσοι καὶ οἱ Ἀπουλοὶ ἐθεωροῦντο οἱ ἄριστοι Ρωμαῖοι στρατιῶται (*militaris*), πρβλ. ῥδ. 10 στ. 9.—15. *Jubae tellus*] ἡ Νομαδική. Ὁ Ἰόβας II, ἦτο υἱὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Θάψον ἡττηθέντος Ἰόβα, βασιλέως τῆς Μαυριτανίας ἀπὸ τοῦ 25 π.Χ.—16. *arida nutrix*] «ἡ ξηρὰ τροφός», ὀξύμωρον.

17. *pigris campis*] «ἐπὶ τῶν ἀργῶν πεδιάδων», τ. ἔ. ἐπὶ τῶν ἀγόνων πεδιάδων τῆς κατεφυγμένης ζώνης, ἐνθα οὔτε θέρος γίνεται οὔτε δένδρον βλαστάνει.—19—20. *quod latus*] = *in eo latere mundi quod* κτλ., *latus mundi* = *plaga* «κλῖμα», «χώρα». — *malus Juppiter*] «ὁ κακὸς» ἦτοι σκοτεινὸς οὐρανός, πρβλ. ῥδ. I στ. 25. — *urget*] = πιέζει, πρβλ. Ἡροδ. I, 142: τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ πιεζόμενα, τὰ δὲ ὑπὸ θερμοῦ καὶ αὐχμώδους».

21—22. *sub curru... solis*] «ὑπὸ τὸ ἄρμα τοῦ πλησιεστάτου ἡλίου», τ. ἔ. ἐπὶ τῆς διακεκαυμένης ζώνης.—*in terra domibus negata*] «ἐπὶ γῆς ἀπηγορευμένης εἰς ἀνθρωπίνην οἴκησιν», ἀκατοικήτου, *οὐδ' διὰ καῦμα οὐ δύναται οἰκεῖν ἄνθρωποι* (Ξενοφ. Ἀναβ. 1, 7, 6).—23—24. *dulce ridentem... dulce loquentem*] πρβλ. τὸ τῆς Σαπφoῦς: *ὅστις ἐναντίον τοι ἰζάνει καὶ πλάσιον ἄδν φωνεύσας ὑπακούει καὶ γελαίσας ἡμερόεν*. *Dulce ridere* = *dulcem risum ridere*. — *amabo*] ἡ πρότασις μετὰ τὰ *pone... pone* = *sive me posueris pigris campis... sive posueris sub curru* κτλ., *Lalagen amabo*.

17. (II, 13)

Ἐν προηγουμένη ᾠδῇ (ᾠδ. 6) ὁ ποιητὴς προσεκάλεσε τὸν Μαικίηναν εἰς εὐωχίαν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς σωτηρίας του ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ ἐπαύλει καταπεσόντος δένδρου, ἐν δὲ τῇ προκειμένη ᾠδῇ λαμβάνει ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἀφορμὴν νὰ διατυπώσῃ ὑψηλὰς σκέψεις. Ἐν ἀρχῇ μετὰ τινος εὐτραπείας ἐκδηλοῖ τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ κατὰ τε τοῦ κατηραμένου δένδρου, ὅπερ ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταπέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀθόφου κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου καὶ ἀσεβοῦς, ὅστις ἐφύτευεν αὐτό. Πρὸς ταῦτα συνάπτεται λογικῶς ἡ σκέψις περὶ τῆς ἀπροσμάχτου δυνάμεως τοῦ ἀδοκίμου θανάτου. Πᾶς ἕκαστος νομίζει ὅτι διαφυγὼν μετὰ προνοίας τοὺς κινδύνους οἵτινες ἐπέκειντο κατ' αὐτοῦ, ἀπηλλάγη τοῦ θανάτου· ἀλλ' ὁ θάνατος παραδοκῶν ἐπισκῆπτει ἐκεῖθεν, ὅποθεν οὐδόλως περιμένεις αὐτόν. Ἐντεῦθεν δὲ ἀνερχόμενος ὁ Ὁράτιος εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν : *letī vis rapuit rapietque gentes*, ἀναμινῆσκει πόσον ἐγγὺς τοῦ θανάτου ἦλθε, πόσον ἐγγύτατα εἶδε τὴν σκοτεινὴν Περσεφόνην καὶ τὸν δικάζοντα Αἰακὸν καὶ τὰς χωριστὰς ἑδρας τῶν εὐσεβῶν, ἐν οἷς καὶ ἐκείνους, οὓς μάλιστα ἐπόθει ὡς λυρικός ποιητὴς, τὴν Σαπφῶ καὶ τὸν Ἀλκαῖον. «Ἐκεῖ αἱ σκιαὶ συνωστιζόμεναι ἀκροῶνται ἐν θαυμασμῷ τῶν θεσπεσίων ἁσμάτων ἀμφοτέρων, μάλιστα δὲ τοῦ Ἀλκαίου. Τί δὲ θαυμαστόν, ἐὰν αὗται ἀκροῶνται, ἀφ' οὗ ὁ Κέρβερος αὐτὸς ἐκ τοῦ ἁσματος ἐκείνου κατακλεῖται, ὁ Προμηθεὺς καὶ ὁ Τάνταλος λησμονοῦσι τὰς δούνας τῶν καὶ ὁ Ὠρίων ὀλιγορεῖ τοῦ κυνηγίου του, ἵνα ἀκούσῃ ; »

(Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφή)

1. *ille*] ἐμφαντικῶς προτάσσεται, ὅπως καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς β' στροφῆς τὸ *illum* καὶ ἐν τῷ τέλει αὐτῆς τὸ *ille* (στ. 8). Ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀντωνυμίας ἐμφανίζει ζωηρῶς τὴν οὐπω κατευνασθεῖσαν ταραχὴν τοῦ ποιητοῦ μόλις διαφυγόντος τὸν κίνδυνον. — *nefasto*] «ἐν ἀποφράδι ἡμέρα»· *Nefasti* (ἀντίθετον *fasti*) *dies* ἐλέγοντο κυρίως αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς ὁ πραιτωρ δὲν ἐδίκασε. Πᾶσαι λοιπὸν αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς ἤρουν τὰ δικαστήρια ἦσαν *nefasti* (ἄπρακτοι), ἀλλ' ὕστερον τὸ ἐπίθετον περιορίσθη εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἀπηγορεύετο πᾶσα ἐργασία ὡς *tristi omine infames* (δυσοιωνίστους). Παρὰ ποιηταῖς καὶ τοῖς μετὰ τοὺς Αὐγουστείους χρόνους πεζοῖς τὸ *nefastus* κατήντησε συνώνυμον πρὸς τὸ *nefarius*. — 2. *quicumque*] δηλ. *posuit* (=ἐφύτευσε). — *sacrilega*] κυρίως «ἱεροσύλῃ», εἴτα δὲ καθ' ὅλου **ἀσεβεῖ, μιαιῶν**, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ἐφεξῆς μνημονευομένων κακουρ-

γημάτων.—3. *produxit*] «ἀνέθρεψεν», «ἐκαλλιέργησεν». — *perotum*] «τῶν ἐγγόνων αὐτοῦ» ἐὰν δηλ. ἐξηκολούθουν οὗτοι νὰ κατέχωσι τὴν ἑπαυλιν. — 4. *in... opprobrium pagi*] «πρὸς αἴσχος τοῦ χωρίου», ἅφ' οὗ δηλ. μικροῦ δεῖν ἐφονεύθη ὁ ἐν αὐτῷ οἰκῶν ποιητής.

5. *crediderim*] πιστεύσαιμι ἄν.—6—8. *penetralia* κτλ.] παρατήρει πῶς ἐξαίρονται τὰ καθ' ἑκάστα τοῦ φρικώδους ἐγκλήματος. Ὁ τὸ δένδρον φυτεύσας ἦτο οὐ μόνον πατροκτόνος, ἀλλὰ καὶ ξενοκτόνος. Ὁ φονευθεὶς ἦτο φιλοξενούμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐσφάγη ἐν καιρῷ νυκτός, ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο ἐν τῷ μυκῷ τῆς οἰκίας, ὃν προστατεύουσιν οἱ *dii penates*. — *Colcha*] = *Colchica* «Κολχικά φάρμακα», οἷα δηλ. μετεχειρίσθη ἡ Μήδεια.

9. *quicquid usquam... nefas*] «ὅτιδήποτε ποῦ (ἐκτὸς δηλ. τῆς Κοχλίδος) ἄνοσιούργημα δύναται τις νὰ συλλάβῃ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *concupitur* ἐπακολουθεῖ τὸ *tractavit*. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πάντες εἶναι μόλις ἱκανοὶ διὰ τῆς διανοίας νὰ συλλάβωσιν ὅ,τι ὁ μιὰρὸς ἐκεῖνος ὑπῆρξεν ἱκανὸς καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ. Παρατήρει δὲ τὴν προϋούσαν δεινῶσιν· ἐν ᾧ δηλ. ὁ ποιητὴς ὁμίλει μέχρι τοῦδε μετὰ τινος δισταγμοῦ (*crediderim*) περὶ τῶν κακουργημάτων τοῦ φυτεύσαντος τὸ δένδρον, νῦν ὁμίλει ὥς περὶ γεγονότος (*tractavit*). — 11. *triste*] «ἀπαίσιον». — *caducum*] = *quod casurum erat*, «ὅπερ ἦτο πεπρωμένον νὰ πέσῃ».

13. *quid quisque vitet*] οἷονδήποτε τις ἀποφύγῃ κίνδυνον». — *homini*] δοτικὴ ἀντὶ ἀφαιρετ. ποιητικοῦ αἰτίου (*dat. auctoris*) διορίζουσα τὸ *cautum est*, ὅπερ κεῖται ἀπροσώπως: «οἷονδήποτε κίνδυνον καὶ ἂν ἀποφύγῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτε εἶναι ἱκανῶς ἠσφαλισμένος καθ' ἑκάστην στιγμήν», τ. ἔ. παρὰ πᾶσαν προφύλαξιν ὁ ἄνθρωπος ἐν πάσῃ στιγμῇ κινδυνεύει. — 14. Ἐφεξῆς παρατίθενται παραδείγματα ἀνθρώπων διαφόρων ἐθνῶν, νομιζόντων ὅτι ἀπέφυγον τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ἀλλ' οὗς ἀπροόπτως ἀφαρπάζει παρὰ πᾶσαν αὐτῶν τὴν πρόνοιαν ὁ ἀνίκητος θάνατος. — *navita Poenus*] «ὁ Καρχηδόνιος ναύτης». — *ultra*] «ἐπέκεινα», δηλ. τοῦ Βοσπόρου. — 16. *caeca fata*] παθητικῶς «τὴν σκοτεινὴν μοῖραν»: κατωτέρω ἡ δύναμις τοῦ θανάτου λέγεται *improvisa* (στ. 19). Διαβάς ὁ ναύτης τὸ θυελλῶδες

στενὸν τοῦ Βοσπόρου οὐδαμόθεν ἄλλοθεν φοβεῖται κινδύνους, ὥς μὴ βλέπων αὐτούς, ἐν ᾧ οὗτοι δὲν παύουσιν ἐπικείμενοι.

17. miles] δηλ. ὁ Ρωμαῖος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Πάρθον. —sagittas et celerem fugam] δηλ. perhorrescit. Οἱ Πάρθοι φεύγοντες ἦσαν ἐπικινδυνότατοι διότι στρεφόμενοι ἐξαπίνης ἐπέπιπτον τοξεύοντες ἐπὶ τοὺς καταδιώκοντας αὐτοὺς πολεμίους.— 18. catenas et robur Italum] «τὰς ἀλύσεις καὶ τὴν Ἰταλικὴν ρώμην», διότι robur ἐκαλεῖτο τὸ Tullianum ἢ ἡ ὑπόγειος εἰρκτὴ τοῦ Μαιερτίνου δεσμοτηρίου ἐπὶ τοῦ Καπετωλίου, ἐνθα κατεκλείοντο οἱ κακουργοῦντες, προτοῦ νὰ θανατωθῶσι, καὶ ὅπου καὶ ὁ Ἰουγούρθας ἐμβληθεὶς ἀπέθανε.—19. improvisa] κατηγορούμενον. — 20. gentes] τὸ ἀνθρώπινον γένος· ἀρμόζει τὸ gentes ἐνταῦθα μάλιστα, διότι κατελέχθησαν προηγουμένως ἔθνη διαφέροντα ἀλλήλων κατὰ τοὺς φόβους, ἀλλὰ πάντα ὁμοῦ ὑποκείμενα εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν. — quam prae... vidimus] «πόσον ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἴδω».—furvae] «τῆς *κελαινῆς*», διότι ἡ Περσεφόνη ἦτο βασίλισσα τοῦ Ἅδου. Ὁ Ὅμηρος καλεῖ αὐτὴν *ἐπαινήν*.—23. sedes discriptas] «τὰς κεχωρισμένας ἔδρας», πρβλ. Βεργιλ. Αἰν. 8, 670 secretosque pios.

25. Sappho] τύπος ἑλλην. αἰτιατικῆς πτώσεως. Ἡ Σαπφὼ ζηλοτυποῦσα μέμφεται τὰς συμπολίτιδάς της, διότι δὲν δεικνύουσι πρὸς ἑαυτὴν συμπάθειαν, ἣν καὶ αὕτη αἰσθάνεται πρὸς αὐτάς· οὕτως ἐν σφζομένῳ ἀποσπάσματι λέγει πρὸς τὴν Ἀτθίδα: *Ἀτθι, σοὶ δ' ἐμέθεν μετ' ἀπήχθετο φροντίσδην ἐπὶ δ' Ἀνδρομέδαν πότην*. — 26. te sonantem] «σὲ ἄδοντα». — plenius]=ἐντονώτερον, δηλ. ἢ ἡ Σαπφώ.

26—27. aureo plectro] «χρυσῷ πλήκτρῳ, ὅπως ὁ Ἀπόλλων παρὰ Πινδάρῳ παρίσταται ἔχων *χρυσέαν φόρμιγγα*, ἣν κρούει *χρυσέῳ πλάκτρῳ*. Ἡ πρὸς τὸν Ἀλκαῖον ἀποστροφὴ ἐμφανίζει τὴν περὶ τὸν ποιητὴν τοῦτον σπουδὴν καὶ τὸν θαυμασμόν τοῦ Ὀράτιου. — dura navis] «τὰ δεινὰ τῆς νεῶς», τ. ἔ. τοὺς ἐκ τῆς θαλάσσης κινδύνους. Παρατρέπει τὴν ἐπανάληψιν τοῦ dura πρὸς παράστασιν τῆς πληθύος τῶν δεινῶν. — 28. fugae] «τῆς φυγῆς», τ. ἔ. τῆς ἔξορας, εἰς ἣν καταδικασθεὶς ὑπὸ τῶν τυράννων ὁ Ἀλκαῖος ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον.—belli] δηλ. κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν τυράννων τῆς πατρίδος του.

29. sacro silentio] οἷα δηλ. ἱερὰ σιγὴ ἐπικρατεῖ κατὰ τὰς θυσίας καὶ τὰς ἄλλας θρησκευτικὰς τελετὰς (πρβλ. ῥδ. 4). — 30. mirantur] «ἀκούουσιν ἐν θαυμασμῷ». — 31. exactos tyrannos] «τὰς ἐξορίας τῶν τυράννων», τοῦ Μυρσίλου κτλ. — 32. bibit aure] κυρίως = πίνει τῷ ὦτί, τ. ἔ. ἀκούει ἀπλήστως, ὅπως ὁ διψῶν πίνει ἀπλήστως. — 33. quid mirum ubi] «τί θαυμαστόν, ἂφ' οὗ», τ. οὐδόλως θαυμασιὰ τᾶνωτέρω, ἂφ' οὗ ὁ Κέρβερος κτλ. — illis carminibus] ἀφαιρετικὴ διορίζουσα τὸ stupens: «ἐπ' ἐκείνοις τοῖς ᾠσμασιν».

34. demittit] τὰ ὄντα, ἅτινα προτοῦ ὥς φύλαξ τοῦ Ἄδου εἶχεν ὠρθωμένα, καταβάλλει νῦν κατακηνούμενος καὶ τιθασσεύομενος ὑπὸ τῆς ῥδῆς. — belua centiceps] «τὸ ἑκατοντακάρηνον θηρίον», τ. ἔ. ὁ Κέρβερος, ὃν ὁ Ἡσίοδος καλεῖ **Ἀῖδεω κύνα χαλκεόφωνον πεντηκοντακάρηνον**, ὁ δὲ Σοφοκλῆς (Τραχ. 1098) **Ἄδου τρίκρανον σκύλακα**. Καὶ ὁ Ὀράτιος ἀλλαχοῦ παριστᾷ αὐτὸν **τρίκεφαλον** ἢ **τρίγλωσσον** (trilinguis πρβλ. ῥδ. II, 19, 31). — 36. recreantur] «ἀναζωογονοῦνται». Ἐπεγειρόμενοι ὑπὸ τοῦ ἄσματος οἱ ὄφεις ἐκ τῆς νάρκης ἀναλαμβάνουσι γλυκύ τι συναίσθημα ζωῆς. Τὰς ὀφιοπλοκάμους Ἐρινῦς καλεῖ ὁ Αἰσχύλος **πεπλεκτανημένας πυκνοῖς δράκουσι**.

37. quin et] «καὶ δὴ καί». Ἐνεκα τῶν θελκτικῶν ἡσμάτων οὐ μόνον τοῦ Ἄδου τὰ τέρατα λησιμονοῦσι τὸ φοβερὸν αὐτῶν ἔργον, ἀλλὰ καὶ οἱ βασανιζόμενοι αὐτοὶ τὰς βασάνους των. Περὶ τοῦ Προμηθέως ἐν Ἄδου κολαζομένου ἔξ οὐδενὸς ἄλλου συγγραφέως εἶναι τι ἡμῖν γνωστόν. — Pelopis parens] ὁ Τάνταλος, περὶ οὗ πρβλ. Ὁ. Ὀδ. β, 382. Ἡ περίφρασις ἀναμιμνήσκει τὸ ἁμάρτημα τὸ ἐπενεγκὸν τὴν ποινήν.

38. laborum decipitur] πρβ. τὸ τῆς Ἑλληνικῆς **τῶν πόνων κλέπτεται, λήθεται, ἀπολήγει** (Ὁμ. Ἰλ. IX, 17). Κατὰ ζῆλον ἑλληνικὸν παρ' Ὀρατίου συντάσσονται πρὸς γεν. ἀφαιρετικὴν τὰ ρ. decipi, solvi (operum solutis), abstinere (abstineto irarum) κτλ. — 39. Oriōn] ὁ μυθευόμενος κυνηγός, ὅστις πειράσας τὴν Ἀρτεμιν κατεδικάσθη ἐν Ἄδου νὰ θηρεύῃ (πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. λ. 57: **τὸν δὲ μετ' Ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα θήρας δμοῦ εἰλεῦντα**), δηλ. νὰ ἐπιτελῇ τὸ αὐτὸ ἔργον, ὅπερ ἐτέλει καὶ ζῶν, ὅπως ἡ Σαπφὼ καὶ ὁ Ἀλκαῖος, οἵτινες καὶ ἐν Ἄδου ἦδον.

18. (III, 26)

Ὁ Ὀράτιος ἀποφασίζει, ὥς τις παλαίμαχος τοῦ ἔρωτος στρατιώτης, νὰ παραιτήσῃ πλέον αὐτὸν καὶ τὰ ὅπλα, δι' ὧν τοσαῦτα ἔστησεν ἐρωτικὰ τρόπαια, ν' ἀναρτήσῃ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης. *Militavi non sine gloria ! ἀναφωνεῖ. Ἄλλ'* εὐθύς ὕστερον παρὰ προσδοκίαν εὐτραπέλως παλινφθῶν, ἱκετεύει τὴν Ἀφροδίτην, ὅπως δι' ἐνὸς πλήγματος τοῦ μαστιγίου τῆς ἐξάψῃ ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ὑπερφηφάνου Χλόης φλογερὸν πρὸς αὐτὸν ἔρωτα.

(Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφὴ)

1. *vixi*] κυρίως παρακείμενος «ἔχω ζήσει», τ. ἔ. *iam non sum*. Τὸ *nuper* εἰς τὸ *vixi* καὶ τὸ *puellis* (= *amoris puellatum*) εἰς τὸ *idoneus* : «μέχρι πρὸ ὀλίγου χρόνου ἤμην ἐπιτήδειος ἐν τῷ ἔρωτι μαχητής».—2. *militavi*] «ἔστράτευμαι», τ. ἔ. ἔχω τελέσει τὴν στρατιωτικὴν θητείαν μου.—3. *arma*] τὰ κατωτέρω μνημονευόμενα.—*defunctum bello barbiton*] τὸ *defunctum ἀπὸ κοινοῦ* καὶ εἰς τὸ *arma* (*defuncta*) : «τὰ ὅπλα καὶ τὴν βάρβιτον, ἅτινα ἐξεπλήρωσαν τὰ πολεμικά των καθήκοντα». Ἡ φράσις *defungi bello κατ' ἀναλογίαν* τῆς συνήθους *fungi vita*.—4. *hic paries*] τὰ ὅπλα καὶ τὴν βάρβιτον θ' ἀναρτήσῃ ὁ ποιητὴς ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης.

5. *laevum...latus*] κρατῶν ὁ ποιητὴς διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὴν λύραν ἀναρτᾷ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ πρὸς τὰριστερὰ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης τοίχου τοῦ ναοῦ.—*marinae*] «θαλασσίας» (πρβλ. φδ. 2) ὡς γεννηθείσης ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης (*ἀναδυομένη*).—6. *ponite*] «ἀναθέσατε». Οὕτω λέγων ἀποτείνεται πρὸς τοὺς παρακολουθοῦντας δούλους, οἵτινες φέρουσι τὰ ὅπλα αὐτοῦ, ἐν ᾧ αὐτὸς κρατεῖ, ὡς προείρηται, τὴν λύραν.—7. *funalia*] λαμπάδας κατεσκευασμένας ἐκ σχοινίου ἀλληλιμμένου κηρῷ ἢ πίσσῃ, ἵνα φωτίζωσιν (*lucida*) ἐν καιρῷ νυκτὸς τὸν ἔραστὴν παρὰ τὴν θύραν τῆς ἐρωμένης ἢ καὶ ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ὄργανον ἐκπορθήσεως τῆς θύρας.—*vectes*] «τοὺς μοχλοὺς», πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κεκλεισμένης θύρας, πρβλ. Θεοκρ. (2, 118) *εἰ δ' ἄλλα μ' ὠθεῖτε καὶ ἡ θύρα εἴχετε μοχλῶ, πάντες καὶ πελέκεις καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας*.—*arcus... minaces*] «τόξα ἀπειλητικά», ὅπως δηλ. ἐμπνέωσι φόβον εἰς τὸν θυρωρὸν τῆς

ἐρωμένης.—8. *oppositis foribus*] ἐὰν δηλ. ὁ θυρωρὸς ἅμα ἰδὼν τὸν ἐραστὴν ἔκλειε τὰς θύρας.

9. *beatam tenes Cyprum*] προστατεύεις τὴν μακαρίαν Κύπρον» (πρβλ. ῥδ. 2). Ἦτο σύνθηες τοῖς προσευχομένοις νὰ προτιτῶσι τῶν ἑαυτῶν δεήσεων διαφόρους προσηγορίας τῶν θεῶν, οὓς ἰκέτευον, καὶ νὰ μνημονεύωσι καὶ τοὺς τόπους, ὧν ἦσαν πολιοῦχοι. Τὸ ἐπίθετον *beata* ἀρμόζει εἰς τὴν Κύπρον καλουμένην πρότερον **Μακαρίαν**.—20. *Memphin*] ἐν Μέμφιδι τῆς Αἰγύπτου μνημονεύει ὁ Ἡρόδοτος (II, 112) ἱερὸν **Ἀφροδίτης ξείνης**.—*carenten Sithonia nive*] «μὴ καλυπτομένην ὑπὸ Σιθωνίας χιόνος», ἡ ὁποία δηλ. πίπτει ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σιθωνίων. Σιθωνιοὶ κυρίως ἐκαλοῦντο οἱ κάτοικοι τῆς μεσαίας Χαλκιδικῆς χερσονήσου. Ὁ ποιητὴς Βαχχυλίδης τὴν Μέμφιν καλεῖ **ἀχείμαντον**.

11—12. *sublimi flagello*] «μετεώρω τῷ μαστιγίῳ», τ. ἔ. ὑποῦσα τὸ μαστίγιον πρὸς βιαίαν αὐτοῦ καταφοράν. Ἡ παράστασις τῆς Ἀφροδίτης ὡς πολιοῦχου τῆς Μέμφιδος καὶ ἐχούσης ἐν χειρὶ μαστίγιον προῆλθεν ἐκ συγχύσεως αὐτῆς πρὸς τὴν Αἰγυπτίαν θεὰν Ἴσιν, ἧς ἡ λατρεία ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα ἤρξατο νὰ ἐπικρατῇ ἐν Ρώμῃ. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ ποιητοῦ ἐλατρεύετο μάλιστα παρὰ τῶν γυναικῶν ὡς *regina* καὶ *marina* (*Isidis navigium*). Ἡ Ἴσις παρίστατο φέρουσα ὡς σύμβολον τῆς ἐξουσίας αὐτῆς μαστίγιον ἐν ἐπιγραφῇ δὲ τῆς νήσου Ἰου φέρεται λέγουσα : «ἀναγκάζω τὰς γυναῖκας νὰ ποιῶσιν ἑαυτὰς ἀγαπητὰς εἰς τοὺς ἄνδρας».—*tange semel*] «ἐγγισον ἅπαξ», τ. ἔ. πληξον ἅπαξ. Ὁ νοῦς : ἐν μόνον πληγμὰ σου θ' ἀρκέσῃ, ὅπως ἐξαφθῇ ὁ ἔρως ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ὑπερηφάνου Χλόης.

19. (II, 20)

Ὁ ποιητὴς φαντάζεται ἑαυτὸν ἀποθνήσκοντα περὶ αὐτὸν ἴστανται θρηνοῦντες οἱ τε ἄλλοι οἰκεῖοι καὶ ὁ φίλτατος Μαικῆνας. «Δὲν θὰ μείνω, λέγει ὁ Ὀράτιος, ἐπὶ τῆς γῆς περιφρονῶν τοὺς φθονεροὺς ἀντιπάλους μου θ' ἀνέλθω ἔνδοξος εἰς τοὺς οὐρανοὺς· ἐγὼ ὁ ὑπὸ τῶν μικρῶν ἀνθρώπων ψεγόμενος ἐπὶ ταπεινῇ καταγωγῇ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ μεγάλου Μαικῆνου φιλούμενος, δὲν θ' ἀποθάνω τὸν κοινὸν τῶν ἀνθρώπων θάνατον». Καὶ ἤδη αἰσθάνεται ἑαυτὸν μεταμορφούμενον εἰς κύκνον : Σύμπας ὁ κόσμος θὰ μὲ ἴδῃ πετόμενον καὶ θ' ἀκούσῃ τὸ κύκνειον ᾠσμὰ μου. Μακρὰν λοιπόν, Μαικῆνα, οἱ γόοι καὶ οἱ ὀλοφυρμοί, περιτταὶ αἱ ἐπικήδαιοι τιμαί».

(Μέτρον—'Αλκαϊκή στροφή)

1. non usitata penna «ἐπὶ ἀήθους πτέρυγος», τ. ἔ. ἐπὶ νέας καὶ θαυμαστῆς.—non tenui] = densa «ἐπὶ πυκνῆς», «ἰσχυρᾶς». Ὑπαινίσσεται ὁ ποιητὴς εἰς τὸ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος εἰσηγητὴς παρὰ Ῥωμαίοις τῆς ἀληθοῦς λυρικῆς ποιήσεως, ἥτις πρὸ αὐτοῦ ἦτο opus intemptatum, καὶ εἰς τὸ ὅτι τὰ ποιήματα αὐτοῦ παραβαλλόμενα πρὸς τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν ἐμφανίζουσιν ἱκανὴν πρωτοτυπίαν.—2. biformis] «δίμορφος», τ. ἔ. ἄνθρωπος ἅμα καὶ κύκνος, ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ, ἀλλὰ μετὰ πτερυγῶν κύκνου.—liquidum] «διαυγῇ», «λαμπρόν», οὕτω καλεῖται ὁ αἰθὴρ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς γῆς ὀμιχλώδη ἀέρα.—4. longius = diutius.—invidiaque maior] τὸ que κατόπιν ἀρνητικῆς προτάσεως ἀντὶ τοῦ sed, «ἀλλ' ὑπέρτερος τοῦ φθόνου», δηλ. τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ὁρατίου, οἵτινες ἔφεγον αὐτὸν καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ ὡς στεροῦμένα πρωτοτυπίας.

5. urbes] τ. ἔ. τοὺς στενοὺς χώρους, ἐνθα κατοικοῦσιν οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι.—6—7. pauperum sanguis parentum] «τέκνον ἐνδεῶν γονέων», ὀνειδισμός, ὃν προσέφερον τῷ Ὁρατίῳ οἱ φθονεροὶ ἀντίπαλοι αὐτοῦ.—quem vocas] «ὃν καλεῖς», τ. ἔ. εἰς ὃν προσφωνεῖς τὸ ὕστατον χαῖρε. Τοῦ vocare γίνεται χρῆσις πρὸς παράστασιν τοῦ τριπλοῦ vale, ὅπερ μετὰ τὴν ταφὴν ἐφώνουν πρὸς τὴν σκιὰν τοῦ τεθνεῶτος, πρβλ. Βεργ. Αἰν. 6, 505 magna manis ter voce vocavi.—7. non... obibo] = non moriar, συνήθως μετὰ τῆς αἰτιατικῆς (supremum) diem ἢ mortem.

9. iam iam] ἐπανάληψις δηλωτικὴ τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς συντελεῖται ἡ θαυμαστὴ μεταμόρφωσις εἰς ὠδικὸν κύκνον (albus ales καὶ κατωτέρω ales canorus). Ἡ πρὸς κύκνους οἵτινες ἦσαν ἱεροὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, σύγκρισις τῶν ποιητῶν (πρβλ. ὠδ. 3) ἦτο συνήθης μάλιστα εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς Ἀλεξανδρείας. Κατὰ τὸν Πλάτωνα (Πολιτ. X, 620a) ὁ Ὁρφεὺς μετεμορφώθη εἰς κύκνον.—residunt] «ἐφρίζουσιν ἐπὶ τοῖς σκέλεσι τραχέα δέρματα». 11. superne] «ὑπερθεν», τ. ἔ. ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω μέρους τοῦ σώματος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ cruribus.—11—12. nascuntur leves plumae] «φύονται λεῖα πτίλα» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀνωτέρω asperae pelles.

13. *tutor*] «ἀσφαλέστερος τοῦ Δαιδαλείου Ἰκάρου,» τ. ἔ. χωρὶς νὰ κινδυνεύσω νὰ πάθω τὸ τοῦ Ἰκάρου. Τὸ ἐπίθετον *Dae-daleo* δὲν εἶναι περιττόν : «τοῦ Ἰκάρου, οὗ τὰς πτέρυγας κατεσκεύασεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δαίδαλος, ὁ περίφημος τεχνίτης». — 14. *gementis*] «τοῦ στένοντος Βοσπόρου», ἔνεκα δηλ. τῶν μεγάλων κυμάτων του· ἀλλαχοῦ ὁ ποιητὴς καλεῖ τὸν Βόσπορον *insanientem* (III, 4, 30)· πρὸς τὴν μεταφορικὴν χρῆσιν τοῦ *gemere* πρβλ. Ὅμ. Ἰλ. II, 391 **μεγάλα στενάχουσι ῥέουσai, ὁ δ' ἔστανε οἷδμασι θύων**. — 15—16. *Syrtes... Hyperboreosque campos*] ποιητικὴ παράστασις τῶν ἐσχατιῶν τοῦ κόσμου.

17. *dissimulat metum*] φοβεῖται, ἀλλὰ προσπαθεῖ ν' ἀποκρύπτῃ τὸν φόβον, προσποιεῖται ὅτι δὲν φοβεῖται τὴν Μαρσικὴν κοόρτιν. — 19. *Gelon*] οἱ Γελωνοί, λαὸς Σκυθικός. — *peritus Hiber*] «ὁ πεπειραμένος» ἦτοι ὁ πεπαιδευμένος Ἰβηρ. Οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Γαλάται πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἤρξαντο νὰ δέχωνται τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμόν. Ἐνῷ δὲ περὶ αὐτῶν ὡς πεπολιτισμένων λέγει ὁ ποιητὴς : *me discet* «ἀναγινώσκων θὰ διδαχθῇ τὰ ποιήματά μου», περὶ τῶν Κόλχων καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων λέγει ἁπλῶς *noscent* «θὰ γνωρίσωσι». — 20. *Rhodani potor*] «ὁ τὸ ὕδωρ τοῦ Ροδανοῦ πίνων, τ. ἔ. ὁ κατοικῶν παρὰ τὸν Ροδανόν, ἦτοι οἱ κάτοικοι τῆς Ναρβωνίτιδος Γαλατίας (νῦν Provence, ἐκ τοῦ λατιν. *provincia*). Περὶ τῆς φράσεως πρβλ. Ὅμ. Ἰλ. B. 825 : **πίνοντες ὕδωρ μέλαν Αἰσίοιο**.

21. *absint... neniae*] «μακρὰν αἰ θρηνηφῆσαι». — *inani funere*] = *sine corpore funere* : δὲν πρέπει νὰ γίνωνται ἐπικήδειοι θρήνοι, διότι δὲν ἔχεις τίνα νὰ ἐνταφιάσῃς. — 22. *luctus que... et querimoniae*] ἀναφέρονται εἰς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους, ἐνῷ τὰς θρηνηφῆδας ἔψαλλον συνήθως αἱ ἱαλεμιστρίαι (*praeeficae*). Τὸ ἐπίθ. *turpes* ἀνήκει ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ *querimoniae* καὶ ἔχει σημασίαν ἐνεργητικὴν διὰ τῶν γόων καὶ τῶν κοπετῶν κατησχύνετο καὶ παρεμορφοῦτο τὸ πρόσωπον. — 24. *mitte*] ἀποστέλλεται πρὸς τὸν Μαικῆναν : «ἄφες τὰς περιττὰς τιμὰς τῆς ταφῆς». Ὡς τοιαῦται τιμαὶ ὑπονοοῦνται τὸ ὕλικόν πρὸς κατασκευὴν τοῦ τάφου, ἢ ἐπ' αὐτοῦ χαραττομένη ἐπιγραφὴ καὶ ἡ περικόσμησις. — *supervacuu*] ὁ δόκιμος παρὰ Κικέρωνι τύπος εἶναι *supervacaneus*, ὁ δὲ τύπος *supervacuu*

εἰσαχθεὶς παρὰ τῶν ποιητῶν, ὥς μᾶλλον εὐαρμοστῶν πρὸς τὸ μέτρον, ἐπεκράτησε καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις.

20. (III, 30)

Ἐπίλογος. Ὅπερ συγκεκαλυμμένως πῶς ὁ Ὅρατιος ὑπεδήλωσεν ἐν τῇ 19 ᾧδῃ περὶ τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ δόξης, τοῦτο κηρύττει νῦν ἀναπεπταμένως καὶ μετὰ βεβαιότητος. «Τὸ ἔργον μου συνετελέσθη» ἐφιλοτέχνησα μνημεῖον, ὅπερ θ' ἀποθανάτιση τὸ ὄνομά μου. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει Ρώμη, οἱ ἄνθρωποι θὰ λέγωσιν ὅτι ὁ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Αὐφίδου γεννηθεὶς ὑψώθη ἐκ ταπεινοῦ μέγας καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος Ρωμαῖος λυρικός. Εὐδόκησον λοιπόν, ὦ μουσα, νὰ στεφανώσῃς τὴν κόμην μου διὰ στεφάνου δελφικῆς δάφνης, οὗτινος εἶμαι ἀντάξιός.

(Μέτρον — πρῶτον Ἀσκληπιάδειον)

exegi] «ἐπετέλεσα». — aere] aereis statuīs «τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων» τῶν νικητῶν καὶ ἡρώων. — 2. regali situ] ἀφαιρετικῇ τῆς συγκρίσεως. Situs = τάφος (**πυραμίδες τάφοι βασιλέων** Στραβ. 17, 808). Ἀσυνήθης τῆς λέξεως σημασία, τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη ἐνταῦθα ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν σταθερὸν τύπον τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν: hic situs est (ἐνθάδε κεῖται). Ὁ νοῦς: Ἐάν τὸ ὕψος τῶν πυραμίδων εἶναι ἐγγύησις περὶ τῆς διαρκείας των, τὸ ποιητικόν μου ἔργον, λέγει ὁ Ὅρατιος, θὰ εἶναι ὑψηλότερον (altius) καὶ διαρκέστερον τῶν βασιλικῶν πυραμίδων. — 3—4. quod non possit] ἀναφ. συμπερασματικῇ πρότασις συνεχίζουσα τὴν ἔννοιαν τοῦ situ... altior ut id non... possit. — impotens] δηλ. sui, «ἀκρατής», «μαινόμενος» (πρβλ. ᾧδ. 8 στ. 10).

6. omnis] «ὀλόκληρος». multaque] = sed multa πρβλ. ᾧδ. 9 στ. 4). Τὸ μέρος τοῦ ποιητοῦ τὸ μέλλον νὰ διαφύγῃ τὸν θάνατον εἶναι τὸ πνεῦμα ὅπερ θὰ ἐξακολουθῇ ζῶν ἐν τοῖς ἀθανάτοις αὐτοῦ ἔργοις. — 7. vitabit Libitinam «δὲν θὰ ταφῇ». Libitina εἶναι ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης «ἐπιτυμβία Ἀφροδίτη», ἥτοι ἡ Ἀφροδίτη ὥς θεὰ τῶν κηδειῶν καὶ καθ' ὅλου τοῦ θανάτου. Ἡ θεὰ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς σφριγώσης ζωῆς συνεχύθη πρὸς τὴν

θεὰν τοῦ θανάτου, τὴν Περσεφόνην, ὅπως συμβαίνει συνήθως εἰς τὰς φυσικὰς θρησκείας νὰ συνάπτωσιν ἐν τῷ προσώπῳ μιᾶς θεότητος ἐναντίας ιδιότητος.—7. usque] «διηνεκῶς», σύναπτε μετὰ τὸ *crescam*.

7—8. *postera laude*] ἀφαιρ. ὀργανικὴ διορίζουσα τὸ *crescam* ἅμα καὶ τὸ *recens* (=ἀεὶ νέος). Ὁ νοῦς : ὁ ἔπαινος τῶν μεταγενεστέρων νὰ διασώξῃ τὴν μνήμην μου ἀγήρω.—8. *dum Capitolium* κτλ.] ἐφ' ὅσον δηλ. θὰ ὑπάρχῃ Ρώμη, ὅπερ διὰ τὸν ἀρχαῖον Ρωμαῖον οὐδὲν ἄλλο ἐσήμαινεν ἢ «αἰωνίως». Ἡ *facita virgo* εἶναι ἡ Ἑστιάς. Ἡ δὲ ὑπονοουμένη ἑορτὴ εἶναι ἡ τελομένη κατὰ τὰς Εἰδούς τοῦ Μαρτίου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Καπετωλίου Διός, ἐνθα προσεφέρετο θυσιά καὶ ἀνεπέμποντο εὐχαὶ ὑπὲρ ὑγείας καὶ σωτηρίας τῆς πόλεως κατὰ τὸν ἐπερχόμενον ἐνιαυτόν. Τῆς ἑορτῆς ταύτης προΐστατο ὁ *Pontifex maximus* καὶ ἡ *Virgo maxima*.

10. *dicar...deduxisse*] «θὰ λέγεται περὶ ἐμοῦ ὅτι κτλ.». Ἡ περιεβαλλομένη ἀναφορ. πρότασις *qua violens* κτλ., ἡ ποιητικῶς παριστῶσα τὴν γενέτειραν γῆν τοῦ Ὀρατίου, διορίζει τὸ ἀπαρέμφ. *deduxisse* : παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Αὐφίδου . . πρῶτον εἰσήγαγε κτλ. Τῶν ξορηνευτῶν τινες τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πρότασιν ἀναφέρουσιν εἰς τὸ *dicar* : «ὅπου ρέει ὀρμητικὸς καὶ παταγώδης ὁ Αὐφιδος, ἐκεῖ θὰ λέγεται περὶ ἐμοῦ κτλ.». Ἀλλ' ὁ Ὀράτιος ἐπιθυμεῖ μὲν ἐν τῇ περὶ αὐτοῦ φήμῃ νὰ μνημονεύηται καὶ ἡ μικρὰ πατρίς του, ἀλλ' ἅμα ποθεῖ, ὅπως ἡ φήμη του ἐξεληθούσῃ τῶν στενῶν ταύτης ὁρίων διαδοθῇ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην.—*Aufidus*] ποταμὸς ἢ μᾶλλον χεῖμαρρος ἐγγὺς τῆς Οὐγενουσίας.

11. *pauper aquae*] «λείψυδρος» καλεῖται ὁ βασιλεὺς Δαῦνος, ὡς ἀρχὸν χώρας ἀνυχηρᾶς, τῆς Ἀπουλίας. Ὁ Δαῦνος κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο Ἰλλυριὸς ἐξόριστος.—12. *regnavit populorum*] ἐλληνίζουσα σύνταξις «ἦρξε λαῶν».—*ex humili potens*] δηλ. *factus* «ἐκ ταπεινοῦ μέγας γενόμενος» (ῥδ. 19, 9).

13—14. *princeps deduxisse*] «ὅτι πρῶτος τὸ αἰολικὸν μέλος μεθήρμοσα εἰς τοὺς Ἰταλικούς ρυθμούς», τ.ῆ. τὴν λυρικὴνποίησιν τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφούς πρῶτος εἰσήγαγον εἰς τοὺς Ρωμαίους. Τὸ *deducere carmen* εἴρηται κατὰ τὸ *deducere coloniam*.—*sume superbiam*] τὸ *sumere* ἐνταῦθα ἔχει μέσην

σημασίαν (=sumere sibi αντίθετον τὸ ponere=ἀποτίθεσθαι : deponere superbiam), ὥστε sume superbiam=ἀνάλαβε εἰς ἑαυτὴν τὴν ὑπερηφάνειαν, ἀποδέχθητι τὴν ὑπερήφανον τιμὴν.— 15. quaesitam meritis]=quam meritis quaesivisti «ἦν (ὑπερηφάνειαν) διὰ τῶν ἐπαξίων ἔργων σου ἀπέκτησας». Τὰ ἔργα εἶναι αὐτὰ τοῦ Ὁρατίου τὰ ποιήματα, ἅτινα οὗτος δὲν θεωρεῖ ἴδια, ἀλλ' ὀφείλει εἰς τὴν ἔμπνευσιν τῆς μουσῆς Μελομένης. Λέγων δὲ ταῦτα ὁ ποιητὴς μετριάζει πως τὴν ἐν τῇ ὅλῃ ᾧδῃ ἐκδηλουμένην ὑπερηφάνειαν.

15. Delphica]=Apollinari.—16. volens] «θέλουσα», «ἐκούσα». Συνήθως ἐν ταῖς εὐχαῖς ἢ φράσις volens propitiusque. Ὁ νοῦς τῶν τριῶν τελευταίων στίχων : «δικαίως ὑπερηφανευομένη, ᾧ μοῦσα, ἐπ' ἐμοί, ὅστις εἰς σὲ ὀφείλω τὰς ᾠδὰς μου· εὐδόκησον νὰ στεφανώσῃς τὴν κόμην μου διὰ δελφικῆς δάφνης».

ΜΕΤΡΙΚΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πλὴν τῶν στίχων τῶν συγκειμένων ἐκ καθαρῶν δακτυλικῶν (δακτυλικὸν ἑξάμετρον) ἢ ἱαμβικῶν (ἱαμβικὸν τρίμετρον) ἢ τροχαϊκῶν (τροχαϊκὸν τετράμετρον) ποδῶν ὑπάρχουσι καὶ στίχοι ἀποτελούμενοι ἀναμῖξ ἐκ δακτυλικῶν καὶ τροχαϊκῶν ποδῶν οἵτινες καλοῦνται **λογασιδικοί**. Οἱ στίχοι οὗτοι δύνανται νὰ εἶναι καταληκτικοὶ καὶ ἀκατάληκτοι.

Οἱ παρ' Ὀρατίῳ συνήθεις λογασιδικοὶ στίχοι εἶναι :

- 1) Ὁ **Ἀδώνειος**, ἀκατάληκτος λογασιδικὴ διποδία $\text{—} \cup \cup \text{—} \cup$
- 2) Ὁ **Φερεκράτειος**, ἀκατάληκτος λογασιδικὴ τριποδία κατὰ τὴν θέσιν τοῦ δακτύλου **πρῶτος** ($\text{—} \cup \text{—} \cup \text{—} \cup$) ἢ **δεύτερος** Φερεκρ. ($\text{—} \text{—} \text{—} \cup \cup \text{—} \cup$) καλούμενος. Ἀμφότεροι οἱ τύποι ἀπαντῶσι καὶ καταληκτικοί : $\text{—} \cup \cup \text{—} \cup \cup$ καὶ $\text{—} \text{—} \text{—} \cup \cup \cup$.
- 3) Ὁ **Γλυκῶνειος** καταληκτικὴ λογασιδικὴ τετραποδία κατὰ τὴν θέσιν τοῦ δακτύλου **δεύτερος** ($\text{—} \text{—} \text{—} \cup \text{—} \cup \cup$) ἢ **τρίτος** Γλυκῶνειος ($\text{—} \cup \text{—} \text{—} \text{—} \cup \cup \cup$) καλούμενος.

Τὰ τῶν ἀνωτέρω ἐρμηνευθεисῶν εἴκοσιν ᾠδῶν μέτρα εἶναι τάδε :

Α') Τὸ **πρῶτον Ἀσκληπιάδειον**, ἐν ᾧ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ στίχον ὁ καλούμενος **μικρὸς Ἀσκληπιάδειος** ἔχων ᾠδε :

$\text{—} \quad \text{—} \quad \text{—} \quad \cup \quad \cup \quad \text{—} \quad | \quad \text{—} \quad \cup \quad \cup \quad \text{—} \quad \cup \quad \cup$
 Mae ce nas a ta vis | e di te re gi bus

Ὁ μικρὸς Ἀσκληπιάδειος σύγκειται ἐξ ἑνὸς Φερεκρατείου δευτέρου καὶ ἑνὸς Φερεκρατείου πρώτου. Ἡ τομὴ πίπτει κανονικῶς μετὰ τὴν ἕκτην συλλαβὴν. Κατὰ τὸ πρῶτον Ἀσκληπιάδειον εἶναι πεποιημέναί αἱ ᾠδαί 1. 20. Διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων αἱ δύο αὗται ᾠδαί, διότι κατὰ τὰς ἐν αὐταῖς διατυπωμένας ἐννοίας ἡ μὲν 1 διαιρεῖται εἰς στροφὰς τετραστίχους, ἡ δὲ 20 οὐχί. Ἐν μὲν τῇ 1 παρίστανται αἱ ποικίλαι κλίσεις τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, πρὸς ἃς ἀντιτίθεται ὁ εὐγενὴς πόθος τοῦ Ὀρατίου, ἐν δὲ

τῇ 20 ἐξαγγέλλεται μόνον ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ πόθου τούτου, ἡ κτήσις ἀθανάτου ποιητικοῦ κλέους.

Β') **Ἡ πρώτη Ἀσκληπιάδειος στροφή**, ἐν ᾗ ἐναλλάσσεται ὁ δεύτερος Γλυκώνειος πρὸς τὸν μικρὸν Ἀσκληπιάδειον στίχον, ὥστε ἡ ὅλη δίστιχος στροφή ἔχει ὧδε :

┌	—	┌	ο	ο	┌	ο	ο
sic	te	di	va	po	tens	Cy	pri

┐	—	┌	ο	ο	┌	┌	ο	ο	┌	ο	ο
sic	fra	tres	He	le	nae	lu	ci	da	si	de	ra

Κατὰ τὴν στροφήν ταύτην εἶναι πεποιημένοι αἱ ᾠδαὶ 2. 15.

Γ') **Ἡ δευτέρα Ἀσκληπιάδειος στροφή**, ἐν ᾗ μετὰ τριπλῇ ἐπανάληψιν τοῦ μικροῦ Ἀσκληπιαδέιου στίχου κεῖται ὡς τέταρτος στίχος ὁ Γλυκώνειος κατὰ τὸδε τὸ σχῆμα :

┌	—	┌	ο	ο	┌	┌	ο	ο	┌	ο	ο
┌	—	┌	ο	ο	┌	┌	ο	ο	┌	ο	ο
┌	—	┌	ο	ο	┌	┌	ο	ο	┌	ο	ο
┌	—	┌	ο	ο	┌	┌	ο	ο	┌	ο	ο

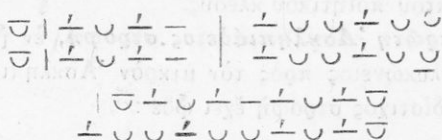
Κατὰ τὴν στροφήν ταύτην εἶναι πεποιημένοι αἱ ᾠδαὶ 3. 4.

Δ') **Ἡ τρίτη Ἀσκληπιάδειος στροφή**, ἐν ᾗ μετὰ δύο μικροῦς Ἀσκληπιαδέιους ἐπακολουθεῖ τρίτος ὁ Φερεκράτειος καὶ τέταρτος ὁ Γλυκώνειος, κατὰ τὸδε τὸ σχῆμα :

┌	—	┌	ο	ο	┌	┌	ο	ο	┌	ο	ο
┌	—	┌	ο	ο	┌	┌	ο	ο	┌	ο	ο
┌	—	┌	ο	ο	┌	┌	ο	ο	┌	ο	ο
┌	—	┌	ο	ο	┌	┌	ο	ο	┌	ο	ο

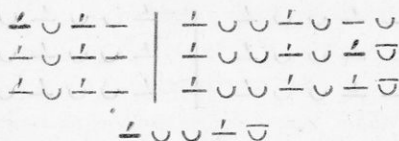
Κατὰ τὴν στροφήν ταύτην εἶναι πεποιημένοι αἱ ᾠδαὶ 7. 12. 14.

Ε') **Ἡ Ἀλκαϊκὴ στροφή**, ἧς τὸ σχῆμα εἶναι τόδε :

Ἡ στροφή αὕτη σύγκεται ἐκ διπλοῦ ἑνδεκασυλλάβου, ἐνὸς ἑννεασυλλάβου καὶ ἐνὸς δεκασυλλάβου Ἀλκαϊκοῦ στίχου. Καὶ ὁ μὲν ἑνδεκασύλλαβος Ἀλκ. στίχος εἶναι καταληκτικὴ λογαοιδικὴ πενταποδία μετὰ τοῦ δακτύλου ἐν τῇ τρίτῃ χώρᾳ καὶ μετ' ἀνακρούσεως· ὁ δ' ἑννεασύλλαβος τροχαϊκὴ διποδία μετ' ἀνακρούσεως· ὁ δὲ δεκασύλλαβος λογαοιδικὴ τετραποδία μετὰ δακτύλων εἰς τὰς δύο πρώτας χώρας. Τὸ μέτρον τοῦτο, κεινημένον καὶ πλήρες διάρματος, εἶναι συνηθέστατον παρ' Ὀρατίῳ. Κατ' αὐτὸ εἶναι πεποιημέναί αἱ ᾠδαὶ 5. 8. 9. 10. 11. 13. 17. 18. 19.

Ζ') **Ἡ Σαπφικὴ στροφή**, ἧς τὸ σχῆμα εἶναι τόδε :

Ἡ στροφή αὕτη σύγκεται ἐκ τριπλοῦ ἐλάσσονος Σαπφικοῦ στίχου καὶ ἕξ ἐνὸς Ἀδωνείου. Ὁ ἐλάσσων Σαπφικὸς στίχος εἶναι λογαοιδικὴ πενταποδία μετὰ τοῦ δακτύλου ἐν τρίτῃ χώρᾳ, ὅπως ὁ ἑνδεκασύλλαβος Ἀλκαϊκὸς στίχος, ἀλλ' εἶναι ἀκατάληκτος καὶ δὲν ἔχει τὴν ἀνάκρουσιν τοῦ ἑνδεκασυλλάβου Ἀλκαϊκοῦ. Κατὰ τὴν στροφήν ταύτην, ἔχουσιν ἥθος ἀνειμένον, εἶναι πεποιημέναί αἱ ἀστεῖον χαρακτῆρα ἔχουσαι ᾠδαὶ 6. 16.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΡΜΗΝΕΥΟΜΕΝΩΝ ΩΔΩΝ

A') Ωδαι εἰς φίλους τοῦ Ὁρατίου ἢ πολιτικούς ἀνδρας :

1. Maecenas atavis	σελ.	3—4
2. Sic te diva potens	»	4—5
3. Scriberis Vario	»	5—6
4. Quis desiderio	»	6—7
5. O saepe mecum	»	7—8
6. Martiis caelebs	»	8—9

B') Ωδαι πολιτικαί :

7. O navis, referent	»	9
8. Nunc est bibendum	»	10—11
9. Odi profanum volgus	»	11—12
10. Caelo tonantem	»	12—14
11. Delicta maiorum	»	14—16

Γ') Ωδαι εἰς τοὺς θεοὺς :

12. Dianam tenerae	»	16
13. Quid dedicatum	»	17
14. O fons Bandusiae	»	17—18
15. Quo me, Bacche	»	18—19

Δ') Ωδαι ἀναφερόμεναι εἰς περιστατικὰ τοῦ ποιητοῦ :

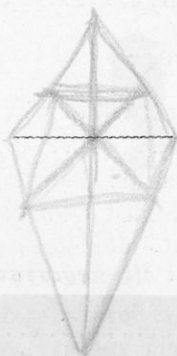
16. Integer vitae	»	19
17. Ille et nefasto	»	20—21
18. Vixi puellis	»	21

Ε') Ωδαι ὑμνοῦσαι τὴν ἀθανασίαν τοῦ ποιητοῦ :

19. Non usitata	»	22
20. Exegi monumentum	»	22

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Κείμενον	σελ.	3— 22
2. Βίος καὶ ἔργα Ὁρατίου.....	»	27— 31
3. Ἐξηγητικὸν ὑπόμνημα.....	»	32— 99
4. Μετρικὸν παράρτημα.....	»	100—102
5. Κατάλογος τῶν ἐρμηνευομένων ᾠδῶν	»	103

024000027879

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς

τοὺς ἐκδότας κ. κ. Ἰωάν. Δ. Κολλάρων καὶ Σίαν

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας ταυταρίθμου καὶ ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1930 πράξεως καταχωρηθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 86 τῆς 15 Ἰουλίου 1930 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, (Τεύχος Β'), ἐνεργήθη συμφώνως τῷ Νόμῳ 3438 τὸ ὑφ' ὑμῶν υποβληθὲν πρὸς κρίσιν διδακτικὸν βιβλίον Γεωργίου Γρατσιάτου Κ. Ὁρατίου Φλάκκου Εἰκοσιν Ἐκλεκταὶ Ὠδαὶ διὰ τὴν Γ' τάξιν τῶν ἑξαταξίων Γυμνασίων διὰ πάντε σχολικὰ ἔτη ἤτοι ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930—1931 ἕως τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1934—1935 ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν αὐτοῦ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει καὶ ἐκτελεσθῶσιν αἱ ὑπὸ τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς ὑποδειχθεῖσαι τροποποιήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

*Ἄρθρον θον τοῦ Π. Διατάγματος «Περὶ τοῦ τρόπου
τῆς διατιμήσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων».*

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἀνευ βιβλιοσήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.